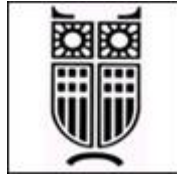

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ο εθελοντισμός ως μια μη αμειβόμενη εργασία στον τομέα της
Πρόνοιας: Η περίπτωση της ομάδας εθελοντών Τ στο ΚΑΑΠ
Βούλας.

Λυμπεροπούλου Βασιλική

Τριμελής εξεταστική επιτροπή

Γ. Πετράκη, Αναπληρώτρια καθηγήτρια, Επιβλέπουσα
Μ. Στρατηγάκη, Επίκουρη καθηγήτρια
Κ. Δημουλάς, Επίκουρος καθηγητής

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2014

Copyright © Βασιλική Λυμπεροπούλου, 2014.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου κα Γεωργία Πετράκη για την υποστήριξη, καθοδήγηση και πρόθυμη παρουσία καθ' όλη την διάρκεια εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής εργασίας καθώς και τα υπόλοιπα μέλη της επιτροπής κα Στρατηγάκη Μαρία και κ. Δημουλά Κωνσταντίνο για την πολύτιμη συμβολή τους.

Στην συνέχεια θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου για την αγάπη τους και την υπομονή τους καθώς και τους συναδέλφους μου από την εργασία μου για την κατανόηση και συμπαράσταση που επέδειξαν.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους εθελοντές του ΚΑΑΠ Βούλας για την άριστη συνεργασία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

	ΣΕΛ.
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΕΙΣ.....	9
1.1.Εργασία: Βασικές έννοιες και ορισμοί.....	9
1.2.Ιστορικές εξελίξεις- ορόσημα αναφορικά με την εργασία.....	11
1.3. Εργασία και καπιταλισμός.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΜΕΙΒΟΜΕΝΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	21
2.1. Τα χαρακτηριστικά της μισθωτής εργασίας στο καπιταλιστικό σύστημα παραγωγής.....	21
2.2. Οι σύγχρονες εξελίξεις που συνετέλεσαν στην αναδιάρθρωση της εργασίας και οι νέες μορφές της.....	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΥ	
3.1. Κατανοώντας την πολυδιάστατη έννοια του φαινομένου του εθελοντισμού.....	33
3.2. Η έννοια και το περιεχόμενο του εθελοντισμού μέσα από επίκαιρους προβληματισμούς.....	38
3.3. Κριτικές επισημάνσεις του φαινομένου του εθελοντισμού στον τομέα της Πρόνοιας.....	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	47
4.1. Θεωρητική προσέγγιση μεθοδολογίας.....	49
4.2. Μεθοδολογικός σχεδιασμός.....	51
4.3. Μεθοδολογικό εργαλείο.....	52
4.4. Η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων.....	53
4.5 Τα υποκείμενα στην έρευνα.....	55
4.6. Περιορισμοί έρευνας και δυσκολίες.....	57
4.7. Παρουσίαση ευρημάτων έρευνας.....	59
4.8. Ανάλυση ευρημάτων έρευνας.....	69
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	73
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	77
ΑΒSTRACT.....	80
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	81

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η έννοια, το περιεχόμενο και η μορφή της εργασίας διαμορφώνεται και συμβαδίζει σύμφωνα με τις εκάστοτε κοινωνικές οικονομικές και πολιτισμικές συγκυρίες. Έτσι στην αρχαιότητα, η εργασία με την έννοια κάλυψης βασικών αναγκών θεωρούνταν μια απαξιώτικη δραστηριότητα, στον Χριστιανισμό η εργασία μέσα από μια νέα ηθική αντίληψη εκλαμβάνεται ως θετικό αγαθό, στον Μεσαίωνα οι άνθρωποι εργάζονταν σκληρά ως μέσο επιβίωσης χωρίς να υπάρχει ουσιαστική διάκριση ανάμεσα στην οικιακή εργασία και τον χώρο εργασίας. Η μισθωτή ή επί πληρωμή εργασία καθιερώθηκε στο καπιταλιστικό σύστημα παραγωγής.

Απέκτησε αξία χρήσης και υποβλήθηκε σε έναν προκαθορισμένο μηχανισμό και λειτουργία με κύριο χαρακτηριστικό την ύπαρξη σχέσης εξάρτησης μεταξύ εργαζομένου και εργοδότη. Η σύγκρουση συμφερόντων τους που στις περισσότερες περιπτώσεις καταλήγει ευνοϊκή για τους εργοδότες, οι τεχνολογικές μεταβολές, η επιδίωξη για χαμηλότερο κόστος εργασίας, η ανάγκη παραγωγής αγαθών υψηλής τεχνολογίας, η ζήτηση για παραγωγή ανταγωνιστικών αγαθών σε διεθνές επίπεδο, η είσοδος γυναικών και μεταναστών στην αγορά εργασίας καθώς και μια μεταβολή αξιών αναφορικά με την εργασία επιφέρει έναν νέο προβληματισμό που συσχετίζεται με την έννοια της. Άμεσο αποτέλεσμα αυτού είναι η αναδιάρθρωση και η εμφάνιση των νέων μορφών εργασίας.

Ο εθελοντισμός ως κοινωνικό φαινόμενο υπό το πρίσμα των παραπάνω εξελίξεων και αλλαγών καλείται να αντιμετωπίσει νέες προκλήσεις από την σκοπιά της εργασίας. Έτσι στην σύγχρονη εποχή, εγείρει προβληματισμούς και ερωτήματα όπως στο αν έχει καθιερωθεί ως θεσμός που συμβάλλει στην αντιμετώπιση κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων και αν καλείται να αντιμετωπίσει τα κενά που δημιουργεί η αδυναμία του κράτους και οι μηχανισμοί της αγοράς. Η παρούσα διπλωματική εστιάζει στον ρόλο που καλείται να αποκτήσει ο εθελοντισμός στον τομέα της Πρόνοιας σε τοπικό επίπεδο και πιο συγκεκριμένα στο ΚΑΑΠ Βούλας.

Πραγματοποιήθηκε κοινωνική έρευνα στη συγκεκριμένη δομή σε εθελοντές για να διαπιστωθεί η νοηματοδότηση της εθελοντικής τους δράσης συνδυαστικά με το κοινωνικοπολιτικό και δομικό πλαίσιο στο οποίο επιχειρείται. Αυτό που κατέδειξε η

έρευνα μας είναι ότι το έργο των εθελοντών στο ΚΑΑΠ Βούλας λειτουργεί συμπληρωματικά ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες που προβλέπονται από το κράτος και ότι οι εθελοντές συμβάλλουν σημαντικά στην εξάλειψη του φαινομένου της περιθωριοποίησης των φιλοξενούμενων ατόμων της δομής με την παροχή αναβαθμισμένων υπηρεσιών.

Λέξεις – κλειδιά:

Εργασία, μισθωτή εργασία, αναδιάρθρωση εργασίας, εθελοντισμός, ο εθελοντισμός στην Πρόνοια.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Συχνά η έννοια του εθελοντισμού αναφέρεται σε ηθελημένη παροχή υπηρεσιών για κάποιο κοινωφελή σκοπό. Ωστόσο, εκφράζεται με πολλούς τρόπους ο καθένας από αυτούς με την δική του φυσιογνωμία και μέθοδο δράσης.

Έτσι μπορεί να θεωρηθεί ως συνδυασμός ακτιβισμού και άμισθης εργασίας, ως συνδυασμός ακτιβισμού και αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου, ως ανιδιοτελής προσφορά και αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου ή συνδυασμός και των τριών διακριτών στοιχείων.

Τα τελευταία χρόνια είναι μεγάλο το ενδιαφέρον της ελληνικής κοινωνίας για την ανάπτυξη εθελοντικής προσφοράς μέσω προγραμμάτων που προωθούν την αξία του εθελοντισμού ως στάση ζωής σε πολλούς τομείς της καθημερινότητας.

Η εθελοντική προσφορά αναπτύσσει τις κοινωνικές, επαγγελματικές και επικοινωνιακές δεξιότητες του εθελοντή καθώς ο ίδιος δεν είναι μόνο πομπός αλλά και δέκτης των ωφελειών που απορρέουν από την εθελοντική του δράση.

Με αυτόν τον τρόπο, γίνεται κατανοητό ότι ο εθελοντισμός δεν περιορίζεται στην απλή παροχή χρόνου για κάποιο συγκεκριμένο σκοπό, καθώς περιλαμβάνει περισσότερο το στοιχείο της δέσμευσης παρά το στοιχείο της αυθόρμητης βοήθειας. Επιπλέον κατά κανόνα ασχολείται με θέματα (περιβάλλον, οικογένεια, κοινότητα, κοινωνική ασφάλεια κλπ) που χρήζουν προσοχής είτε γιατί θεωρούνται προβληματικά είτε γιατί έχουν αλλάξει τα δεδομένα που τα καθορίζουν και για τα οποία υπάρχει μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και παρέμβαση.

Η συμβολή του εθελοντισμού είναι σημαντική προς την υλοποίηση των στόχων του εκάστοτε πλαισίου στο οποίο εφαρμόζεται και η προσφορά των εθελοντών σε πολλές περιπτώσεις κρίνεται ως ανεκτίμητη.

Έτσι παρόλο που δεν προβλέπεται η καταβολή χρηματικής αμοιβής ο εθελοντισμός κατέχει στοιχεία εργασίας. Ωστόσο κατά γενικό κανόνα η εθελοντική δραστηριότητα δεν φαίνεται να αντιμετωπίζεται ως εργασία. Στις περισσότερες περιπτώσεις, ως εργασία έχει καθιερωθεί να νοείται η αμειβόμενη απασχόληση.

Παρακάτω θα δούμε τις κύριες αλλαγές που έχει υποστεί η εργασία ως έννοια και πως διαφοροποιείται ανάλογα με τα πολιτισμικά, κοινωνικά και οικονομικά πλαίσια. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο θα δούμε στο πως μεταβάλλεται η έννοια της εργασίας με το πέρασμα των χρόνων και ποιοι παράγοντες συνέβαλλαν σε αυτή την

αλλαγή, στο δεύτερο κεφάλαιο θα δούμε την κρίση της αμειβόμενης απασχόλησης και τις κύριες αιτίες αυτής της κατάστασης και στο τρίτο κεφάλαιο αναλύουμε το φαινόμενο του εθελοντισμού, πως αναδύθηκε σύμφωνα με το επίκαιρο πλαίσιο των οικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων και τι έκταση τείνει να λάβει στο τομέα της πρόνοιας.

Στο τελευταίο κεφάλαιο πραγματοποιήθηκε κοινωνική έρευνα στο ΚΑΑΠ Βούλας με συνεντεύξεις τριών εθελοντών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 Εννοιολογικές αποσαφηνίσεις

1.1. Εργασία: Βασικές έννοιες και ορισμοί.

Σύμφωνα με έναν γενικό ορισμό εννοιολογικά η εργασία είναι μια δραστηριότητα του ανθρώπου ο οποίος επενεργώντας πάνω στην ύλη και χρησιμοποιώντας διάφορα εργαλεία παράγει ένα χρήσιμο προϊόν. Η εργασία είναι λοιπόν, μια διαδικασία μετασχηματισμού αντικειμένων (πχ πρώτων υλών) σε προϊόν το οποίο προορίζεται να ικανοποιήσει ανάγκες είτε του ίδιου του ατόμου που το κατασκεύασε είτε άλλων ατόμων. Συνεπώς, η εργασία είναι μια δραστηριότητα η οποία συνεπάγεται τη συνειδητή δαπάνη ανθρώπινης ενέργειας με συγκεκριμένο σκοπό και συνίσταται σε δυο διαδικασίες: μια κυρίως διανοητική – τη σύλληψη έργου- και μια διανοητική και φυσική – την εκτέλεση του.¹

Είναι μια δραστηριότητα με την οποία ο καθένας καταπιάνεται σε αυτόν τον κόσμο. Θα δούμε επομένως, ανθρώπους να δουλεύουν στα χωράφια παράγοντας την τροφή που θα χρειαστούν για να επιβιώσουν. Μπορεί να εργάζονται σε ένα γραφείο ή σε ένα εργοστάσιο και έπειτα από μια ολόκληρη μέρα δουλειάς με κάποιον εργοδότη να επιστρέφουν στις οικιακές ασχολίες τους. Ακόμη και αν δεν κάνουν τίποτα μπορεί επίσης να εμπλέκονται στην εργασία: ως επενδυτές σε βιομηχανικές επιχειρήσεις ή ως εργοδότες υπηρετικού προσωπικού. Προκειμένου να κατανοήσουμε την έννοια της εργασίας είναι σκόπιμο να μελετήσουμε τις εργασιακές δραστηριότητες και τους θεσμούς που συνδέονται με αυτές.²

Είναι αξιοσημείωτο ότι, η εργασία παρουσιάζεται ιστορικά με διαφοροποιημένες μορφές και στα πλαίσια διαφορετικών οργανώσεων, ενώ το ίδιο ισχύει και με τους επιμέρους πολιτισμούς. Ταυτόχρονα υπάρχει και μια διαφορετική κοινωνική αναγνώριση της, γι αυτό και μπορεί να ορισθεί με πολλούς διαφορετικούς τρόπους.

---

¹ «Αγορές εργασίας, Οικονομικές θεωρίες και έρευνες», Ξ. Πετρινώτη, εκδ Παπαζήση, 2000, σελ. 15-18

² «Κοινωνιολογία, Εργασία και Βιομηχανία», Tony Watson, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2001, σελ. 65-67

³Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε ότι η κάθε κοινωνία και κουλτούρα έχει τον δικό της τρόπο κατανόησης του ζητήματος της εργασίας που συνοδεύονται από ένα διακριτό σύνολο αξιών και προτεραιοτήτων, καθοδηγητικών ως προς τον τρόπο που τα μέλη της θα έπρεπε να πράττουν σχετικά με αυτή.

Ανάμεσα στους πολλούς και διαφορετικούς ορισμούς ,η εργασία, μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι κοινωνικά χρήσιμη δραστηριότητα. Μπορεί ακόμα να θεωρηθεί και ως η κοινωνική δραστηριότητα που είναι απαραίτητη για την αναπαραγωγή της ανθρώπινης ζωής. Δραστηριότητα η οποία είναι συνδεδεμένη με κοινωνικές δράσεις και δομές.

Η εργασία διαρθρώνεται μέσα από τις εκάστοτε εξελίξεις. Αυτό σημαίνει ότι σύμφωνα με αυτές, συγκροτείται η ίδια της η ιστορική – λογική δομή και τα χαρακτηριστικά της.

Έτσι, με μια ευρύτερη έννοια δεν ήταν και δεν είναι πάντα στοχοπροσηλωμένη στην ικανοποίηση των άμεσων αναγκών επιβίωσης αλλά και έμμεσων όπως η δημιουργική, ερασιτεχνική, καλλιτεχνική εργασία. Μόνο με την πάροδο του χρόνου ταυτίστηκε η εργασία με την σκόπιμη δραστηριότητα για την διατήρηση και αναπαραγωγή του ανθρώπινου είδους και μόνο στον καπιταλισμό ταυτίστηκε σχεδόν με την παραγωγή υλικού πλούτου και με τις μισθωτές μορφές της.

Ένας γενικός ορισμός της εργασίας στην σύγχρονη εποχή περιλαμβάνει μια σύνθεση και ένα σύνολο επιμέρους εργασιών που επιτρέπει την εξασφάλιση του βιοπορισμού των ανθρώπων μέσα στο εξωτερικό περιβάλλον τους.⁴

Ο ορισμός αυτός δεν είναι τόσο απλός ή ξεκάθαρος όσο φαίνεται. Ο βιοπορισμός έχει να κάνει με κάτι πολύ παραπάνω από την απλή παραγωγή των αρκετών υλικών αγαθών που εξασφαλίζουν την φυσική επιβίωση. Οι άνθρωποι δεν αποκομίζουν απλώς το ζην από το εξωτερικό περιβάλλον. Με πολλούς και διάφορους τρόπους η εργασία μετασηματίζει αποτελεσματικά το εκάστοτε περιβάλλον και στην πορεία δημιουργεί για πολλούς ένα βιοτικό επίπεδο που απέχει πολύ από την απλή επιβίωση. Επιπλέον η εργασία συνδέεται στενά και με την αντίληψη του κάθε ανθρώπου για τον Εαυτό. Έτσι με την βιοποριστική εργασία ερχόμαστε αντιμέτωποι με τις υλικές και

---

³ «Η εργασία στον καπιταλισμό», Τσαρλς και Κρις Τίλυ, εκδ. Καστανιώτη, 2001, σελ. 5-7

⁴ «Κοινωνιολογία, Εργασία και Βιομηχανία», Tony Watson, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2001 : 119

πολιτισμικές πλευρές της ύπαρξης μας. Αυτά προήλθαν ως αποτέλεσμα πολλών κοινωνικών αλλαγών, παγίωσης θεσμών και αναθεωρήσεων στο πλαίσιο της ιστορίας.

Παρακάτω θα δούμε πως οι ιστορικές αλλαγές και πως η εκάστοτε δομή της κοινωνίας επηρέαζαν το περιεχόμενο, την δομή αλλά και την διαμόρφωση της κοινωνικής σημασίας της εργασίας.

1.2. Ιστορικές εξελίξεις – ορόσημα αναφορικά με την εργασία.

Στην αρχαία Ελλάδα, η εργασία με την έννοια της αντιμετώπισης βασικών αναγκών ήταν μια απαξιοτική δραστηριότητα που έπρεπε να την αναλάβουν οι κατώτερες από τις ομάδες που συγκροτούσαν την κοινωνική τάξη των πραγμάτων και περισσότερο οι δούλοι.⁵

Ήταν συνδυασμένη με άλλες μορφές βιοματικών σχέσεων και δραστηριοτήτων. Δεν αποτελούσε μια αυτοτελή δραστηριότητα. Η δουλειά ήταν το κοινωνικό εύρημα που επέτρεπε στους Έλληνες να διατηρούν την άποψη τους για την εργασία ως κάτι που έπρεπε να αποφεύγεται από ένα ολοκληρωμένο ανθρώπινο ον. Πιο συγκεκριμένα, στην αρχαία Ελλάδα γίνεται ένας διαχωρισμός σχετικά με την εργασία που απαιτεί ευγενείς δραστηριότητες αυτές που αναφέρονται στην αστική τάξη και σε κείνες που απαιτείται καταναγκαστική εργασία –αυτό που ονομάζουμε σήμερα εργασία.⁶ Ο μύθος του Προμηθέα και η σχετική αποτίμηση της αξίας της εργασίας που πρόσβευε ο Αισχύλος θεωρούνταν ξεπερασμένες. Εκεί που δινόταν έμφαση ήταν η έννοια του ελεύθερου ατόμου και η ανάπτυξη των πνευματικών διεργασιών, κοινωνικών ή πολιτικών, και όχι η κατασκευή αντικειμένων.

Οι Ρωμαίοι είχαν τις ίδιες αντιλήψεις για την εργασία σε σχέση με τους Έλληνες, οι Εβραίοι θεωρούσαν ότι η εργασία ήταν μια δυσάρεστη αγγαρεία αλλά ήταν

---

⁵ «Κοινωνιολογία, Εργασία και Βιομηχανία», Tony Watson, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2001, σελ. 120-122

⁶ «Que sais –je pour le travail?», Pierre Bouvier, Presses Universitaires den France, 1991, p. 11-13

σημαντική για την άφεση αμαρτιών και συνέβαλλε στην ανάκτηση του πνευματικού μεγαλείου του ανθρώπου.

Η στάση αυτή έναντι της εργασίας γνώρισε μια ουσιαστική τροποποίηση με την άνοδο του χριστιανισμού και στην συνέχεια με την διάδοση του ως επίσημης θρησκείας στις ευρωπαϊκές κοινωνίες.⁷ Ο χριστιανισμός φέρει μια νέα ηθική αντίληψη για την εργασία. Την θεωρεί ως θετικό αγαθό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι κορυφαίοι στοχαστές της Καθολικής εκκλησίας όπως ο Ακινάτης οι οποίοι είναι επηρεασμένοι από την ελληνική άποψη αλλά με κανέναν τρόπο δεν θεωρούσαν την εργασία ως κάτι το ευγενές, ευχάριστο ή ικανοποιητικό. Αυτή η ατερμοσύνη και η μονοτονία της εργασίας ήταν από πνευματική άποψη πολύτιμες για την ανάπτυξη της χριστιανικής εγκαρτέρησης.

Οι Λουθηρανοί και Καλβινιστές συνέβαλλαν σε ριζοσπαστικές μεταρρυθμίσεις που θεωρούνταν οπισθοδρομικές μέχρι εκείνη την περίοδο ανάμεσα σε αυτές και η σημασία που πρέπει να κατέχει η εργασία.⁸

Ιδιαίτερα με την θεωρία του Προτεσταντισμού, οι υποστηρικτές του συνέβαλλαν στην θετική αντιμετώπιση της εργασίας στις δυτικές κουλτούρες. Συνοπτικά, υποστηρίχθηκε ότι η εργασία είναι ένας τρόπος να υπηρετεί κανείς τον Θεό. Το κύριο σημείο τους ήταν ότι η εργασία είναι μια θεϊκή κλήση που ισοδυναμεί με θρησκευτική «αποστολή», κλήση που ισοδυναμούσε στην εγκατάλειψη των εγκοσμίων και την ανύψωση προς την αρετή και τον άλλο κόσμο.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να κατανοήσουμε γιατί ο Προτεσταντισμός θεωρήθηκε ότι εισήγαγε μια νέα ρηξικέλευθη αντίληψη αναφορικά με την εργασία για τα δεδομένα της περιόδου εκείνης.

Αναμφίβολα οι άνθρωποι δούλευαν πολύ σκληρά για να επιβιώσουν κατά την μεσαιωνική περίοδο, αλλά εκτελούσαν την εργασία τους σε μια βάση ριζικά διαφορετική από αυτή που εμείς θεωρούμε φυσιολογική. Θεωρούσαν την εργασία μάλλον ως αναπόφευκτο βάρος παρά ως τρόπο να αναπτύξει κανείς τον εαυτό του. Η σκληρή εργασία δεν συνιστούσε καθήκον ούτε και τρόπο αυτοβελτίωσης. Οι

---

⁷ «Η εργασία στον καπιταλισμό», Τσαρλς και Κρις Τίλυ, εκδ. Καστανιώτη, 2001, σελ. 65-68

⁸ «Que sais –je pour le travail?», Pierre Bouvier, Presses Universitaires den France, 1991. p. 15-20

άνθρωποι δούλευαν σκληρά γιατί αυτό απαιτούσε η επιβίωση. Περαιτέρω ήταν μικρή η διάκριση ανάμεσα στον οικιακό χώρο και τον χώρο εργασίας, ενώ αρκετά ξένη θα ήταν και η ιδέα να δουλεύει κανείς για κάποιον άλλο.⁹

Αυτό δεν σημαίνει ότι οι πλούσιοι δεν εκμεταλλεύονταν τους φτωχούς. Η διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι και οι φτωχότεροι δουλοπάροικοι που υφίσταντο την πιο σκληρή εκμετάλλευση είχαν συνήθως την δική τους γη να δουλεύουν – ακόμη και αν αναγκάζονταν να συμπληρώσουν το εισόδημα που προερχόταν από την καλλιέργεια γης με κάποια μισθωτή εργασία. Όμως με όποιον τρόπο και αν υφίσταντο οι σχέσεις εκμετάλλευσης μεταξύ των κοινωνικών ομάδων η ιεραρχική σχέση μεταξύ των ανθρώπων βασιζόταν παρόλα αυτά σε μια ορισμένη και αναγνωρισμένη αμοιβαία εξάρτηση και κάποια έννοια ανταποδοτικότητας. Και για τις δύο πλευρές της σχέσης κυρίου – υπηρέτη υπήρχε μια δέσμευση με χαρακτήρα διάχυσης. Το ουσιώδες χαρακτηριστικό της εργασίας ήταν ότι οι άνθρωποι την εκτελούσαν προκειμένου να αντιμετωπίσουν κοινώς αναγνωρισμένες ανάγκες και οι ρυθμοί εργασίας ή η όποια ανάσχεση τους, υπαγορεύονταν από τις ίδιες τις φυσικές και άμεσες ανθρώπινες ανάγκες όπως η ανάγκη για τροφή, στέγη και ένδυση ή από τους ρυθμούς της ίδιας της φύσης, τις μεταβαλλόμενες εποχές ή τις ανάγκες των ζώων για τροφή και των καρπών για συγκομιδή.

Οι πιο προνομιούχες ομάδες της περιόδου εκείνης, από την μία κατείχαν το μεγαλύτερο μερίδιο στον πλούτο. Κυρίαρχη μορφή αυτού ήταν η γαιοκτησία και οι πρόσοδοι της αλλά υπηρετούνταν επίσης και από μια Εκκλησία που συμμαριζόταν ιδεολογήματα για την σταθερότητα της καθεστηκυίας τάξης.

Η εκκλησία εκείνη την περίοδο κατείχε μια ισχυρή επίδραση στην σφαίρα των ιδεών και στα κυρίαρχα συμφέροντα δεδομένου του αναλφαβητισμού στο μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας τότε, των ανασφαλειών λόγω της εξάρτησης με την αγροτική παραγωγή, των πολεμικών κινδύνων και επιδημικών νόσων.

---

⁹ «Κοινωνιολογία, Εργασία και Βιομηχανία», Tony Watson, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2001, σελ. 102-104.

Από την άλλη πλευρά, πρέπει να υπολογίσουμε και την δύναμη των συμφερόντων στην διαμόρφωση της κοινωνικής αλλαγής. Είναι βέβαιο ότι η κοινωνική μεταβολή προέρχεται από συγκρούσεις κοινωνικών ομάδων. Η ιστορία έχει αποδείξει ότι σχηματίζονται ομάδες βάση κοινών συμφερόντων και το κοινό σημείο αναφοράς τους είναι οι ιδέες τους. Διεκδικούν προνόμια μέσα από σπάνιους και πολύτιμους πόρους και όταν αυτά κατακτηθούν οι προνομιούχες ομάδες προσπαθούν να παγιώσουν και να νομιμοποιήσουν την προνομιακή τους θέση μέσα από προκλήσεις των ανταγωνιστριών ομάδων.

Έτσι αναδύθηκαν ομάδες που αμφισβητούσαν την φεουδαρχική τάξη των πραγμάτων και των ίδιων των φεουδαρχών. Η πρόκληση και η αμφισβήτηση του κατεστημένου προήλθε από ένα τμήμα που δεν ήταν ενσωματωμένο στην φεουδαρχική τάξη. Ήταν το εμπορικό στοιχείο των πόλεων που ερχόταν σε αντίθεση με την σταθερή γαιοκτημονική και αγροτική τάξη της υπαίθρου. Έπρεπε να νομιμοποιηθεί κοινωνικά, να βρει τις κατάλληλες ιδέες, και να παγιωθεί ώστε να διεκδικήσει τους οικονομικούς σκοπούς και τα συμφέροντα της.

Οι προτεσταντικές ιδέες συνέβαλαν θετικά στην διαδικασία αυτή. Σύμφωνα με αυτές, η σκληρή εργασία δεν πραγματοποιείται μόνο για να αντιμετωπιστούν οι βασικές ανάγκες ή για να παραχθεί βραχυπρόθεσμο κεφαλαιακό κέρδος, αλλά ως αρετή ή καθήκον αφ' εαυτής.

Σύμφωνα με τις ιδέες αυτές, δημιουργεί κανείς χρήμα με την σκληρή εργασία και την προσήλωση του σε αυτή, αλλά η εξασφάλιση της ένταξης του στην κοινότητα των εκλεκτών διακυβεύεται εάν χαλαρώσει την προσπάθεια του ή οι καρποί του αναλωθούν σε απολαύσεις. Οι καρποί του μόχθου είναι η εξασφάλιση της σωτηρίας. Επιπλέον με την αντίληψη αυτή το κάθε άτομο θεωρούνταν ότι είναι υπεύθυνος του εαυτού του, επαφίεται στην δική του συνείδηση και αποφασίζει πως θα πρέπει να δράσει. Επομένως αυτό επέφερε απομάκρυνση του ατόμου από την Εκκλησία και τους ιερείς της ως διαμεσολαβητές μεταξύ ατόμου και Θεού. Με αυτόν τον τρόπο τέθηκε για πρώτη φορά το κριτήριο της ορθολογικότητας που αφορά την διαρκή υποβολή της δράσης σε υπολογιστική βάση, δημιουργώντας μια διαρκή ώθηση προς την μεταβολή. Έτσι το κριτήριο της παράδοσης (πράττουμε έτσι, γιατί έτσι γινόταν πάντα) αντικαθίσταται από το κριτήριο της ορθολογικότητας (θα πρέπει να επινοήσουμε τα πιο αποτελεσματικά μέσα για την επίτευξη του σκοπού).

Σύμφωνα με τον Weber στο έργο του «Προτεσταντική Ηθική» (Watson:105), ο προτεσταντισμός έβαλε τα θεμέλια προς την ανάπτυξη του καπιταλισμού. Προσέδωσε μια ισχύ και μια νομιμότητα στην επιδίωξη οικονομικών συμφερόντων από την πλευρά των κοινωνικών ομάδων που είχαν αναδυθεί. Επιπλέον δινόταν έμφαση στο κάθε άτομο ξεχωριστά, στην ατομική επίτευξη και ανθρώπινη ανταγωνιστικότητα.

Ωστόσο σύμφωνα με τον Holton όπως αναφέρεται στο Watson «Κοινωνιολογία, Εργασία και Βιομηχανία» (Watson:105) θα πρέπει να υπολογίσουμε και άλλες παραμέτρους που συνετέλεσαν σε αυτήν την κοινωνική αλλαγή. Μία από αυτές είναι η σημασία της μετεξελικτικής προσέγγισης στην εξελικτική σκέψη. Σύμφωνα με αυτή, η όποια ουσιώδης μεταβολή στην κοινωνία είναι αποτέλεσμα τόσο πολλών και διαφορετικών αιτιακών παραγόντων και ανθρώπινων πράξεων, ώστε η όποια επιμέρους συμπλοκή συμβάντων είναι ως ένα βαθμό συμπτωματική. Άλλος παράγοντας, που πρέπει να λάβουμε υπόψη είναι η επίδραση της συγκεντρωτικής πολιτικής εξουσίας σε συνδυασμό με την ελληνορωμαϊκή, χριστιανική και γερμανική πολιτισμική κληρονομιά, τον τρόπο που αλληλεπιδρούν όλα αυτά και με άλλους παράγοντες.

Σε πρόσφατα έργα για την ανάπτυξη του καπιταλισμού και άλλοι συγγραφείς (Baechler, Hall, Mann, 1988)¹⁰, αναφέρουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της βορειοδυτικής ευρωπαϊκής μεσαιωνικής κοινωνίας στην οποία αναδύθηκε η καπιταλιστική πρωτοβουλία. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι ο πολιτικός πλουραλισμός, η σταθερότητα, που είναι αποτέλεσμα της κοινής ιδεολογίας της Εκκλησίας, η καλή επικοινωνία μεταξύ των περιοχών, το γαμικό σύστημα και ο τύπος της οικογένειας προερχόμενα από το ζευγάρι, που ενθαρρύνει τα νοικοκυριά να αναπτύξουν οικονομική δράση με έμφαση στην ατομοκρατία.

Επιπλέον αναγνωρίζεται και ο πιθανός ρόλος, που έπαιξε η αλληλεπίδραση των ιδιαίτερων ιστορικών παραγόντων με το ενδιαφέρον για τα υποκείμενα κοινωνιολογικά ρεύματα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού είναι η αποσύνθεση της φεουδαρχίας που εντοπίζεται στην αστική επανάσταση και κατέστη αξιοπρόσεκτη μέχρι το 1688. Η

---

¹⁰ Όπως αναφέρεται στο Watson «Κοινωνιολογία, Εργασία και Βιομηχανία», Watson: 105

ανερχόμενη αστική τάξη αμφισβητούσε την παλιά τάξη των πραγμάτων. Τουλάχιστον μισό εκατομμύριο άνθρωποι μέχρι τα μέσα του 17^{ου} αιώνα, στην Ευρώπη, εγκατέλειψε την ύπαιθρο και τις παραδοσιακές τέχνες. Δινόταν η ευκαιρία στους ανθρώπους αυτούς να εργαστούν ως μισθωτοί εργάτες στην δούλεψη των βιομηχάνων ή ως οικοβιοτέχνες, που θα γίνονταν αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους εμπόρους. Δεν θα πρέπει να παραλείψουμε ότι αυτές οι προσανατολισμένες στο κέρδος ομάδες δεν βρίσκονταν χωρίς αντιπάλους και έτσι δημιουργήθηκαν ανερχόμενες ομάδες με κύριο σκοπό έναν συνασπισμό συμφερόντων.

Συνασπίστηκαν σε ενιαίο μέτωπο και με την συνοχή τους προσπαθούσαν να νομιμοποιήσουν την εναντίωση τους προς την εκκλησία και το κράτος ταυτόχρονα. Μέσα από την τότε καθιερωμένη πολιτική, διαφαινόταν μια τάση καταστολής της μεσαίας τάξης με τρόπο που να επαυξάνεται η επαναστατική αμφισβήτηση εναντίον της καθεστηκυίας τάξης.

Αυτό που σημειώνεται καθαρά κατά τον 18^ο αιώνα είναι η αφετηρία ενός μεγάλου άλματος της ανάπτυξης του καπιταλιστικού πνεύματος, της επαναστατικής προώθησης του από τις διαδικασίες εκβιομηχάνισης.

Η Βιομηχανική επανάσταση σήμαινε την συγκέντρωση των διαθέσιμων μισθωτών εργατών σε ειδικές εγκαταστάσεις για να δουλέψουν υπό την εποπτεία των εργοδοτών, χρησιμοποιώντας τα εργαλεία τον μηχανικό εξοπλισμό και τις απαραίτητες πρώτες ύλες για την παραγωγή των προϊόντων.

Αυτή η προλεταριοποίηση της εργασίας και η μετάβαση της μεγάλης πλειοψηφίας των ανθρώπων που δούλευαν σε οικιακές επιχειρήσεις για ελάχιστα ή και καθόλου χρήματα σε ανθρώπους να εργάζονται σε αγορές εργασίας με αμειβόμενη απασχόληση έξω από τα σπίτια τους επέφερε πολλά είδη αλλαγών. Τα πιο σημαντικά είναι η κίνηση του πληθυσμού μεταξύ εργασίας και μη εργασίας, η διαφοροποίηση μεταξύ εργασίας έξω από το εργατικό δυναμικό (πχ απλήρωτη οικιακή εργασία) και εργασίας εντός του εργατικού δυναμικού (πχ η επί πληρωμή εργασία)¹¹

---

¹¹ «Η εργασία στον καπιταλισμό», Τσαρλς και Κρις Τίλυ, εκδ. Καστανιώτη, 2001, σελ. 168- 177

Τα παραπάνω τονίζουν την σπουδαιότητα των μεταβαλλόμενων ιδεών καθώς επίσης και την ισχύ τους που γίνεται ξεκάθαρη μέσα σε ένα πλαίσιο μεταβαλλόμενων υλικών και πολιτικών συνθηκών.

Παρακάτω θα αναλυθούν εκτενέστερα οι αλλαγές αυτές και η μορφή της εργασίας όπως καθιερώθηκε στον καπιταλισμό.

1.3. Εργασία και καπιταλισμός.

Με την επικράτηση της βιομηχανικής επανάστασης και την μεταφορά του προτύπου της βιομηχανικής οργάνωσης της παραγωγής σε χώρες της Ευρώπης, στις ΗΠΑ και αργότερα στην Ασία, με διάφορες μορφές και ρυθμούς κάθε φορά, αναδύεται ένας τύπος της κοινωνίας, που σε σημαντικές διαστάσεις παρουσιάζει κοινά χαρακτηριστικά, που επιτρέπουν τον χαρακτηρισμό του ως κοινωνία της εξαρτημένης μισθωτής εργασίας. Οι δομικές μορφές που συνιστούν αυτόν τον τύπο κοινωνίας περιλαμβάνουν:¹²

α) Επικράτηση της εξαρτημένης βιοποριστικής εργασίας, διάδοση της μισθωτής εργασίας σε βάρος της αυτοαπασχολούμενης, της ανεξάρτητης και χειροτεχνικής εργασίας.

β) Η εργασία παίρνει μορφή εμπορεύματος ελεύθερα διακινούμενο μέσω της αγοράς εργασίας με παράλληλη πτώση της ισχύος των δεσμών με την κοινότητα ή με την ιδιοκτησία γης ή με την οικογένεια που θα μπορούσαν να προλαμβάνουν την κινητικότητα της εργασίας

γ) Καθιέρωση του θεσμού της αγοράς εργασίας. Σύμφωνα με αυτή, οι κάτοχοι κεφαλαίου υποστηριζόμενοι από την νομοθεσία και την κρατική εξουσία, παίρνουν τις κρίσιμες αποφάσεις σχετικά με την χαρακτήρα και την κατανομή της εργασίας. Με αυτόν τον τρόπο η εργασία διαιρείται σε διαρκείς θέσεις εργασίας μέσα σε ανταγωνιστικές επιχειρήσεις των οποίων οι ιδιοκτήτες και διευθυντές προσλαμβάνουν και απολύουν τους εργαζομένους, διαπραγματεύονται μαζί τους για

---

¹² «Κοινωνία της Εργασίας», Clauss Offe, Εκδ. νήσος, 1993, σελ. 11-27

τις συνθήκες απασχόλησης, τους πληρώνουν, ελέγχουν την εργασία τους και ιδιοποιούνται τα προϊόντα τους.¹³

δ) Σταδιακή ανάπτυξη και παγίωση ενός θεσμικού καθεστώτος που λειτουργεί ως αντίβαρο στην αγορά εργασίας και ελέγχει την λειτουργία των μηχανισμών της. Αυτό σημαίνει:

1) Συλλογική οργάνωση των δύο πλευρών αυτόν της αγοράς εργασίας αλλά και της εργασιακής διαδικασίας, του κεφαλαίου και της εργασίας. Αυτή η συνδικαλιστική ελευθερία επιτρέπει να ρυθμιστούν οι προϋποθέσεις και οι μορφές της συλλογικής οργάνωσης, τα μέσα και τα θεματικά πεδία της συλλογικής δράσης.

2) Συλλογική αυτονομία. Εδώ ορίζεται ο χώρος δράσης, συνάντησης και σύγκρουσης της ύπαρξης της αγοράς εργασίας με την κρατική παρέμβαση. Εστιάζουν το ενδιαφέρον τους σε θέματα, που αφορούν την εργασιακή σχέση, την τιμή του εμπορεύματος εργασιακή δύναμη και τις συνθήκες συμβολής του στην παραγωγική διαδικασία.

3) Το κράτος παρεμβαίνει σε πολιτικό επίπεδο μέσω της εργατικής κοινωνικής πολιτικής, που ρυθμίζει τις συνθήκες πώλησης, αξιοποίησης, και αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης με μακρο-κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά κριτήρια τα οποία συμβαδίζουν με έναν τύπο ορθολογικότητας διαφορετικό από εκείνον της οικονομικής ορθολογικότητας στην αγορά εργασίας.

Το παραπάνω θεσμικό καθεστώς λειτουργεί και εδράζεται στις περισσότερες χώρες με ανεπτυγμένη βιομηχανία .

Σε επίπεδο πολιτισμού και αξιών η λειτουργία της οικονομίας, η αξία της εργασίας, ο μηχανισμός ελέγχου της, ο ορθολογικός τρόπος σκέψης, αποτελούσαν τα βασικά χαρακτηριστικά προκειμένου να παραμείνει σε κίνηση ο τρόπος οργάνωσης παραγωγής και εργασίας. Μέσα σε αυτό το περίπλοκο και πολύπλοκο πλέγμα όλα αυτά τα γνωρίσματα βρίσκονται σε κίνηση και συνεχή αλληλεπίδραση με αποτέλεσμα να είναι απαραίτητες οι αναδιατάξεις καθ' όλη την διάρκεια της ιστορίας.

---

¹³ «Η εργασία στον καπιταλισμό», Τσαρλς και Κρις Τίλυ, εκδ. Καστανιώτη, 2001, σελ. 283-313

Αυτό σημαίνει ότι η εργασία επικεντρώνεται στην παραγωγή αξίας χρήσης και η στοιχειώδης σχέση συνδέει έναν εργοδότη με έναν εργαζόμενο.

Οι εργοδότες και εργαζόμενοι, της δημιουργημένης από την εργασία αξίας ακολουθούν στόχους ποιότητας, αποτελεσματικότητας και εξουσίας. Η σχετική υπεροχή αυτών εξαρτάται από την συγκεκριμένη δουλειά αλλά και από την κουλτούρα δηλαδή τις κοινές αντιλήψεις και αναπαραστάσεις που προκύπτουν από την παρελθούσα ιστορία των κοινωνικών σχέσεων.

Στην επιδίωξη ιδιαίτερων συνδυασμών αυτών των στόχων εργοδότες και εργαζόμενοι, διαπραγματεύονται συμβάσεις εργασίας. Οι εργασιακές συμβάσεις που συνδέουν έναν εργαζόμενο με άλλες θέσεις συνιστούν μια εργασία ενώ οι κοινωνικές σχέσεις που εγκαθιδρύονται από ένα σύνολο συνδεδεμένων εργασιακών συμβάσεων συναρθρώνονται αποτελώντας ένα παραγωγικό δίκτυο. Έτσι οι εργασίες αποκτούν δεσμούς μεταξύ τους, αξιολογούνται και περνούν από διαδικασίες συναρμογής που ταυτίζουν συγκεκριμένα άτομα με συγκεκριμένες διαδικασίες.

Καθοριστικής σημασίας κρίνεται το γεγονός ότι η εργασία στον καπιταλισμό και ο κεντρικός εργασιακός μηχανισμός της υπόκειται στο κίνητρο που ενώνει την προσπάθεια με τις απολαβές. Αυτό είναι και το κύριο ελατήριο της εργασίας. Τα τρία χαρακτηριστικά – κλειδιά του κινήτρου είναι η δέσμευση, η αμοιβή και ο καταναγκασμός.

Η δέσμευση είναι η επίκληση στην αλληλεγγύη που συνήθως επενεργεί μέσω της εσωτερίκευσης των στόχων της παραγωγικής οργάνωσης είτε είναι επιχείρηση είτε οικογένεια. Ο καπιταλισμός παρουσιάζει ευρεία ποικιλία αποζημιωτικών κινήτρων: φιλοδωρήματα, πληρωμή με το κομμάτι, πριμ απόδοσης, συμμετοχή στα κέρδη, πληρωμή για γνώσεις, συνταξιοδοτικές εισφορές που αποφέρουν εισόδημα μετά από έναν ορισμένο χρόνο υπηρεσίας, μισθολογικά προνόμια σε σχέση με άλλες εργασίες, που ο εργαζόμενος χάνει αν απολυθεί λόγω ανεπαρκούς απόδοσης.

Το καπιταλιστικό σύστημα διαφοροποιείται σε σχέση με τα άλλα συστήματα όχι μόνο επειδή δίνεται έμφαση στην αμοιβή σε σχέση με την δέσμευση και τον καταναγκασμό αλλά και στις ανταλλάξιμες μορφές αμοιβής: το χρήμα και τις συναφείς ανταμοιβές, που εύκολα μετατρέπονται σε άλλα αγαθά. Ο καταναγκασμός με την μορφή επόπτη, προϊσταμένου κτλ λειτουργεί όταν δεν αποδίδουν άλλα κίνητρα. Τα τρία χαρακτηριστικά – κλειδιά όπως αναφέρθηκαν παραπάνω, συμβάλλουν στην ισορροπία εξουσίας μεταξύ παραγωγού και αποδέκτη της

εργασίας. Τα κίνητρα που χρησιμοποιούνται από έναν αποδέκτη συμβαδίζουν με τους στόχους του ως ένα βαθμό. Η δέσμευση χρησιμεύει για να αποσπαστεί η ποιότητα, η αμοιβή για να κεντριστεί η αποδοτικότητα, και ο καταναγκασμός για να στηριχθεί η εξουσία.

Εκτός από τους παραπάνω μηχανισμούς, οι συμβάσεις εργασίας και τα δίκτυα παραγωγής εγκολλώνονται ποικίλους μηχανισμούς (κίνητρα, εμπέδωση, συμβασιακούς όρους, αυτονομία, συναρμογή, κινητικότητα και κατάρτιση) για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις ποιότητας, εξουσίας και αποδοτικότητας με τρόπους που να ικανοποιούν τους στόχους των εργοδοτών.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι οι εργοδότες και εργάτες συνεχώς διαπραγματεύονται πάνω σε οργανωτικές διευθετήσεις και όλοι οι ενδιαφερόμενοι ακολουθούν πολυάριθμους στόχους- για παράδειγμα, επιβίωση της επιχείρησης, υπόληψη στην κοινότητα, τάξη στο εργαστήριο –μαζί με χρηματικές απολαβές. Για τον λόγο αυτό και η έννοια της απολαβής παίρνει διάφορες μορφές και τάσεις. Από την άλλη πλευρά οι εργαζόμενοι προσπαθούν να εξασφαλίσουν την εργασία και την αυτονομία της από την επιδίωξη όσο το δυνατόν υψηλότερων μισθών.

Η μισθωτή απασχόληση γίνεται το κριτήριο της εργασίας και υπόκειται σε έναν ευρύ μηχανισμό αξίας χρήσης. Έτσι, η εργασία έχει σημασία όταν επιτελείται ως εμπορευματική υπηρεσία και όχι η κάθε μορφή προσπάθειας.

Κεφάλαιο 2 Η κρίση της αμειβόμενης εργασίας

2.1. Τα χαρακτηριστικά της μισθωτής εργασίας στο καπιταλιστικό σύστημα παραγωγής

Το πρότυπο της τυπικής ή κανονικής εργασιακής σχέσης καθορίζεται από τα παρακάτω στοιχεία. Εξαρτημένη μισθωτή εργασία, σύμφωνα με την οποία η μισθωτή σχέση προαπαιτεί την ύπαρξη εξάρτησης του εργαζομένου από τον εργοδότη. Το κριτήριο της εξαρτημένης μισθωτής εργασίας είναι η οικονομική εξάρτηση, δηλαδή ο προσδιορισμός του τόπου, χρόνου και τρόπου παροχής της εργασίας από τον εργοδότη καθώς επίσης και η άσκηση εποπτείας και ελέγχου, στο πλαίσιο διευθυντικού δικαιώματος. Το δεύτερο στοιχείο είναι η σταθερή και πλήρης απασχόληση, σύμφωνα με την οποία η διάρκεια της εργασιακής σχέσης είναι αόριστη και ο εργάσιμος χρόνος ανταποκρίνεται στα ισχύοντα συμβατικά ή νόμιμα πλαίσια ως προς το πλήρες ωράριο απασχόλησης. Τέλος πρέπει να υπάρχει η σταθερότητα ωραρίου απασχόλησης ως προς την ημερήσια και την εβδομαδιαία διάρκεια της εργασίας. Η κανονική σχέση μισθωτής εργασίας αποτελεί αντικείμενο ρυθμίσεων και κανόνων του Εργατικού Δικαίου και του Δικαίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων.¹⁴

Το πρότυπο αυτό της τυπικής μορφής μισθωτής εργασίας αορίστου χρόνου και πλήρους απασχόλησης εφαρμόστηκε από την δεκαετία του 1920 έως την δεκαετία του 1970 περίπου ως αποτέλεσμα ενός συγκεκριμένου μοντέλου οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας, το μοντέλο της μαζικής παραγωγής. Το παραπάνω μοντέλο οφειλόταν σε συγκεκριμένη διάταξη πολιτικών και οικονομικών πραγμάτων.

---

¹⁴ «Ευέλικτη εργασία: Νέες μορφές και ποιότητα απασχόλησης», Α. Λυμπεράκη, Γ. Δενδρινός. Εκδ. Κέρκυρα, 2008, σελ. 45-47

Από τα μέσα της δεκαετίας του '70 όμως, όλο το μοντέλο τίθεται σε αμφισβήτηση και γίνονται αντιληπτά τα εσωτερικά όρια και οι ακαμψίες του υποδείγματος της βιομηχανικής οργάνωσης που στηρίζεται στην μαζική παραγωγή, υπό την διπλή επίδραση των οικονομικών και τεχνολογικών εξελίξεων.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να παρουσιάσουμε κάποιες επισημάνσεις που αφορούν την μισθωτή εργασία στο καπιταλιστικό σύστημα παραγωγής. Με αυτόν τον τρόπο θα κατανοήσουμε στο γιατί κάποιες ομάδες ατόμων αποκλείονται από την αγορά εργασίας, γιατί λογίζονται ως «προβληματικές» καθώς και τις κύριες στρατηγικές που χρησιμοποιούνται για την μετρίαση της σύγκρουσης των δύο αντίθετων δυνάμεων της προσφοράς και της ζήτησης.

Η θέση κάθε ατομικού εργαζόμενου μπορεί να γίνει αντιληπτή από ένα συνδυασμένο αποτέλεσμα δύο αντίρροπων παραγόντων α) τη μέση σφαιρική εξουσία που υπάρχει μεταξύ της προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας (Πρωτογενής διαφορικότητα εξουσίας) και β) την επιτυχία των απασχολούμενων να ανταποκριθούν στις στρατηγικές προσαρμογής εντός του πλαισίου της προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας (Δευτερογενής διαφορικότητα εξουσίας). Η πρώτη προσέγγιση αφορά τους απασχολούμενους που προσπαθούν να επιβιώσουν από την πίεση της πλευράς της ζήτησης για προσαρμογή και από την άλλη από την πλευρά της πίεσης της υποκατάστασης. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να αποδεχτούν ασταθείς σχέσεις εργασίας, χαμηλούς μισθούς, περιοριστικές συνθήκες εργασίας κλπ. Στην δεύτερη περίπτωση αναφερόμαστε στους προνομιούχους απασχολούμενους που μπορούν να αυτοπροστατευθούν με επιτυχία από την πίεση της υποκατάστασης από άλλους προσφέροντες και ενδιαφερομένους στην αγορά εργασίας¹⁵

Κοινή επιδίωξη των κυβερνήσεων και συνδικάτων είναι η εφαρμογή και η καθιέρωση του θεσμού της πλήρους απασχόλησης για όλες τις ομάδες πληθυσμού. Η πλήρης απασχόληση, κρίνεται σημαντική προτεραιότητα για τις κυβερνήσεις των κρατών πρόνοιας διότι υπόκεινται στην νομική υποχρέωση να καταβάλλουν αποζημίωση ανεργίας καθώς και να μεριμνούν για την οικονομική λειτουργία των προγραμμάτων κοινωνικής ασφάλισης. Όσο για τα συνδικάτα η εφαρμογή της

---

¹⁵ «Κοινωνία της εργασίας», Clauss Offe, Εκδ. Νήσος, 1993, σελ. 64-70

πλήρης απασχόλησης, συνδέεται με τον ρόλο τους ως συλλογικό εκπρόσωπο των εργαζομένων.

Η πλήρης απασχόληση για όλες τις ομάδες πληθυσμού, όπως έχει διαπιστωθεί είναι αδύνατο να πραγματοποιηθεί καθώς σε καμιά κοινωνία ,προηγούμενη ή σύγχρονη ιστορικά, δεν επένδυναν σε ποσοστό πάνω από 50% του πληθυσμού και για μεγάλο χρονικό διάστημα την ανταλλαγή της εργασιακής τους δύναμης για χρηματικό εισόδημα. Η ολοκληρωτική υποταγή όλων των ατόμων στην σχέση μισθού- εργασίας θα έθετε σύντομα τέλος στον θεσμό της αγοράς εργασίας. Η αναπαραγωγή της εργασιακής ικανότητας θα κινδύνευε αν η αγορά εργασίας γινόταν θεσμός που να κάλυπτε τα πάντα, επομένως θα αυτοκαταστρεφόταν.

Η εργασιακή δύναμη σε πολλές περιπτώσεις δεν μπορεί να προφυλαχθεί από μη στρατηγικές, δημογραφικές διαδικασίες και θεσμικούς κανόνες της ανθρώπινης αναπαραγωγικής δραστηριότητας. Με άλλα λόγια, δεν είναι σε θέση να ελεγχθεί ο όγκος της προσφοράς κατά τρόπο στρατηγικό στην αγορά.

Αυτό που είναι δεδομένο, είναι ότι εξαρτάται από την προσφορά των μέσων συντήρησης που μπορούν να αποκτηθούν μόνο με την πώληση της. Έτσι, δεν είναι σε θέση να περιμένει για ευνοϊκές ευκαιρίες. Αυτή η δυσκολία σχετίζεται με τις χρονικές παραμέτρους της προσφοράς. Στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, η καταστροφή των συνθηκών οικονομικής ανεξαρτησίας (δηλαδή της αυτοσυντήρησης της αγροτικής και οικιακής παραγωγής) και η καταστροφή των προϋποθέσεων της στρατηγικής αναμονής για ευνοϊκές συνθήκες ζήτησης, έχουν ως αποτέλεσμα η προσφορά εργασιακής δύναμης που δεν ανταποκρίνεται σε ζήτηση να είναι ολοκληρωτικά δίχως αξία. Ένα ακόμη μειονέκτημα είναι ότι η εργασιακή δύναμη εξαρτάται από την συνεχή ροή των ανάλογων μέσων συντήρησης. Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορεί να πωληθεί η εργασία της εργασιακής δύναμης κάτω από ένα ελάχιστο επίπεδο συντήρησης για μεγάλη χρονική περίοδο.

Επιπροσθέτως παρατηρείται μια αναντιστοιχία στις σχέσεις των μισθών που παρέχουν τον τρόπο συντήρησης των εργαζομένων με την κατανομή εργασίας ως μέσο παραγωγής και υπηρεσιών. Με την βοήθεια της τεχνολογικής εξέλιξης η παραγωγή λειτουργεί ευνοϊκά καθώς μπορεί να διατηρηθεί με μικρότερη εργασία ανά μονάδα προϊόντος, ενώ η αναπαραγωγή της εργασιακής δύναμης δεν μπορεί να διατηρηθεί με μικρότερο εισόδημα ανά νοικοκυριό.

Τέλος αυτό που προκύπτει από τα παραπάνω, είναι ότι οι αγοραστές εργασίας (εργοδότες) και οι ατομικοί πωλητές (εργαζόμενοι) είναι ποιοτικά «καθορισμένοι». Δεδομένου των τεχνολογικών εξελίξεων στην διαδικασία παραγωγής, συγκεκριμένοι εργαζόμενοι μπορούν να συνδυαστούν μόνο με ορισμένες λειτουργίες στην παραγωγική διαδικασία όπως και ορισμένες συγκεκριμένες μηχανές απαιτούν ειδικούς εκπαιδευμένους χειριστές. Το κεφάλαιο κινείται κατά ένα κυκλικό τρόπο διαρκούς ανανέωσης. Κάθε μονάδα κεφαλαίου περνάει από μια φάση ρευστότητας, μια φάση ρευστοποίησης της σε χρήμα. Στο τέλος της φάσης του κύκλου, οι ιδιοκτήτες κεφαλαίου αποφασίζουν εάν επιθυμούν να αγοράσουν άλλα μέσα παραγωγής σε συνδυασμό με εργασιακή δύναμη για την επόμενη φάση σε αυτόν τον κύκλο. Η προσφορά και ζήτηση δεν είναι σταθεροί όροι και μεταβάλλονται συνεχώς. Από την άλλη πλευρά όσον αφορά τους εργαζομένους, η σύγκρουση συμφερόντων με τους εργοδότες τους καθίσταται αυτονόητη. Τα συμφέροντα για την επίτευξη μιας διαφοράς μισθού μεταξύ εργοδότη και εργαζομένου είναι εκ διαμέτρου αντίθετα. Σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί οι εργαζόμενοι να επιτυγχάνουν κάποια βελτίωση στο ύψος των αποδοχών τους για ένα ορισμένο μέγεθος καταβαλλόμενης προσπάθειας, ωστόσο τις περισσότερες φορές στο καπιταλιστικό σύστημα παραγωγής η τάση είναι η διαφορά να κλίνει προς όφελος του εργοδότη για τους εξής λόγους: ¹⁶

Οι εργαζόμενοι έχουν κοινωνικοποιηθεί με τρόπο που να αποδέχονται ένα ορισμένο μέγεθος εργασιακής υποχρέωσης ως «καθήκον» παραχωρώντας έτσι ορισμένη προσπάθεια στον εργοδότη «άνευ αποδοχών». Οι στερήσεις που είναι σύμφυτες στην καταβαλλόμενη προσπάθεια σημαίνει «κόστος» για τον εργαζόμενο.

Ο εργοδότης όμως μακροπρόθεσμα στα πλαίσια καπιταλιστικής οικονομίας και ανταγωνισμού δεν θα μπορέσει να αντέξει οικονομικά συναινώντας στην διαφορά μισθού προς όφελος του εργαζομένου. Στις περισσότερες περιπτώσεις, υποχρεώνεται να εντατικοποιήσει την εργασιακή προσπάθεια που καταβάλλει ο εργαζόμενος έναντι δεδομένου κόστους.

---

¹⁶ «Κοινωνιολογία, Εργασία και Βιομηχανία», Tony Watson, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2001, σελ. 310-320

Αυτό σημαίνει ότι σε κάθε εργασιακό χώρο υφίσταται μια διαρκής αναδιαπραγμάτευση της συμφωνίας σχετικά με το τι θα ισχύει και ποιες απολαβές θα απορρέουν. Ένα μέρος αυτής της διαπραγματευτικής διαδικασίας έχει τυπικό χαρακτήρα ενώ κατά ένα μεγάλο μέρος της είναι σιωπηρή. Επιβαρυντικός παράγοντας είναι το γεγονός ότι οι εξωτερικές συνθήκες δεν είναι ποτέ σταθερές και συνεπώς δημιουργούνται πάντοτε απειλές για την σταθερότητα των ρυθμίσεων.

Μέσω της σιωπηρής σύμβασης εργασίας προκύπτει μια άνιση συμφωνία στην οποία ο εργαζόμενος μέσα από δικά του κίνητρα, προσδοκίες και συμφέροντα προσπαθεί να επιτύχει τους ευνοϊκότερους όρους σε συνδυασμό με τους πόρους του.

(δεξιότητες, γνώσεις, παρουσιαστικό, πλούτος κλπ).

Η συμφωνία είναι το αποτέλεσμα μια σχέσης ανάμεσα στην προσφορά του εργαζομένου σε προσπάθεια, στερήσεις, εκχώρηση αυτονομίας από την μία και στις απολαβές του σε χρηματική αμοιβή, εργασιακή ικανοποίηση, ασφάλεια, προοπτικές εξέλιξης στον εργασιακό χώρο και σταδιοδρομίας από την άλλη. Η συμφωνία αυτή που πραγματοποιείται είναι κατά βάση είναι ασταθής και αυτό γιατί η βιωσιμότητα του εργοδότη στην αγορά δημιουργεί συνεχείς πιέσεις μείωσης κόστους και αυτό με την σειρά του πιέζει προς την κατεύθυνση είτε της περικοπής αμοιβών είτε της αύξησης της καταβαλλόμενης προσπάθειας του εργαζομένου.

Με αυτόν τον τρόπο είναι πιο εύκολο να δημιουργηθεί ένας τύπος αφηρημένου τυποποιημένου εργαζομένου του οποίου η κοινωνική θέση δεν καθορίζεται μέσω κληρονομούμενων ιδιοτήτων ή ενός συνόλου δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που αντιστοιχούν σε κάποια ομάδα. Καθορίζεται μόνο μέσω της συλλογικής ταξικής θέσης και των ανώνυμων διαδικασιών της αγοράς και με αυστηρά ατομικά χαρακτηριστικά επίδοσης και επιτυχίας μέσω της αγοράς που απορρέουν από αυτές τις προϋποθέσεις αλλά και τους περιορισμούς.

Έτσι το μοντέλο της ελεύθερης μισθωτής εργασίας παίρνει μια πιο απελευθερωτική όψη. Δίνεται η δυνατότητα να διαθέτει η εργασιακή δύναμη μια τυπική συμβατική ελευθερία αλλά να διαφεύγει από δεδομένες και παγιωμένες ειδικές μορφές αξιοποίησης και επομένως η ελευθερία να μην υπόκειται στην ισχύ κανονιστικών και αυταρχικών περιορισμών που συνδέονται με τις συγκεκριμένες μορφές αξιοποίησης (χρήση της εργασιακής δύναμης).

Οι εθελοντικές μορφές συλλογικής δράσης (συνδικάτα ή συνεταιρισμοί), οι κρατικές εγγυήσεις (εγγυημένες τιμές για τους παραγωγούς ή προστασία της εργασίας και κοινωνικές πολιτικές) μπορούν να επιφέρουν την μερική εξίσωση των διαφορών ως προς τη δύναμη της πλευράς της προσφοράς και της ζήτησης αυτών των αγορών.

Από τα παραπάνω, συμπεραίνουμε ότι στις καπιταλιστικές κοινωνίες, η αγορά εργασίας είναι η κύρια λύση σε ένα διπλό καταναμητικό πρόβλημα που απαιτεί να επιλυθεί. Από την μία πρέπει να προσφερθεί η ποσότητα εργασίας που απαιτείται από την άλλη θα πρέπει η εργασιακή δύναμη να συντηρηθεί με κάποια μέσα όπως τα χρηματικά έσοδα. Η σχέση ανταγωνισμού είναι δεδομένη. Εργαζόμενοι και εργοδότες ανταγωνίζονται με άλλους διότι πρέπει να υπερισχύσουν για να είναι η προσφορά τους επιτυχής ή για να ικανοποιηθούν οι ανάγκες τους. Αυτή η σχέση ανταγωνισμού έχει ως αποτέλεσμα την εισαγωγή και εφαρμογή ιδιαίτερων ορθολογικών στρατηγικών της προσφοράς και ζήτησης.

Άμεση συνέπεια αυτής της κατάστασης, είναι να παρατηρούνται υψηλά με ανοδική τάση επίπεδα ανεργίας, τεχνολογικές δυνατότητες που μπορούν να μειώσουν τις δεξιότητες και την ποσότητα της εργατικής δύναμης, καθώς και η γενική αναγνώριση της ανάγκης να είναι οι επιχειρηματικοί οργανισμοί πιο ανταγωνιστικοί ενώ οι δημόσιοι πιο οικονομικοί. Αυτοί και άλλοι παράγοντες έχουν επηρεάσει τα γενικά πρότυπα μεταβολής που αναδύονται μέσα από τον τρόπο που η εργασία οργανώνεται, διευθύνεται και βιώνεται.¹⁷

Ο σημερινός κόσμος γίνεται μάρτυρας ουσιαστικών μεταβολών όσον αφορά το πρότυπο των οικονομικών δραστηριοτήτων και τις τεχνολογικές μορφές που αναδύονται. Η εργασία με την σειρά της και οι συνδεόμενες με αυτή πλευρές κοινωνικής ζωής τελούν υπό αναδιάρθρωση και επεξεργασία.

Παρακάτω θα δούμε τους κύριους παράγοντες που συνέβαλλαν στην αλλαγή αυτή.

---

¹⁷ «Κοινωνιολογία, Εργασία και Βιομηχανία», Tony Watson, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2001, σελ. 310-320

2.2. Οι σύγχρονες εξελίξεις που συνετέλεσαν στην αναδιάρθρωση της εργασίας και οι νέες μορφές της.

Στην σημερινή εποχή η αναδόμηση αυτή της εργασίας, τα μεταβαλλόμενα πρότυπα της εργασιακής εμπειρίας και της επαγγελματικής δραστηριότητας είναι αποτέλεσμα των οικονομικών, πολιτικών αλλά και πολιτισμικών μεταβολών που εκδηλώνονται ανά τον κόσμο.

Τα δυτικά συμφέροντα (Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία και Η.Π.Α.) έχουν ήδη συμμετάσχει στην μετακίνηση πόρων και παραγωγικής διαδικασίας σε περιβάλλοντα του εξωτερικού. Η ανάγκη αύξησης της αποτελεσματικότητας ως προς το κόστος της μισθωτής εργασίας αλλά και η αύξηση της συνολικής ικανότητας των οργανισμών που χρησιμοποιούν την εργασία να καινοτομούν σε βαθμό που να τους επιτρέπει να παράγουν αγαθά και υπηρεσίες ανταγωνιστικά σε διεθνές επίπεδο, είναι πιο επιτακτική από ποτέ.

Οι κυβερνήσεις με την σειρά τους τείνουν προς τον αυστηρότερο έλεγχο των δημοσίων δαπανών και την απελευθέρωση των αγορών εργασίας από τον στενό έλεγχό τους με αποτέλεσμα πολλές βιομηχανικές επιχειρήσεις έχουν ιδιωτικοποιηθεί. Όλα τα παραπάνω, προέρχονται από την εμφάνιση των νεοαναφαινόμενων χωρών στην βιομηχανική καπιταλιστική σκηνή, όπως η Σιγκαπούρη, Ν. Κορέα, Ιαπωνία Ταιβάν που κατάφεραν να δημιουργήσουν ένα σύνολο κοινωνικών θεσμών και προτεραιοτήτων σε κρατικό και επίπεδο οργανισμών που τους δίνει τεράστια εμπορική και τεχνολογική δύναμη.

Η λογική που επικρατεί είναι ότι η συσσώρευση του κεφαλαίου που κινεί την παραγωγή παγκοσμίως επιδιώκει χαμηλότερο κόστος εργασίας και παραγωγή αγαθών υψηλής τεχνολογίας. Οι αναπτυξιακές προτεραιότητες των κυβερνήσεων έγκεινται στην προσέλκυση ξένων επενδυτικών κεφαλαίων.

Η είσοδος της τεχνολογίας λειτουργεί πολύ θετικά προς αυτή την κατεύθυνση και υπόσχεται να αλλάξει ριζικά τις παραγωγικές και καταναλωτικές δραστηριότητες. Μέσω αυτής, επιτυγχάνεται η μείωση του κόστους παραγωγής, η επιτάχυνση της καινοτομίας σε προϊόντα και υπηρεσίες και η αύξηση της ευελιξίας σε μεθόδους παραγωγής και παροχής υπηρεσιών.

Ο πιο αξιοσημείωτος αντίκτυπος είναι ότι τα ηλεκτρονικά δίκτυα συνδέουν διάφορους οργανισμούς και τα συστατικά τους μέρη με αποτέλεσμα οι διαδικασίες μάθησης, έρευνας, σχεδιασμού και διανομής προϊόντων και υπηρεσιών να συνδέονται στενά μεταξύ τους. Αυτό βάζει θεμέλια στην ανάπτυξη ηλεκτρονικής εξωτερικής εργασίας.

Με άλλα λόγια δίνεται έμφαση στην πρώτη ύλη της γνώσης. Τα ηλεκτρονικά προϊόντα γίνονται πολύτιμα διότι μπορούν να προσφέρουν επεξεργασία πληροφοριών και δυνατότητες επικοινωνίας των ανθρώπων μεταξύ τους. Ωστόσο, για να πραγματοποιηθεί αυτό πρέπει ο καταμερισμός εργασίας να αλλάξει. Χρειάζεται ένα εργατικό δυναμικό εξειδικευμένο από την μία και έναν μεγάλο όγκο ανειδίκευτων χειρωνακτικών εργατών από την άλλη.

Σημαντική επίδραση ασκεί και ο μεταφορντικός τρόπος παραγωγής. Ενώ στον φορντικό τρόπο παραγωγής τα προϊόντα προορίζονταν σε μαζικές αγορές στον μεταφορντικό τρόπο λόγω της ποιοτικά ανταγωνιστικής παραγωγής και της απασχόλησης περισσότερου καταρτισμένου και εξειδικευμένου προσωπικού καθιερώνεται πιο ευέλικτη και ποικιλόμορφη προσέγγιση των σχέσεων απασχόλησης.¹⁸

Γίνεται εισαγωγή του νέου αυτού όρου της ευέλικτης επιχείρησης όπου το εργατικό δυναμικό διαιρείται σε πυρηνικά στοιχεία με προνόμια ασφάλειας και υψηλών απολαβών με αντάλλαγμα την ετοιμότητα τους, την προσαρμογή, καινοτομία και διαρκή επιμόρφωση για απόκτηση νέων δεξιοτήτων, και σε περιφερειακά στοιχεία που θα αναλαμβάνουν πιο συγκεκριμένα καθήκοντα. Η εταιρεία σαφώς και δεν δεσμεύεται για την διατήρηση της απασχόλησης τους και την επαύξηση των προσόντων τους.

Οι προσεγγίσεις αυτές αποστασιοποιούν τους εργαζόμενους από τα εργασιακά τους καθήκοντα και περιορίζουν την θετική συμβολή. Γίνεται πολύ ευρύτερη χρήση των τεχνικών δυνατοτήτων και ανθρώπινων δεξιοτήτων.

Τα πλεονεκτήματα για την επιχείρηση, των νέων μορφών απασχόλησης συμβάλλουν στον εξορθολογισμό της παραγωγής, στην μείωση εργατικού κόστους, στην άμεση ανταπόκριση και προσαρμογή στις διακυμάνσεις της ζήτησης αλλά και

---

¹⁸ «Οι νέες μορφές οργάνωσης εργασίας», Γεωργία Πετράκη, εκδ. Gutenberg, 2007, σελ. 288-293

στην παράκαμψη της προστατευτικής νομοθεσίας για τους «κανονικούς» εργαζομένους και στην αύξηση της παραγωγικότητας των εργαζομένων μέσω της απόσπασης της εργασίας.

Άλλοι προσδιοριζόμενοι παράγοντες της αυξανόμενης ζήτησης των νέων μορφών απασχόλησης αποτελούν- σύμφωνα με την επιχειρηματολογία τους- οι ανάγκες προσέλκυσης ειδικών κατηγοριών προσωπικού για παράδειγμα εργαζομένων υψηλής εξειδίκευσης και γυναικών με ιδιαίτερες απαιτήσεις ωραρίου, η αξιόπιστη επιλογή εργαζομένων για κανονικές θέσεις και οι συνειδητά προωθημένες πολιτικές διαχείρισης του ανθρώπινου δυναμικού που είναι φιλικές προς την οικογένεια.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί ότι σημαντικό ρόλο παίζουν και οι μικρόκοσμοι της καθημερινότητας και των θεσμών στην μορφή και αλλαγή της εργασίας. Οι άνδρες παλιότερα προορίζονταν για μια κατάσταση πλήρους απασχόλησης, συνεχούς καριέρας στην δουλειά και ενός συστήματος αμοιβών που φιλοδοξούσε να επαρκέσει για τις ανάγκες της οικογένειας που εξαρτιόταν από την δουλειά του. Οι γυναίκες ήταν πρωτίστως προσανατολισμένες στο σπίτι.

Η ανάπτυξη των φεμινιστικών και γυναικείων κινημάτων συνετέλεσαν στην αυξανόμενη ανεξαρτησία της γυναίκας και έθεσαν το δικαίωμα της προσωπικής επιλογής στο στόχαστρο της ευρύτερης πολιτικής.

Επομένως ο καταμερισμός ρόλων και καθηκόντων ανάμεσα στα δυο φύλα άρχισε να αλλάζει με την μαζική είσοδο των γυναικών στην εργασία. Οι αλλαγές αυτές έχουν να κάνουν με την τάση της εξατομίκευσης: Οι άνθρωποι άντρες και γυναίκες είναι αναγκασμένοι να κάνουν επιλογές καθώς οι παλιές βεβαιότητες περί τι είναι καλό και επιθυμητό δεν ισχύουν πλέον.¹⁹

Οι γυναίκες αποκτούν την επιλογή να προβούν σε ουσιαστικές επιλογές για την ζωή τους και μία από αυτές είναι και η εργασία. Ωστόσο όσο περισσότερες γυναίκες εισέρχονται στην αμειβόμενη απασχόληση και παραμένουν στην δουλειά μετά την γέννηση των παιδιών τους καλούνται να αντιμετωπίσουν εντάσεις γύρω από την κατανομή και διαχείριση του χρόνου. Τούτο συνεπάγεται ότι θα εξακολουθήσει να υφίσταται ζήτηση για εργασία συμπληρωματικού τύπου από τις γυναίκες -και όχι

---

¹⁹ «Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία», Antony Giddens, εκδ. Gutenberg, 2000, σελ. 447-450

μόνο- που θα αναζητούν τρόπους συμφιλίωσης ανάμεσα σε διαφορετικές και συγκρουόμενες προτεραιότητες.

Η τάση αυτή αποτελεί ένα γενικότερο φαινόμενο, δηλαδή παρατηρείται μια μεταβολή αξιών που σχετίζονται με την εργασία. Η επιθυμία για περισσότερο ελεύθερο χρόνο ανταγωνίζεται τον στόχο της αύξησης των εισοδημάτων. Η κριτική του ανελαστικού προγραμματισμού των ωρών εργασίας οξύνεται. Η εργασιακή δραστηριότητα δεν είναι πλέον το επίκεντρο του βίου όλο και μεγαλύτερων τμημάτων του πληθυσμού. Η άποψη πως η εργασία είναι «καλή» και η αεργία, ανεργία καισχόλη κακή υπόκειται σε μια μεταβολή.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι πέρα από την ζήτηση στην εργασία αλλάζει και η προσφορά. Νέοι διεκδικητές εμφανίζονται στο προσκήνιο. Γυναίκες, μετανάστες και η πίεση του ανταγωνισμού από εργαζομένους σε οικονομίες χαμηλού κόστους.

Το πεδίο της απασχόλησης μετατρέπεται σε ένα ιδιότυπο πεδίο μάχης με διαρθρωτικές τριβές, ασυνέχειες, αβεβαιότητες και εντάσεις, με νικητές και νικημένους.

Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω εξελίξεων είναι η επέκταση και εξάπλωση των νέων μορφών απασχόλησης. Η μερική απασχόληση, οι συμβάσεις ορισμένου χρόνου, η προσωρινή απασχόληση μέσω γραφείων δανεισμού εργαζομένων αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Άλλα μέτρα που προορίζονται να μετριάσουν την αυξανόμενη ανεργία είναι η εκ περιτροπής εργασία, που ανήκει στην ευρύτερη έννοια της μερικής απασχόλησης. Η εφαρμογή του συστήματος εκ περιτροπής εργασίας έχει ως σκοπό την διασφάλιση των βιωσιμότητας της επιχείρησης και την αποφυγή απολύσεων.²⁰

Εκτός από την εκ περιτροπής εργασία ο εργοδότης σε περίπτωση περιορισμού της οικονομικής του δραστηριότητας έχει την δυνατότητα να θέσει με έγγραφη δήλωση του σε διαθεσιμότητα τους εργαζομένους του. Αυτό σημαίνει ότι κατά την διάρκεια της διαθεσιμότητας ο μισθωτός λαμβάνει το ήμισυ του μέσου όρου των τακτικών αποδοχών των δύο τελευταίων μηνών, υπό το καθεστώς της πλήρους απασχόλησης.

---

²⁰ ΙΝΕ «Εργασιακές σχέσεις, αφερεγγυότητα των επιχειρήσεων και απειλή της ανεργίας, κατά την περίοδο της ύφεσης και της κρίσης», 2012, Αθήνα σελ. 113-154

Μια άλλη μορφή ευέλικτης οργάνωσης ελαστικού χρόνου εργασίας είναι η διευθέτηση του χρόνου εργασίας. Η διευθέτηση συνιστά μέσο συμψηφισμού αυξημένων ωρών απασχόλησης μιας περιόδου με τις λιγότερες ώρες με μιας άλλη περιόδου δηλαδή αποτελεί συνολική αποτίμηση και υπολογισμός της εργασίας σε ευρύτερες χρονικές περιόδους.

Αξίζει να αναφερθεί το περιεχόμενο που παρουσιάζει το ψήφισμα της 19^{ης} διεθνούς διάσκεψης στατιστικολόγων της εργασίας, που πραγματοποιήθηκε στην Γενεύη στις 2 -13 Οκτώβρη 2013. Εγκρίθηκε απόφαση σχετικά με τις στατιστικές της εργασίας, της απασχόλησης και την ανεπαρκή αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού. Το έργο τους εστιάζεται στην σύναψη ψηφισμάτων σύμφωνα με συγκεκριμένα διεθνή πρότυπα για τον καθορισμό εννοιών από τις οποίες οι εθνικές στατιστικές υπηρεσίες παράγουν στατιστικά αποτελέσματα για την αγορά εργασίας (απασχόληση, ανεργία, υπο-απασχόληση).²¹

Ο καινοτόμος χαρακτήρας του ψηφίσματος διαφαίνεται στο ότι δίνεται ένας διεθνής και σαφής ορισμός της εργασίας μέσα από τις διάφορες μορφές της.

Σύμφωνα με έναν γενικό ορισμό εργασίας, η εργασία περιλαμβάνει όλες τις δραστηριότητες που εκτελούνται από τα άτομα ανεξαρτήτου φύλου και ηλικίας, για την παραγωγή αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών που προορίζονται για δική τους κατανάλωση ή κατανάλωση από τους άλλους.

Δύο βασικά κριτήρια μας επιτρέπουν να αναγνωρίσουμε τις διαφορετικές μορφές της εργασίας:

Ο προορισμός της παραγωγής για λογαριασμό τρίτων ή για προσωπική χρήση του εργαζομένου

Οι απολαβές – δηλαδή αμειβόμενη εργασία με την ευρεία έννοια ή εργασία μη αμειβόμενη.

Από το δεύτερο κριτήριο προκύπτει ο εκ νέου ορισμός της εργασίας μέσα από τις διάφορες μορφές της.

Το τελικό ψήφισμα καθορίζει τέσσερις μορφές εργασίας:

α) Η εργασία της παραγωγής για προσωπική κατανάλωση

---

²¹ “Quand les statisticiens du travail définissent le travail”, Pierre Concialdi, Chronique international de l’ IRES-no 145- mars 2014

- β) Η απασχόληση ως μορφή εργασίας εκτελούμενη από τρίτους με αντάλλαγμα μια αμοιβή ή κέρδος
- γ) Η απασχόληση με την μορφή μη αμειβόμενης εργασίας, που εκτελούν οι τρίτοι με σκοπό την απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας ή δεξιοτήτων στον χώρο της εργασίας
- δ) Η εθελοντική εργασία, που περιλαμβάνει μη υποχρεωτική και μη αμειβόμενη απασχόληση για αυτούς που την εκτελούν.

Από το παραπάνω ψήφισμα, διαπιστώνεται ότι η τυπική εργασία ορίζεται η έμμισθη αμειβόμενη απασχόληση ωστόσο εισάγεται η εθελοντική εργασία ως θεσμοποιημένη και αναγνωρισμένη απασχόληση με το κριτήριο του προορισμού της παραγωγής για λογαριασμό τρίτων ή για προσωπική χρήση του εργαζομένου. Στο επόμενο κεφάλαιο, θα αναλύσουμε το φαινόμενο του εθελοντισμού από την σκοπιά της εργασίας.

Κεφάλαιο 3 Το φαινόμενο του εθελοντισμού

3.1. Κατανοώντας την πολυδιάστατη έννοια του φαινομένου του εθελοντισμού.

Είναι γεγονός ότι ο εθελοντισμός αποτελεί ένα σύνθετο φαινόμενο που δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια. Δεν αποτελεί μια σταθερή και στατική έννοια με διαχρονικό περιεχόμενο αλλά νοηματοδοτείται από τις υπάρχουσες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες.

Η προσέγγιση του φαινομένου αυτού, απαιτεί πολλαπλά επίπεδα ανάλυσης, ατομικά, διαπροσωπικά, δομικά και ευρύτερα κοινωνικά σε συνδυασμό με όλον τον κόσμο της εθελοντικής παρουσίας – προηγούμενη εμπειρία, το βίωμα στο παρόν και τα επακόλουθα αυτών.²² Στην σύγχρονη εποχή ο εθελοντισμός έχει αποκτήσει σημαντικό ενδιαφέρον μελέτης λόγω της εμφάνισης του νέου όρου αυτού της «κοινωνίας των πολιτών» ή του «Τρίτου τομέα». Η «κοινωνία των πολιτών» οροθετείται γενικά ανάμεσα στο κράτος, τον κερδοσκοπικό τομέα και την οικογένεια ως πεδίο που αναπτύσσονται κοινωνικές σχέσεις μεταξύ προσώπων ή ενώσεων προσώπων.²³

Σύμφωνα με τους Perstoff και Brandsen (2009), όπως αναφέρεται στο «Οργάνωση και διοίκηση κοινωνικών υπηρεσιών» (Σταθόπουλος: 123), ο τρίτος τομέας περιλαμβάνει τον εθελοντικό τομέα, τον ιδιωτικό μη κερδοσκοπικό, την κοινωνική οικονομία, την κοινωνία των πολιτών. Όλοι αυτοί οι τομείς αλληλοκαλύπτονται και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις εθελοντικές οργανώσεις.²⁴

---

²² Omoto, A.M, Snyder, M., (2002). *Considerations of community: The context and process of volunteerism*. American Behavioral Scientist, 45:846-867

²³ Π. Ζάννης., (2013), Δημοκρατία και κοινωνική πολιτική σε μετάβαση «Ο τρίτος τομέας: Μια γενική θεωρία», Εκδ. Παπαζήση, σελ. 109-115

²⁴ Π. Σταθόπουλος (2012), «Οργάνωση και διοίκηση κοινωνικών υπηρεσιών», εκδ Παπαζήση, σελ. 123-125

Η κοινωνία των πολιτών εμφανίζεται σήμερα ως διέξοδος για την οικοδόμηση της κοινωνικής συνοχής και της καλύτερης ποιότητας της δημοκρατίας. Διαμορφώνονται οι συνθήκες μετάβασης σε μια μετανεωτερική περίοδο, που το κέντρο βάρους της εξέλιξης μετατοπίζεται όλο και περισσότερο από το κράτος και την αγορά στην κοινωνία. Είναι όροι και έννοιες που διαχωρίζονται από τον καταναγκασμό και τις νομικές υποχρεώσεις απέναντι στο κοινωνικό σύνολο και στον ανταγωνισμό και στην ιδιοτέλεια που αποτελούν χαρακτηριστικά της σύγχρονης οικονομικής δραστηριότητας.

Ετυμολογικά η έννοια του εθελοντισμού προέρχεται από την λατινική λέξη “voluntas” που μεταφράζεται ως θέληση. Ο όρος εμφανίστηκε το 1750 και χρησιμοποιήθηκε ως έκκληση προς τους πολίτες να ενταχθούν στον στρατό σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης.²⁵

Οι διαφορετικές μεταβλητές και παράμετροι που συσχετίζονται με την προσφορά εθελοντικής εργασίας όπως προκύπτουν από δεκάδες έρευνες (Π. Ζάννης:73) είναι οι περιβαλλοντικές, των κοινωνικών χαρακτηριστικών των εθελοντών, των προσωπικών χαρακτηριστικών τους, τους υποκειμενικούς παράγοντες που ωθούν σε προτιμήσεις προς συγκεκριμένες εθελοντικές δραστηριότητες, τις εκάστοτε συγκυρίες που ευνοούν την προσφορά εργασίας και τους παράγοντες που ευνοούν την γενικότερη προδιάθεση για κοινωνική κινητοποίηση.

Οι δύο γενικές προσεγγίσεις για τον εθελοντή και την εθελοντική εργασία διακρίνονται σε ιδεαλιστικές και πραγματιστικές. Οι πρώτες έχουν ως βασική θέση ότι ο εθελοντισμός αποτελεί έμπρακτη απόδειξη αλτρουισμού ενώ οι δεύτερες εστιάζουν σε όλα τα πιθανά κίνητρα που ενεργοποιούν τους εθελοντές να προσφέρουν μη αμειβόμενη εργασία προς όφελος των άλλων και της κοινωνίας γενικότερα.

Από τις παραπάνω βασικότερες κοινωνιοκεντρικές θεωρήσεις του εθελοντισμού διαπιστώνουμε ότι εμφανίζεται με μια πληθώρα διαφορετικών προοπτικών. Έτσι, στις οικονομικές επιστήμες η έμφαση θα δοθεί στην προσέγγιση του εθελοντισμού ως ενός παράδοξου τύπου εργασίας που δεν απαιτεί οικονομικές απολαβές, στις

---

²⁵ Π. Ζάννης., (2013), Δημοκρατία και κοινωνική πολιτική σε μετάβαση «Ο τρίτος τομέας: Μια γενική θεωρία», Εκδ. Παπαζήση, σελ. 72-74

κοινωνικές και πολιτικές επιστήμες ως κινητοποίηση για τις θεμελιώδεις κοινωνικές αρχές – αλληλεγγύη, δημοκρατία και κοινωνική συνοχή- ενώ για την επιστήμη της ψυχολογίας ως μια κοινωνικού τύπου συμπεριφορά που διαφοροποιεί τους εθελοντές από τους μη εθελοντές.²⁶

Ένας βασικός ορισμός της εθελοντικής εργασίας είναι η δραστηριότητα που δεν προκύπτει από διαταγή ή εξαναγκασμό και έχει ως στόχο το γενικότερο καλό της κοινωνίας. Ανάλογοι είναι και οι ορισμοί που δίνονται από τους Osborne (1996), Sheard(1995), D.H. Smith (1988), Weinrich (1988), Ανθόπουλος (2000), Βουτσάκης (2004),²⁷ όπου η εθελοντική εργασία είναι η παροχή εργασίας που προκύπτει ως ελεύθερη επιλογή χωρίς να υφίσταται εξαναγκασμός, παρέχεται ανιδιοτελώς και είναι επωφελής για τρίτους, την κοινότητα ή την κοινωνία γενικά.

Ένας ευρύτερος ορισμός της εθελοντικής εργασίας θα περιλάμβανε τις εξής παραμέτρους:

Η εργασία που παρέχεται δωρεάν με την έννοια της απουσίας χρηματικών απολαβών. Οι εθελοντές, δεν μπορούν να νοηθούν ως εργαζόμενοι επομένως δεν καλύπτονται από την αντίστοιχη νομοθεσία αμειβόμενης απασχόλησης. Δεν προστατεύονται από την νομοθεσία κατά των διακρίσεων και δεν έχουν πρόσβαση σε εργασιακά δικαιώματα όπως για παράδειγμα σε περίπτωση άδικης απόλυσης.²⁸ Καλύπτονται από την νομοθεσία περί ασφάλειας, υγείας και προστασίας δεδομένων.²⁹ Είναι άμεση ή έμμεση, όπου η έμμεση αναφέρεται στην παροχή

---

²⁶ Handy, F., Mook, L., (2011). *Volunteering and volunteers: Benefit-cost analyses*. Research on Social Work Practice, 21(4):412-420

²⁷ Π. Σταθόπουλος (2012), «Οργάνωση και διοίκηση κοινωνικών υπηρεσιών», εκδ Παπαζήση :72

²⁸ “A summary of legal issues involving volunteers”, <http://www.volunteering.org.uk/component/gpb/overview>, volunteering England, 2014, (πρόσβαση 30/03/2014)

²⁹ <http://www.macmillan.org.uk/aboutus/healthandsocialcareprofessionals/gettingsupport/involvingvolunteers.aspx>, Involving Volunteers-Health and social professionals-macmillan Cancer Support, 2014, (πρόσβαση 30/03/2014)

βοήθειας μέσω σχετικών ή μη κερδοσκοπικών οργανώσεων ή άλλων συναφών οργανισμών ενώ η άμεση αναφέρεται προς όφελος άλλων νοικοκυριών.³⁰

Δεν περιορίζεται σε ένα συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο, παρέχεται από τον κρατικό, κερδοσκοπικό, τον Τρίτο ή και τον ανεπίσημο τομέα οργανωμένα σε ομάδες ή ατομικά και κατευθύνεται προς τρίτους και όχι προς συγγενικά και φιλικά πρόσωπα.

Τέλος η εργασία δεν παρέχεται από ρητή εξαναγκαστική εντολή, που συνδέεται με πιθανές κυρώσεις από το κράτος ή τον εργοδότη του αλλά είναι αποτέλεσμα κοινωνικών, οικονομικών ή προσωπικών αναγκών.

Ωστόσο η έννοια του παραπάνω ορισμού διαφοροποιείται σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα στην αμοιβή. Ο εθελοντής σε αρκετές περιπτώσεις μπορεί να λαμβάνει ένα συμβολικό ποσό λόγω του έργου που προσφέρει, η μια έμμεση αποζημίωση, όπως παροχή εκπτώσεων σε επιλεγμένα καταστήματα, πρόβλεψη για κάλυψη των εξόδων του, παροχή υπηρεσιών όπως δωρεάν παρκινγκ, ή κάρτα μέλους.³¹

Επιπλέον η διάσταση της ελευθερίας επιλογής είναι προβληματική όταν προσπαθούμε να την εντοπίσουμε στις δραστηριότητες των ατόμων. Δύναται να μην αποτελούν ελεύθερες επιλογές αλλά κοινωνικές επιταγές. Έτσι και η εθελοντική προσφορά εργασίας μπορεί να μην αποτελεί ελεύθερη επιλογή, αλλά να λειτουργεί ως κανόνας ενσωμάτωσης των κοινωνικών και διατομικών δικτύων.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η έκταση του εθελοντισμού δεν εντοπίζεται μόνο στον Τρίτο τομέα αλλά και στον ανεπίσημο και γενικά προσφέρεται και εκτός οργανωμένων πλαισίων. Όμως για καθένα από αυτά τα πλαίσια αλλάζει η σημασία του όρου. Η άτυπη εθελοντική εργασία έχει τον χαρακτήρα της αμοιβαιότητας,

---

³⁰ Άρθρο «Κοινωνική αλληλεγγύη στην Ελλάδα της κρίσης: Νέο κύμα ανάδυσης των πολιτών ή εμπέδωση της κατακερματισμένης κοινωνικής ιδιότητας του πολίτη;», Δ. Μπουρίκος, ΕΛΙΑΜΕΠ, Αθήνα, 2013

³¹ "Volunteer or Employee: Do you know the difference?", <http://www.nonprofitrisk.org/library/articles/employment010208.shtml>, January/February 2008 Risk Management Essentials, (πρόσβαση 30/03/2014)

αυτοβοήθειας και πολλές φορές την υποχρέωση της ανταπόδοσης. Αντίθετα η εθελοντική εργασία που πραγματοποιείται μέσω κερδοσκοπικών επιχειρήσεων ως μια πρακτική Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης αποσκοπεί στην προβολή της εταιρείας και στην αύξηση της παραγωγικότητας.

Μια πολύ σημαντική προσέγγιση για να αποσαφηνιστεί η ποιότητα της εθελοντικής δράσης είναι να υπολογιστεί το κόστος της προσωπικής συνεισφοράς σε συνάρτηση με τα πιθανά οφέλη που αποκομίζει το ίδιο το πρόσωπο. Ενδεχόμενα κόστη θεωρούνται η δαπάνη χρόνου, η ένταση της προσπάθειας, τα προσωπικά έξοδα και η μείωση των κοινωνικών απολαύσεων ενώ στα οφέλη συγκαταλέγονται η αμοιβή, η διεύρυνση των κοινωνικών δικτύων, τα επαγγελματικά εφόδια, η ψυχαγωγία, η αίσθηση ικανοποίησης για τον επιδιωκόμενο σκοπό αλλά και η προσωπική ενδυνάμωση.³²

Η σχέση αυτή προσδιορίζεται ως εξής:

Κόστος υπηρεσιών – οφέλη = (+) εθελοντική προσφορά, (-)μη εθελοντική. Αν το πρόσημο είναι θετικό το άτομο δύναται να θεωρηθεί ως εθελοντής, αν είναι αρνητικό δρα ιδιοτελώς. Όσο υψηλότερο είναι το θετικό αποτέλεσμα της σχέσης τόσο πιο ψηλά βρίσκεται το άτομο στις κλίμακες του «αγνού» εθελοντισμού.³³

Παρακάτω, θα δούμε το φαινόμενο του εθελοντισμού όπως διαμορφώθηκε και εξελίχθηκε καθώς και την μορφή που έχει λάβει στην σημερινή εποχή.

---

³² Handy, F., Cnaan, R. A., Brudney, J. L., Ascoli, U., Meijs L. C., Ranade, S., *Public perception of "Who is a volunteer": An examination of the net-cost approach from a cross-cultural perspective*. *Voluntas*, : 45–65, (2000)

³³ Π. Ζάννης., (2013), Δημοκρατία και κοινωνική πολιτική σε μετάβαση «Ο τρίτος τομέας: Μια γενική θεωρία», Εκδ. Παπαζήση, σελ. 76-80

3.2. Η έννοια και το περιεχόμενο του εθελοντισμού μέσα από επίκαιρους προβληματισμούς.

Η δραστηριοποίηση των πολιτών στο πεδίο της κοινωνικής αλληλεγγύης – φροντίδας- πρόνοιας έχει μια ιστορική διαδρομή. Στην χώρα μας αναφέρεται τόσο σε συνθήκες έκτακτης κοινωνικής ανάγκης λόγω πολέμων και ταραγμένων πολιτικών περιόδων όσο και περιπτώσεων φυσικών καταστροφών. Ο εθελοντικός τομέας εμφανίζεται και εμφανιζόταν με διαφορετικά πρόσωπα (ιδρύματα, σωματεία, σύλλογοι, έρανοι, ευεργεσίες) συμβάλλοντας στην κάλυψη αναγκών άμεσης κοινωνικής παρέμβασης όπως για παράδειγμα η έλευση των προσφυγικών κινήματων.

Παρακάτω θα δούμε πως οι πολιτισμικές συνθήκες και οι κοινωνικές ανάγκες στα τέλη του 20^{ου} αιώνα έχουν διαφοροποιηθεί, διαμορφώνοντας την ζήτηση και την προσφορά εθελοντικών υπηρεσιών, όπως και την μορφή τους.³⁴

Είναι βέβαιο ότι τα τελευταία χρόνια καθημερινά παρατηρούμε να υπάρχουν αναφορές στον έντυπο και ηλεκτρονικό Τύπο για πρωτοβουλίες των πολιτών σε ένα κλίμα αλληλεγγύης με σκοπό την στήριξη ευάλωτων ατόμων, ομάδες αυτοβοήθειας και αυτοδιαχείρισης, νέες πρωτοβουλίες για παροχή κοινωνικής φροντίδας, νέες δομές κοινωνικής φροντίδας στην τοπική αυτοδιοίκηση, νέο θεσμικό πλαίσιο για την στήριξη της κοινωνικής οικονομίας, συμμετοχή εταιριών στην χρηματοδότηση και υλοποίηση κοινωνικών προγραμμάτων. Όλες οι παραπάνω πρωτοβουλίες είτε έχουν τυπικό χαρακτήρα είτε άτυπο. Προέρχονται από μια πληθώρα εθελοντικών φορέων, άλλες από φορείς της γενικής κυβέρνησης άλλες από τον ιδιωτικό τομέα. Πολλές στηρίζονται σε υπάρχοντα δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης (ΜΚΟ, Εκκλησία κλπ), άλλες στηρίζονται στον άτυπο εθελοντισμό σε επίπεδο φιλικών δικτύων, γειτονιάς,

---

³⁴ Π. Ζάννης., (2013), Δημοκρατία και κοινωνική πολιτική σε μετάβαση «Ο τρίτος τομέας: Μια γενική θεωρία», Εκδ. Παπαζήση : 83

σχολείου ενώ κάποιες συνιστούν νέα μορφώματα όπως τα δίκτυα ανταλλακτικής οικονομίας.³⁵

Μια πρώτη εκτίμηση των κοινωνικών προγραμμάτων και δομών μας οδηγεί στο συμπέρασμα ενός νέου κινήματος εθελοντικής εισροής που καλείται να αντιμετωπίσει την αυξανόμενη ζήτηση για κοινωνική προστασία στην Ελλάδα.

Οι συνέπειες της δημοσιονομικής κρίσης αντανακλώνται στην έλλειψη ενός καθολικού δικτύου κοινωνικής ασφάλειας και έτσι ένα ολοένα και μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού δεν μπορεί να ανταποκριθεί στην κάλυψη των αναγκών του.

Η ανάθεση της παροχής άμεσης κοινωνικής βοήθειας στον εθελοντικό τομέα προβάλλει ως μηχανισμός διάσωσης της προνοιακής πολιτικής σε συνθήκες δημοσιονομικής αδυναμίας ενίσχυσης της κοινωνικής πολιτικής. Έτσι ενώ οι προγενέστερες παραδοσιακές μορφές προσφοράς περιορίζονταν στον τοπικό φιλανθρωπικό εθελοντισμό στην σύγχρονη εποχή το φαινόμενο έχει λάβει διαστάσεις δομημένου εθελοντισμού. Η εμφάνιση του όρου «εθελοντική οργάνωση» και η ραγδαία αύξηση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) αποτελεί μια απόδειξη αυτού.

Ο όρος της εθελοντικής οργάνωσης αφορά τις οργανώσεις που δημιουργήθηκαν από το κράτος και λειτουργούν ως μη κερδοσκοπικές οργανώσεις του Τρίτου Τομέα.

³⁶ Δημιουργήθηκαν με σκοπό την αξιοποίηση των ιδιαίτερων πλεονεκτημάτων του νομικού πλαισίου για τον μη κερδοσκοπικό τομέα και λειτουργούν ως αυτοδιοικούμενες οργανώσεις κατευθυνόμενες από τις ανάγκες του κρατικού πολιτικού σχεδιασμού. Οικονομικά αυτές οι οργανώσεις στηρίζονται από το κράτος. Κυρίως τις συναντούμε σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Σύμφωνα με τους Knedal και Knapp, όπως αναφέρεται στη διπλωματική εργασία «Η εθελοντική εργασία στους τομείς παροχής υπηρεσιών υγείας: Η περίπτωση του Νοσοκομείου Μεταξά», Τσέλλου Σοφία

---

³⁵ «Κοινωνική αλληλεγγύη στην Ελλάδα της κρίσης: Νέο κύμα ανάδυσης των πολιτών ή εμπέδωση της κατακερματισμένης κοινωνικής ιδιότητας του πολίτη;», Δ. Μπουρίκος, ΕΛΙΑΜΕΠ, Αθήνα, 2013

³⁶ Τσέλλου Σοφία, Διπλωματική εργασία «Η εθελοντική εργασία στους τομείς παροχής υπηρεσιών υγείας: Η περίπτωση του Νοσοκομείου Μεταξά», Πάντειο Πανεπιστήμιο, ΠΜΣ Κοινωνικής Πολιτικής, Αθήνα 2008

(Τσέλλου:24), αποτελούν έναν παρακρατικό μηχανισμό στον οποίο κατευθύνονται κρατικοί πόροι με σκοπούς τόσο κοινωνικής πολιτικής όσο και αποκέντρωσης κρατικών υπηρεσιών και λειτουργιών. Θα μπορούσε όμως να θεωρηθεί και μια είσοδο των οργανώσεων του τρίτου Τομέα σε πεδία που το κράτος παραδοσιακά είχε την αποκλειστικότητα των υπηρεσιών.

Όσον αφορά τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), είναι γνωστό ότι σε μεγάλο βαθμό χρηματοδοτούνται από το κράτος για να παρέχουν υπηρεσίες στον πληθυσμό.³⁷ Δηλαδή δημιουργήθηκαν από τον ιδιωτικό – Τρίτο Τομέα και οι σκοποί τους εγκρίθηκαν για κρατική ενίσχυση.³⁸

Το μητρώο των ΜΚΟ Κοινωνικής Φροντίδας θεσμοθετήθηκε με τον νόμο 2646/1998 για την ανάπτυξη εθνικού συστήματος κοινωνικής φροντίδας και τηρείται σήμερα από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης προκειμένου να πιστοποιηθούν οι εθελοντικές οργανώσεις και να τύχουν επιλεξιμότητας προς χρηματοδότηση για τις δράσεις τους από την πολιτεία.³⁹

Οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις χρησιμοποιούν κρατικούς πόρους για να εξυπηρετήσουν συλλογικά συμφέροντα. Υπ' αυτή την έννοια οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις καθώς και οι εθελοντικές, μοιάζουν με τις δημόσιες υπηρεσίες. Αυτό απορρέει από το γεγονός ότι για λόγους ιδεολογικούς και οικονομικούς η τάση της κεντρικής κυβέρνησης είναι η εκχώρηση αρμοδιοτήτων για παροχή υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας τόσο στην τοπική αυτοδιοίκηση όσο και στον εθελοντικό μη κερδοσκοπικό τομέα. Στην Ελλάδα η αρχή έγινε με τον Ν. 2646/1998 για την συγκρότηση του Εθνικού Συστήματος Φροντίδας όπου θεσμοθετήθηκε η δυνατότητα σύμπραξης του δημοσίου με τον εθελοντικό, μη κερδοσκοπικό τομέα για την παροχή υπηρεσιών.

---

³⁷ Π. Σταθόπουλος (2012), «Οργάνωση και διοίκηση κοινωνικών υπηρεσιών», εκδ Παπαζήση. :139

³⁸ Τσέλλου Σοφία, Διπλωματική εργασία «Η εθελοντική εργασία στους τομείς παροχής υπηρεσιών υγείας: Η περίπτωση του Νοσοκομείου Μεταξά», Πάντειο Πανεπιστήμιο, ΠΜΣ Κοινωνικής Πολιτικής, Αθήνα 2008, σελ. 24

³⁹ «Κοινωνική αλληλεγγύη στην Ελλάδα της κρίσης: Νέο κύμα ανάδυσης των πολιτών ή εμπέδωση της κατακερματισμένης κοινωνικής ιδιότητας του πολίτη;», Δ. Μπουρίκος, ΕΛΙΑΜΕΠ, Αθήνα, 2013

Το υπολειμματικό πρότυπο παροχής υπηρεσιών που έχει πλέον υπερισχύσει με την συρρίκνωση των παρεχόμενων υπηρεσιών λόγω της οικονομικής κρίσης, της ιδιοτελούς κακοδιαχείρισης των οργανισμών κοινωνικής πρόνοιας και των ασφαλιστικών ταμείων, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν ως μηχανισμοί για την εξυπηρέτηση των πελατειακών σχέσεων με τους πολίτες ψηφοφόρους έχουν επηρεάσει σημαντικά την ανάπτυξη του εθελοντικού τομέα.

Επιπροσθέτως, σημαντικό ρόλο προς την πορεία του φαινομένου αυτού έπαιξαν οι κυρίαρχες ιδέες του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού. Μεταξύ αυτών των κύριων θεσμικών χαρακτηριστικών είναι οι συνεχείς περικοπές στο κράτος πρόνοιας, οι ιδιωτικοποιήσεις των κρατικών επιχειρήσεων και η ανάθεση τους σε ιδιωτικές επιχειρήσεις.⁴⁰

Έτσι βλέπουμε μια κρατική αποδέσμευση από τους τομείς παροχής κοινωνικής πρόνοιας και αυτό σημαίνει χαμηλές κρατικές δαπάνες και επέκταση λειτουργίας των ΜΚΟ στους αντίστοιχους φορείς.

Η εμφάνιση και λειτουργία των πολυάριθμων ΜΚΟ και εθελοντικών οργανώσεων στο προσκήνιο φέρνει μια προγραμματισμένη μετάβαση από την άτυπη φιλανθρωπία στην ορθολογική οργάνωση της εθελοντικής δραστηριότητας. Ο εθελοντισμός, παρέχεται πιο οργανωμένα, μεθοδευμένα, συστηματικά που να ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες των αποδεκτών του. Αυτά τα χαρακτηριστικά, μας επιτρέπουν να εξετάσουμε το φαινόμενο αυτό από την σκοπιά των στοιχείων εργασίας. Οι εθελοντές μπορεί να αποκτήσουν σταδιοδρομία δίπλα στο ήθος της εθελοντικής εργασίας.⁴¹ Μέσα από την αναστάτωση της ασυνέχειας της επαγγελματικής ζωής και της ανεργίας που αφορά περισσότερο τους νέους ο εθελοντισμός έρχεται να καλύψει

---

⁴⁰ Απόσπασμα από την συνέντευξη του καθηγητή Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο της Μασαχουσέτης στο Αμχερστ, David Kotz, εφημερ. Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 19-20 Απριλίου 2014

Ο νεοφιλελευθερισμός είναι μια μορφή καπιταλισμού που αναδύθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1980 και εξακολουθεί να είναι η κυρίαρχη μορφή στον κόσμο. Ο όρος νεοφιλελευθερισμός προέρχεται από τον κυρίαρχο ρόλο που κατέχουν οι αγοραίες σχέσεις και οι δυνάμεις της αγοράς στην ρύθμιση της οικονομικής καπιταλιστικής δραστηριότητας.

⁴¹ «Le benevolat, approche sociologique», publiée en Juillet 2008, dans Juris Association. No 384

το κενό που έχει προκληθεί από τις πρόσφατες εξελίξεις που συνδέονται με την σταθερότητα της μισθωτής εργασίας. Για τους νέους και τους εισερχόμενους στην αγορά εργασίας η ενασχόληση με τον εθελοντισμό προσφέρει συχνά πολύ χρήσιμες δεξιότητες και γνώσεις με την εκμάθηση του ρόλου που καλείται να έχει στην οργάνωση ή μέσα από την αλληλεπίδραση των σχέσεων με τα άλλα άτομα – εθελοντές ή αμειβόμενοι.

Επιπλέον σύμφωνα με τους οικονομολόγους, όταν μία θέση εργασίας είναι απόλυτα ελκυστική δεν χρειάζεται η παροχή επιπλέον κινήτρων όπως και αμοιβής από τους εργοδότες. Ο μισθός που λαμβάνει κάποιος από μία θέση εργασίας είναι αντιστρόφως ανάλογος με την ικανοποίηση που προσφέρει η συγκεκριμένη θέση καθαυτή.⁴²

Όπως έχει αναφερθεί και στο προηγούμενο κεφάλαιο, έμφαση δίνεται όχι στην αμοιβή για την εργασία αλλά το εάν εμπεριέχει πρόληψη για υπηρεσίες προς άλλους ή για την παραγωγή αγαθών προς κατανάλωση από άλλους.

Η δέσμευση στο έργο ή τακτική παρουσία στο πλαίσιο δράσης αλλά και η δομημένη παροχή υπηρεσιών καθιστούν τον εθελοντισμό μια νέου τύπου εργασία, που «μπορεί να εντάσσεται σε διαφορετικές αξιακές νοηματοδοτήσεις, ωστόσο δεν είναι λιγότερο “αληθινή εργασία” σε σύγκριση με τις άλλες»⁴³

Σε αυτό το κλίμα παρατηρούμε την εισαγωγή νέων μεθόδων στις ΜΚΟ όπως το μαρκετινγκ για προσέλκυση εθελοντών⁴⁴ ενώ ο όρος εκπαίδευση εθελοντών στοχεύει σε μια πιο εξειδικευμένη παροχή υπηρεσιών.

---

⁴² Π. Ζάννης., (2013), Δημοκρατία και κοινωνική πολιτική σε μετάβαση «Ο τρίτος τομέας: Μια γενική θεωρία», Εκδ. Παπαζήση, :77

⁴³ Procoli, A., *Le travail "pur" des faiseuses d'adoption : étude d'un groupe de bénévoles d'une ONG française*. *Anthropologie et Sociétés*, (2000) 24:133-153

⁴⁴ Charles Coy, 03/2014 «How companies are tapping new forms of employee Volunteerism”, blog, (πρόσβαση 30/03/2014)

3.3. Κριτικές επισημάνσεις του φαινομένου του εθελοντισμού στον τομέα της πρόνοιας

Ο αριθμός των εθελοντικών οργανώσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπολογίζεται σε ένα εκατομμύριο στις οποίες προσφέρουν τις υπηρεσίες τους επτά εκατομμύρια άτομα. Αν και δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία για τον αριθμό των εθελοντών στις οργανώσεις εκτιμάται ότι στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης περίπου εκατό εκατομμύρια είναι εθελοντές σε κάποια οργάνωση ανά δεδομένη χρονική περίοδο.

Στην Ελλάδα, εκτιμάται ότι υπάρχουν περίπου 30.000 οργανώσεις εθελοντικού χαρακτήρα και στον τομέα κοινωνικής προστασίας λειτουργούν 224 οργανώσεις με 62000 μέλη και 5000 ενεργούς εθελοντές.⁴⁵

Οι εθελοντικές οργανώσεις συνεισφέρουν στην οικονομική ανάπτυξη κάθε χώρας προσφέροντας δυνατότητες απασχόλησης στον πληθυσμό. Επίσης εκπαιδεύουν ένα μεγάλο αριθμό εθελοντών οι οποίοι στην συνέχεια απασχολούνται είτε στις ίδιες οργανώσεις είτε εντάσσονται στην αγορά εργασίας.

Ειδικότερα στον τομέα της υγείας και της πρόνοιας, ο εθελοντισμός προσφέρει πολλαπλά οφέλη. Σε μια πρόσφατη μελέτη⁴⁶ η συνεισφορά των εθελοντών στην υγεία και κοινωνική προστασία έγκειται στην βελτίωση της παρεχόμενης προσφοράς, στην ενδυνάμωση της σχέσης μεταξύ παροχής υπηρεσιών και κοινότητας, στην αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών στην υγεία και πρόνοια, στην εξομάλυνση των ελλείψεων στον τομέα της υγείας και στην υποστήριξη ατόμων με σύνθετα προβλήματα φυσικής κατάστασης ή ψυχικής υγείας. Αυτό έχει επιβεβαιωθεί και από άλλες παρόμοιες μελέτες.

Εκτός από τα οφέλη που προσφέρει ο εθελοντισμός, στη μελέτη αυτή παρουσιάστηκε το ζήτημα του υπολογισμού και αποτίμησης της οικονομικής αξίας του εθελοντισμού στον τομέα της υγείας και πρόνοιας. Αν και στην έρευνα τονίζεται ότι βάζοντας μια οικονομική αξία στην εργασία των εθελοντών ερχόμαστε

---

⁴⁵ Π. Σταθόπουλος (2012), «Οργάνωση και διοίκηση κοινωνικών υπηρεσιών», εκδ Παπαζήση, σελ. 146-148

⁴⁶ King's Fund, "Volunteering in health and care: Securing a sustainable future", 2013

αντιμέτωποι με πρακτικές και εννοιολογικές δυσκολίες ωστόσο κάποιες οργανώσεις έχουν κάνει ήδη κάποιες απόπειρες και προσπάθειες. Για παράδειγμα το Ινστιτούτο Έρευνας του Εθελοντισμού στην Μεγάλη Βρετανία (Institute for Volunteering Research), χρησιμοποίησε την απόδοση του Εθελοντισμού με την αξία του ώστε να υπολογίσει την απόδοση των επενδύσεων σε ένα μικρό δείγμα των εθελοντικών οργανώσεων. Κάθε επένδυση μιας αγγλική λίρας σε προγράμματα εθελοντισμού απέδωσε κατά μέσο όρο μια επιστροφή μεταξύ 3,38 και 10,46 με τις επιστροφές αυτές να κατανέμονται μεταξύ του φορέα, των χρηστών των υπηρεσιών, των εθελοντών και της ευρύτερης κοινότητας. Ανάλογα ευρήματα είχε και η έρευνα που έγινε για λογαριασμό του British Red Cross 2012, που εκτιμάται ότι τα χρήματα που εξοικονομούνται είναι το λιγότερο 3,5 φορές πιο πάνω από το κόστος των υπηρεσιών που παρέχονται.

Από τις παραπάνω παρατηρήσεις προκύπτει το ερώτημα του ρόλου του φαινομένου του εθελοντισμού που θα διαδραματίσει στον τομέα της Πρόνοιας. Υπό το πρίσμα αυτό προσεγγίζεται ως ένα οικονομικό φαινόμενο που λειτουργεί ως υποκατάστατο του κράτους παρέχοντας φθηνότερες λύσεις στην Πρόνοια.⁴⁷ Το ανθρώπινο δυναμικό συμβάλλει στην κάλυψη αναγκών που σε περίπτωση πρόσληψης νέου προσωπικού θα σήμαινε υψηλές κρατικές δαπάνες.

Σε αυτό, σημαντικό ρόλο θα διαδραματίσει το πώς το κοινωνικό σύνολο αντιλαμβάνεται την έννοια της εργασίας. Ακολουθώντας αυτόν τον τρόπο σκέψης, για να καθιερωθεί ο εθελοντισμός ως μορφή εργασίας θα πρέπει να συμβαδίζει με μια συγκεκριμένη ιδεολογία που θα βασίζεται στην δύναμη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στην αντιμετώπιση σύνθετων κοινωνικών προβλημάτων.⁴⁸

---

⁴⁷ Hackl, F., Halla, M., Pruckner, G., Volunteering and income: The fallacy of the good samaritan? ΚΥΚΛΟΣ, 60, (2007) p. 77–104

⁴⁸ «Η ιδεολογία του εθελοντισμού: Μια κριτική», Πολυχρονίου, Χ., θέσεις, (2001), 77: 53-65

Παράλληλα παρατηρείται και μια μετάβαση από τον εθελοντή που προσφέρει πέραν του οφειλόμενου από αυτόν ως πολίτη σε έναν μεταμοντέρνο πολίτη που αισθάνεται την παροχή εθελοντικής εργασίας ως «υποχρέωση»⁴⁹

Έτσι ο εθελοντισμός σε αυτή την περίπτωση, χρησιμοποιείται ως μέσο κάλυψης των ατελειών ενός επίσημου οικονομικού συστήματος που παραμερίζει τις ατυχείς κοινωνικές ετερότητες αναζητώντας δεκανίκια για την παροχή υπηρεσιών στους πολίτες.⁵⁰

Σύμφωνα με την Στασινοπούλου, αυτό απορρέει από το γεγονός ότι το πώς κατανοούμε τον εθελοντικό, μη κερδοσκοπικό τομέα και τις σχέσεις του με το κράτος, την αγορά και την οικογένεια, επηρεάζει τις επιλογές μας για το μίγμα φροντίδας που υιοθετούμε και παράγουμε ως εργαζόμενοι, εθελοντές, στελέχη πολιτικής, ανεπίσημοι φορείς φροντίδας ή χρήστες υπηρεσιών. Αυτές οι επιλογές έχουν συνέπειες για την ποιότητα ζωής μας ατομικά και συλλογικά.⁵¹

Στην σημερινή εποχή, το ενδιαφέρον για τον εθελοντισμό εστιάζεται στον τρίτο τομέα έναν ενδιάμεσο χώρο μεταξύ αγοράς και κράτους. Η Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και τα μέλη της αντιμετωπίζει τους φορείς παροχής εθελοντικής δράσης ως ένα σημαντικό μέσο παροχής κοινωνικών υπηρεσιών που χαρακτηρίζονται από ποιότητα με λιγότερο κόστος δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας με νέες ειδικότητες, νέα προγράμματα, νέους ορίζοντες. Αξίζει να αναφερθεί ότι η ανάπτυξη και εξάπλωση της έννοιας του εθελοντισμού δεν απορρέει μόνο από την μείωση του κόστους των

---

⁴⁹ «Εθελοντισμός: Αλληλεγγύη και Δημοκρατία», Ανθόπουλος, Χ. ,(2000), Αθήνα: Οξύ, σελ. 55-59

⁵⁰ Στασινοπούλου,Ο., «Εννοιολόγηση και Οριοθέτηση του Εθελοντισμού στην Ιστορική του Εξέλιξη», Ειδική Συνοδική Επιτροπή Γυναικείων Θεμάτων της Εκκλησίας της Ελλάδος, (2011), Δ' Συνδιάσκεψη Γυναικών Εκπροσώπων Ι.Μ., Αθήνα

⁵¹ Π. Σταθόπουλος (2012), «Οργάνωση και διοίκηση κοινωνικών υπηρεσιών», εκδ Παπαζήση :127

υπηρεσιών στο πλαίσιο αναδιάρθρωσης των κρατών πρόνοιας και την αντιμετώπιση της κρίσης αλλά και από την ανάδυση της κοινωνίας των πολιτών. Γι αυτό και εμφανίζονται σύγχρονα κοινωνικά κινήματα.⁵²

---

⁵² Στασινοπούλου Όλγα , (1993) :Αναδιάρθρωση των προσωπικών κοινωνικών υπηρεσιών . Η επικαιρότητα της ανεπίσημης φροντίδας και οι σύγχρονες διαπλοκές . Στο Γετίμης , Π./ Γράβαρης. _.(επιμ.)Κοινωνικό κράτος και κοινωνική πολιτική . Η σύγχρονη προβληματική. Αθήνα, σελ. 2-3

Κεφάλαιο 4 Διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας.

Ο εθελοντισμός είναι ένα δυναμικό φαινόμενο που μεταβάλλεται ανάλογα με τις εκάστοτε προσεγγίσεις. Έτσι, προκαλεί μια πλούσια ποικιλία προοπτικών και ερωτημάτων. Οι κοινά διαδεδομένες αντιλήψεις είναι ότι χρησιμοποιείται ως μέσο για μια πιο αλληλέγγυα κοινωνία, στοχεύει στην υποστήριξη πληθυσμών και ο εθελοντής εμπλέκεται σε αυτή χωρίς την απαίτηση ανταμοιβής. Ωστόσο οι παραπάνω αντιλήψεις δεν επαρκούν για την κατανόηση των πολλαπλών επιπέδων της έννοιας και του περιεχομένου του. Ατομικοί, διαπροσωπικοί, κοινωνικοί, οικονομικοί παράγοντες επηρεάζουν και βρίσκονται σε αλληλεπίδραση με το φαινόμενο αυτό γεγονός που δίνει περιθώρια για περαιτέρω έρευνα και ανάπτυξη.

Έτσι, αρχικός σκοπός της έρευνας ήταν μέσα από τις μαρτυρίες των εθελοντών για την εμπειρία τους να προσδιοριστεί η έννοια του εθελοντισμού σε ένα πλαίσιο πρόνοιας. Κρίθηκε σκόπιμο να διερευνηθούν τα κίνητρα των εθελοντών, τα πεδία δράσης τους, με τι δραστηριότητες εμπλέκονται, τις δυσκολίες και τα εμπόδια που συναντούν. Έπειτα έπρεπε να διερευνηθεί κατά πόσο οι τρέχουσες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες επηρέασαν τον εθελοντή να εκδηλώσει την επιθυμία του να ασχοληθεί με τον εθελοντισμό και πως όλα αυτά συμβάλλουν στην νοηματοδότηση του φαινομένου αυτού.

Επιπρόσθετα θα έπρεπε να αποσαφηνιστεί η έκταση του φαινομένου του εθελοντισμού που λαμβάνει χώρα στο συγκεκριμένο πλαίσιο. Δηλαδή πόσοι εθελοντές προσφέρουν τις υπηρεσίες τους, πόσες οργανώσεις λειτουργούν, και για πόσο χρονικό διάστημα. Ακόμη αν αυτή η εθελοντική δραστηριότητα λειτουργεί συμπληρωματικά ή ανεξάρτητα ως προς τις αρμοδιότητες του έμμισθου προσωπικού και πως οι ίδιοι οι εθελοντές το αντιλαμβάνονται αυτό.

Τα γενικά και επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα που προκύπτουν από το εν λόγω εγχείρημα είναι τα παρακάτω:

Ο ρόλος του φαινομένου του εθελοντισμού στο ΚΑΑΠ Βούλας ,που αποσκοπεί, σε ποιους τομείς επιφέρει πλεονεκτήματα και είναι αποτελεσματικός.

Σε ποιους τομείς δράσης εστιάζεται η εθελοντική δραστηριότητα στο συγκεκριμένο πλαίσιο προκειμένου να διαπιστωθεί τι ανάγκες καλύπτονται και για πόσο χρονικό διάστημα.

Ποια είναι η εμπειρία του εθελοντή που συμμετέχει στην δραστηριότητα αυτή, τι σημαίνει για εκείνον εθελοντική δραστηριότητα, τι νοηματοδότηση προσδίδει, πως αντιλαμβάνεται το βίωμα του εθελοντισμού

Κατά πόσο ο εθελοντισμός χρησιμοποιείται ως μέσο κάλυψης των ατελειών ενός επίσημου οικονομικού συστήματος δηλαδή αν το έργο των εθελοντών συμβάλει στην αναβάθμιση των ήδη παρεχόμενων υπηρεσιών, κάλυψη κενών του έμμισθου προσωπικού, συμπλήρωση κρατικών κενών.

Κατά πόσο η εθελοντική δραστηριότητα όπως πραγματοποιείται στο ΚΑΑΠ Βούλας κατέχει στοιχεία εργασίας (Με ποια συχνότητα προσέρχεται ο εθελοντής, πόση διάρκεια έχει κάθε φορά η δραστηριότητα αυτή, πόσο διάστημα προσφέρει υπηρεσίες εθελοντικά, για πόσο διάστημα σκοπεύει να μείνει).

Τα οφέλη που αποκομίζουν οι εθελοντές από την δραστηριότητα τους αυτή, σε ποιο βαθμό εμπλέκονται και υποστηρίζουν τον θεσμό αυτόν.

Η έρευνα μας έχει τους παρακάτω στόχους:

Να προσδιοριστεί η έκταση του φαινομένου του εθελοντισμού σε τοπικό επίπεδο στο ΚΑΑΠ Βούλας. Ο εν λόγω οργανισμός αποτελεί μελέτη περίπτωσης. Δηλαδή να γίνει καταγραφή του αριθμού των εθελοντικών οργανώσεων που δραστηριοποιούνται και του αριθμού των ενεργών και τυπικών εθελοντών. Επιπλέον

πόσα άτομα αποτελούν το έμμισθο προσωπικό και πόσα άτομα φιλοξενούνται στο ΚΑΑΠ Βούλας. Αυτές οι πληροφορίες θα προέρχονται από το έντυπο πληροφοριακό υλικό της δομής, από την επίσημη ιστοσελίδα καθώς και από συνεντεύξεις των μελών της εθελοντικής οργάνωσης «Τ».

Να αποσαφηνιστούν οι ανάγκες, τα προβλήματα και οι ελλείψεις που υπάρχουν στο ΚΑΑΠ Βούλας ως προς την παροχή υπηρεσιών, ως προς την ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών, και αν το έμμισθο προσωπικό είναι σε θέση να καλύψει τις παραπάνω ανάγκες.

Να καθοριστεί το πλαίσιο δράσης του εθελοντή, τι ανάγκες καλύπτει στο εν λόγω πλαίσιο σε σχέση με το μόνιμο και έμμισθο προσωπικό

Να αποτυπωθεί η νοηματοδότηση του φαινομένου του εθελοντισμού στον τομέα της πρόνοιας στο συγκεκριμένο πλαίσιο μέσα από τα κίνητρα, οφέλη, εμπόδια και πρακτικές που χρησιμοποιούν οι εθελοντές. Να προσδιοριστεί ο εθελοντισμός ως έννοια.

Να παρουσιαστεί το προφίλ των εθελοντών. Θα χρησιμοποιηθούν στοιχεία όπως η ηλικία, οικογενειακή, οικονομική, επαγγελματική κατάσταση, μορφωτικό επίπεδο. Επιμέρους στοιχεία θα είναι εάν υπάρχει προηγούμενη εθελοντική εμπειρία, συνθήκες πριν την εθελοντική κινητοποίηση, παράγοντες που καθόρισαν την επιλογή του συγκεκριμένου φορέα για την εθελοντική εφαρμογή.

Να διερευνηθεί κατά πόσο το μακροεπίπεδο (κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές εξελίξεις) επηρεάζει την εθελοντική επιλογή και διαμορφώνει τις σχετικές με τον προσδιορισμό φαινομένου νοηματοδοτήσεις τόσο σε επίπεδο θεωρητικών λόγων όσο και την ίδια την εθελοντική δραστηριότητα.

Να καταγραφούν οι σημαντικότερες εμπειρίες των εθελοντών που δραστηριοποιούνται στο εν λόγω πλαίσιο και πώς αυτές επηρεάζουν την νοηματοδότηση του φαινομένου.

Τα σημαντικότερα κίνητρα της εθελοντικής δράσης

Τα εμπόδια που συνάντησαν οι εθελοντές

Να διερευνηθεί η συχνότητα, διάρκεια εθελοντικής παρουσίας

Να αποτυπωθούν οι τομείς δράσεων της εθελοντικής δραστηριότητας

(ψυχαγωγία, δημιουργική απασχόληση, βοηθητικός ρόλος, οικονομική ενίσχυση, εκπαιδευτική υποστήριξη, υλικός και κτιριακός εξοπλισμός, συνοδεία σε εξωτερικά προγράμματα, πνευματική καθοδήγηση)

Να αποσαφηνιστεί εάν αυτές οι υπηρεσίες λειτουργούν συμπληρωματικά με τις υπηρεσίες του έμμισθου προσωπικού ή ανεξάρτητα

Υποθέσεις εργασίας:

α) Ο εθελοντισμός καλύπτει πάγιες και διαρκείς ανάγκες ενώ υποκρύπτει μόνιμη εργασία που δεν αναγνωρίζεται

β) Ο εθελοντισμός αποτελεί γέφυρα προς την αμειβόμενη εργασία

γ) Ο εθελοντισμός αποτελεί δραστηριότητα που εξελίσσεται σε μια προβληματική κοινωνικής αλληλεγγύης

δ) Ο εθελοντισμός εντάσσεται σε ένα πλαίσιο κοινωνικής ένταξης.

Οι υποθέσεις εργασίας δηλώνονται με μορφή που μπορεί να ελεγχθεί και προβλέπει την σχέση μεταξύ δύο ή περισσότερων μεταβλητών. Ο έλεγχος της υπόθεσης συνίσταται στην επιβεβαίωση ή διάψευση της. Οι πηγές των υποθέσεων προέρχονται από την ένδειξη συσχέτισης των δύο μεταβλητών μέσα από την καθημερινή ζωή ή μέσα από την εμπειρία των κοινωνικών ερευνών, από προηγούμενες έρευνες και από παγιωμένες αντιλήψεις και θεωρίες που θέλουμε να ελέγξουμε.

Βασική προϋπόθεση της έγκυρης υπόθεσης εργασίας είναι ότι θα πρέπει να πραγματοποιείται με τέτοια μορφή που να επιτρέπει τον έλεγχο (κριτήριο

επαλήθευσης ή διαγνυσιμότητας) και την κατάληξη της σε εμπειρικά συμπεράσματα.

53

4.1. Θεωρητική προσέγγιση μεθοδολογίας

Η παρούσα έρευνα εστιάστηκε στην ποιοτική προσέγγιση. Η ποιοτική ερευνητική διαδικασία έχει ως κύριο μοχλό την ολιστική αντίληψη πως για την κατανόηση της πολυπλοκότητας του κόσμου, δεν υπάρχει μια καθαρά αντικειμενική πραγματικότητα αλλά τα βιώματα των ανθρώπων και πως αυτοί τα νοηματοδοτούν.⁵⁴ Τονίζεται η σημασία που έχει το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο για την ερμηνεία που αποδίδουν τα υποκείμενα στην συμπεριφορά τους και στην συμπεριφορά των άλλων.⁵⁵

Αυτό που πρωταρχικά ενδιαφέρει είναι η σημασία της υποκειμενικής εμπειρίας στην δημιουργία του κοινωνικού κόσμου και των νοηματοδοτήσεων του αλλά και η κατανόηση του τρόπου με το οποίο το άτομο ερμηνεύει τον κόσμο αυτόν. Επομένως, τα ευρήματα της ποιοτικής έρευνας προέρχονται από τον πραγματικό κόσμο, εκεί όπου τα φαινόμενα αποκαλύπτονται και παρουσιάζονται, στοχεύοντας στην περιγραφή, ανάλυση, ερμηνεία και κατανόησή τους, ενώ παράλληλα απαντούν κυρίως στα ερωτήματα «πώς» και «γιατί».⁵⁶

Με άλλα λόγια, η ποιοτική έρευνα θεμελιώνεται σε μια φιλοσοφία που βασίζεται στην ερμηνευτική της υπόσταση, δηλαδή εστιάζει στον τρόπο με το οποίο ερμηνεύεται, γίνεται αντιληπτός, βιώνεται και παράγεται ο κοινωνικός κόσμος. Χρησιμοποιεί μεθόδους ανάλυσης και επεξηγηματικής δόμησης οι οποίες εξαρτώνται από την κατανόηση της πολυπλοκότητας, της λεπτομέρειας και του πλαισίου.

---

⁵³ www.socialpolicy.gr, «Υποθέσεις εργασίας στην κοινωνική έρευνα», (Πρόσβαση στις 28/08/2014)

⁵⁴ «Μέθοδοι έρευνας στην ψυχολογία», Σταλίκας, Α., Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2005, σελ. 38-45

⁵⁵ «Η κοινωνιολογική έρευνα», Ν. Κυριαζή, εκδ. Ελλ. Γράμματα, 2006, σελ 31-33

⁵⁶ «Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες», Ιωσηφίδης εκδ. Κριτική, 2008 σελ. 27-29

Στοχεύει στην δημιουργία σφαιρικής αντίληψης μέσα από πλούσια και λεπτομερή στοιχεία, όπως αυτά εμφανίζονται στο φυσικό κοινωνικό τους πλαίσιο.⁵⁷

Τα βασικότερα μεθοδολογικά εργαλεία της ποιοτικής έρευνας για την συλλογή του εμπειρικού υλικού που χρησιμοποιούνται είτε μεμονωμένα είτε με συνδυασμό τους είναι η συμμετοχική παρατήρηση, η βιογραφική ανάλυση, η ιστορική συγκριτική μέθοδος, η μελέτη περίπτωσης, η ανάλυση περιεχομένου και η συνέντευξη.⁵⁸

Οι μέθοδοι αυτές κινούνται πέρα από τη συλλογή και αξιολόγηση δεδομένων και απόψεων, στοχεύοντας στην ανακάλυψη της έννοιας, στο τι είναι και από τι συνίσταται το φαινόμενο που διερευνάται. Ενώ η φιλοσοφία της ποιοτικής έρευνας δεν στοχεύει στη συλλογή πληροφοριών που μπορούν να αναχθούν σε μετρήσιμες μονάδες, καθώς η έμφαση δίνεται στη σπουδαιότητα των νοημάτων και όχι στη συχνότητα εμφάνισής τους, ωστόσο τα ποιοτικά δεδομένα δύνανται να ποσοτικοποιηθούν για περιγραφικούς λόγους ή να ενισχυθούν με ποσοτικά στοιχεία.

Στα πλεονεκτήματα της ποιοτικής έρευνας σύμφωνα με τον Ιωσηφίδη είναι τόσο η εις βάθος διερεύνηση φαινομένων, διαδικασιών και συμπεριφορών που δεν είχαν προβλεφθεί όσο και η κατανόηση του κόσμου από πλευράς ερευνητή μέσα από την αντίληψη των κοινωνικών υποκειμένων αποφεύγοντας την *a priori* γνώση.⁵⁹ Ενώ στα μειονεκτήματά της αναφέρονται η δυσκολία γενίκευσης λόγω του περιορισμένου αριθμητικά δείγματος⁶⁰ αλλά και το υποκειμενικό στοιχείο, καθώς εξαρτάται σε

---

⁵⁷ «Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας», Jennifer Mason, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2010, σελ. 30-33

⁵⁸ «Η έρευνα του πραγματικού κόσμου», Robson, C., Αθήνα: Gutenberg, 2007 σελ. 105-108

⁵⁹ «Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες», Ιωσηφίδης εκδ. Κριτική, 2008, σελ. 24-30

⁶⁰ *Social Research Methods*, Oxford University Press, 2nd ed, Bryman, A., (2004).

σημαντικό βαθμό από τα επικοινωνιακά προσόντα του ερευνητή, τις αντιλήψεις του και το βαθμό εμπλοκής του στη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών του υπό μελέτη φαινομένου.

Για την παρούσα μελέτη, κρίθηκε η ποιοτική μέθοδος ως η πιο κατάλληλη διότι ο σκοπός της έρευνας εστιάστηκε στην οπτική των συμμετεχόντων, την εξεύρεση αιτιακών σχέσεων, συχετίσεων και συνεπειών που λαμβάνουν χώρα στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

4.2. Μεθοδολογικός σχεδιασμός

Η ερευνητική διαδικασία ακολούθησε την εξής διαδικασία: τελική απόφαση του επίκεντρου διερεύνησης και ερευνητικού αντικειμένου, ορισμός σκοπού και θέματος, ερευνητικός – μεθοδολογικός σχεδιασμός, πραγματοποίηση συνεντεύξεων, αναδιαμόρφωση και παρουσίαση δεδομένων, εξήγηση και ερμηνεία τους και τέλος διεξαγωγή συμπερασμάτων. Το κάθε στάδιο δεν διαχωριζόταν από τα υπόλοιπα αλλά υπήρχε μια συνοχή και αλληλεπίδραση.

Καθορίστηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα και υποερωτήματα, επιλέχθηκαν οι συμμετέχοντες στην έρευνας, καθώς και το κατάλληλο μεθοδολογικό εργαλείο. Τα ερωτήματα επιχειρήθηκε να έχουν λογική και συνοχή, να είναι νοηματικά αξιόλογα, να μπορούν να διερευνηθούν, να είναι ανοιχτά, ευέλικτα και να αναδύουν ενδιαφέρουσες απαντήσεις χωρίς να φέρουν τον ερωτώμενο σε δύσκολη θέση.⁶¹

Μετά τον καθορισμό των ερευνητικών ερωτημάτων πραγματοποιήθηκαν κάποιες επισκέψεις στο πλαίσιο για να διαπιστωθεί αν τα άτομα μπορούν να συμμετάσχουν στην έρευνα, αν μπορούν να συναινέσουν. Ως προς τα δεοντολογικά ζητήματα οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για τον σκοπό της έρευνας, τα ερωτήματα που καλούνται να απαντήσουν καθώς και την διάρκεια της συνέντευξης. Παράλληλα τους τονίστηκε ότι θα τηρηθεί απόλυτη εχεμύθεια και ανωνυμία. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν τηλεφωνικού ραντεβού στον χώρο του ΚΑΑΠ Βούλας.

---

⁶¹ «Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας», Jennifer Mason, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2010 : 103

4.3. Μεθοδολογικό εργαλείο.

Το μεθοδολογικό εργαλείο που επιλέχθηκε να χρησιμοποιηθεί είναι η ημιδομημένη συνέντευξη. Παρουσιάζει κάποια πλεονεκτήματα μεταξύ αυτών η μεγαλύτερη ελευθερία στον ερωτώμενο να εκφράσει ελεύθερα τις απόψεις του αλλά και στον συνεντευκτή που έχει την ευελιξία ως προς τη σειρά των ερωτήσεων αλλά και την τροποποίηση του περιεχομένου τους ανάλογα με το πρόσωπο που έχει απέναντί του. Αν και η συνέντευξη είναι προσεκτικά σχεδιασμένη και οι ερωτήσεις προκαθορισμένες, η σειρά και η διατύπωσή τους βρίσκονται στα χέρια του συνεντευκτή.⁶²

Κάποιες βασικές αρχές της μεθόδου αυτής είναι πρωτίστως η εδραίωση μιας άνετης σχέσης, σχέσης εμπιστοσύνης, με το άτομο που απαντά, η ενθάρρυνση από μέρους του συνεντευκτή προς τον συνεντευξιζόμενο για ανάπτυξη ακόμα και μη προγραμματισμένων θεμάτων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον και τέλος ο αφογκρασμός των ενδιαφερόντων ή των ανησυχιών που εκφράζει ο απαντών.⁶³

Ο ρόλος του ερευνητή στη συνέντευξη είναι ιδιαίτερα απαιτητικός για τη διασφάλιση της εγκυρότητας των δεδομένων. Ένας ικανός ερευνητής μπορεί να αντλήσει και να ανιχνεύσει ιδέες, πιθανές αντιδράσεις, να ερμηνεύσει κίνητρα και συναισθήματα, να συλλέξει πληροφορίες από τη μη λεκτική επικοινωνία, να κατανοήσει κοινωνικές συμπεριφορές, στάσεις και αντιλήψεις των ερωτώμενων αλλά και να επιδείξει ευαισθησία, γνήσιο ενδιαφέρον και ευελιξία.

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ύπαρξη ενός λειτουργικού οδηγού συνέντευξης, η πιλοτική δοκιμή της για διαπίστωση τυχόν ελλείψεων και ασαφειών και τέλος η ομαλή διεξαγωγή της.

Στην παρούσα έρευνα επιδιώχθηκε να τηρηθούν όλες οι παραπάνω αρχές και οδηγίες και από μέρους της ερευνήτριας η καλή ακρόαση, η ενσυναίσθηση, η άμεση ανταπόκριση, η διακριτική χρήση του εντύπου της συνέντευξης και του μαγνητοφώνου, προκειμένου να θυμίζει περισσότερο φιλική συνδιαλλαγή.

---

⁶² «Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες», Ιωσηφίδης εκδ. Κριτική, 2003, σελ. 112-118

⁶³ «Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας», Jennifer Mason, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2010, σελ. 83-133

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο δράσης των εθελοντών και η μέση διάρκεια τους ήταν 60 λεπτά.

Επιπλέον μεθοδολογικό εργαλείο ήταν η βιογραφική αφηγηματική προσέγγιση στην έρευνα. Με βάση αυτή ο ερωτώμενος καλείται ενώπιον του συνεντευκτή να αφηγηθεί μια περίοδο της ζωής του ή την ιστορία της ζωής του απροσχεδίαστα ανακαλώντας στην μνήμη προσωπικές εμπειρίες και βιώματα, γεγονότα που ο ίδιος είχε προσωπική ανάμειξη. Εστιάζει στην βιοματική εμπλοκή του φορέα της βιογραφίας στα γεγονότα, οι προσανατολισμοί της δράσης του, καθώς και ο τρόπος ανασυγκρότησης της ιστορίας της ζωής του από την παροντική του οπτική.⁶⁴

Σκοπός της είναι να μελετηθεί ο βιοματικός κόσμος των υποκειμένων, να ανιχνευθούν τα νοηματικά συστήματα και τα πλαίσια αναφορών απ' όπου αντλούν, για να ορίσουν τις καταστάσεις και να κατανοηθούν οι ερμηνείες και οι προσανατολισμοί της δράσης τους.

Κρίθηκε χρήσιμο να χρησιμοποιηθεί η βιογραφική αφηγηματική προσέγγιση στο ερευνητικό ερώτημα του γιατί και ποιοι παράγοντες συνέβαλαν για το άτομο να επιλέξει την εθελοντική δραστηριότητα καθώς και τα αρχικά κίνητρα και προσδοκίες του. Επιπλέον αυτό βοηθάει και στο πως ερμηνεύει ο εθελοντής την δραστηριότητα αυτή και από πού πηγάζει η συγκεκριμένη νοηματοδότηση.

4.4. Η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων

Αφού πραγματοποιήθηκαν οι συνεντεύξεις, ακολούθησε η παραγωγή και καταγραφή υλικού απαραίτητο για την ανάλυση δεδομένων. Σε αυτή περιλαμβάνονται όλες οι διαδικασίες ελέγχου, κωδικοποίησης, ταξινόμησης, παρουσίασης και ανάλυσης των ερευνητικού υλικού.⁶⁵

---

⁶⁴ Γ. Τσιώλης, «Η βιογραφική αφηγηματική προσέγγιση στην κοινωνιολογική έρευνα», Εισήγηση στο ΠΜΣ Κοινωνικής Πολιτικής, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 20 Μάη 2008

⁶⁵ «Η έρευνα του πραγματικού κόσμου», Robson, C., Gutenberg, 2007, Αθήνα, σελ 540-542

Βασικά στοιχεία της ανάλυσης των δεδομένων είναι η μείωση τους, η παρουσίαση και εξαγωγή με επαλήθευση των συμπερασμάτων. Όσον αφορά την μείωση των δεδομένων, θα πρέπει να διατηρηθούν με τέτοιο τρόπο να είναι εύχρηστα για αυτό αφού γίνει η επιλογή έπεται η σύνοψη των αποτελεσμάτων και οργάνωση τους. Η παρουσίαση τους έχει να κάνει με την μείωση τους και η εξαγωγή και επαλήθευση συνδέονται με την εγκυρότητα και αξιοπιστία τους δηλαδή αν τα δεδομένα είναι αληθοφανή και αν υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία.⁶⁶

Τελικός στόχος της ανάλυσης των ποιοτικών δεδομένων είναι η παραγωγή νοήματος, η ερμηνεία, η εξήγηση, η ανάδειξη πλαισίου και η ανάδειξη της αιτιώδους σχέσης.

Έτσι και στην παρούσα έρευνα ακολουθήθηκαν όλα τα παραπάνω για την διεξαγωγή κατάλληλων ευρημάτων.

4.5 Τα υποκείμενα της έρευνας.

Οι συμμετέχοντες της έρευνας ήταν τρία άτομα. Δραστηριοποιούνται εθελοντικά σε μια δομή για άτομα με ειδικές ανάγκες που έχουν εγκαταλειφτεί ή το οικογενειακό τους περιβάλλον έχει κριθεί ακατάλληλο για την παραμονή τους σε αυτό. Το συγκεκριμένο πλαίσιο λειτουργεί από το 1954 σε περιοχή της Αττικής με την αρχική ονομασία Πατριωτικό Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας και Αντίληψης (ΠΙΚΠΑ) που αργότερα μετονομάστηκε σε Κέντρο Αποθεραπείας και Αποκατάστασης Αναπήρων Παιδών (ΚΑΑΠΑΑ). Είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ). Οι εγκαταστάσεις του Κέντρου σήμερα περιλαμβάνουν είκοσι δυο (22) κτήρια, έναντι σαράντα δυο (42) που υπήρχαν στο παρελθόν. Εξ αυτών λειτουργούν δώδεκα (12) κτήρια, καθώς και οι βοηθητικές εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνται για τη στέγαση και των υπόλοιπων λειτουργιών του Κέντρου. Στο χώρο στεγάζονται επίσης το Ε.Κ.Α.Κ.Β. (Εθνικό Κέντρο Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας) και το Ειδικό Σχολείο του Κέντρου, δυναμικής δεκαπέντε (15) παιδιών, που ανήκει στο Υπουργείο Παιδείας. Στο πλαίσιο αυτό φιλοξενούνται συνολικά ογδόντα τέσσερα (84) άτομα με αναπηρία (βρέφη, παιδιά, έφηβοι, αλλά και γενικότερα άτομα διαφόρων ηλικιών).

---

⁶⁶ «Η έρευνα του πραγματικού κόσμου», Robson, C., Gutenberg, 2007, Αθήνα : 565

Όσον αφορά το έμμισθο προσωπικό, εργάζονται 150 άτομα, φροντίζοντας 84 άτομα (βρέφη, παιδιά, εφήβους, και νέους διαφόρων ηλικιών) σε 24ωρη βάση. Οι ειδικότητες που απαρτίζουν το επιστημονικό προσωπικό είναι: νοσηλευτές, βρεφονηπιοκόμοι, μια κοινωνική λειτουργός, μία ψυχολόγος, ένας λογοθεραπευτής, τρεις εργοθεραπευτές, τρεις φυσικοθεραπευτές, μια παιδοψυχίατρος που εργάζεται με σύμβαση ορισμένου χρόνου μερικής απασχόλησης και προσέρχεται μια φορά την εβδομάδα στη δομή, ένας παιδίατρος και ένας παθολόγος που επισκέπτονται την δομή 2 φορές την εβδομάδα. Επιπλέον ειδικότητες που απασχολούνται είναι το βοηθητικό προσωπικό, διοικητικοί, στελέχη κουζίνας και μάγειρες, τραυματιοφορείς και όσα άτομα εργάζονται στην τεχνική υπηρεσία. Όλες οι ειδικότητες που απαρτίζουν το έμμισθο προσωπικό εκτός από τους ιατρούς απασχολούνται με συμβάσεις εργασίας δημοσίου δικαίου αορίστου χρόνου, πλήρους ωραρίου.

Στις δράσεις του πλαισίου, σύμφωνα με τις πληροφορίες που αντλούνται από την ιστοσελίδα του, συγκαταλέγονται «η εφαρμογή προγραμμάτων φροντίδας, περίθαλψης, εκπαίδευσης, ψυχαγωγίας, αποκατάστασης ατόμων και των δύο φύλων (φυσικοθεραπεία, εργοθεραπεία, λογοθεραπεία), η παροχή υπηρεσιών ψυχολογικής και κοινωνικής στήριξης, η διοργάνωση ψυχαγωγικών, πολιτιστικών, καλλιτεχνικών και αθλητικών εκδηλώσεων, η βοήθεια των παιδιών να αναπτύξουν τις ικανότητές τους, ειδικά εκείνες που σχετίζονται με την εκμάθηση δεξιοτήτων αυτοεξυπηρέτησης και κοινωνικής συνδιαλλαγής, η λειτουργία εργαστηρίων δημιουργικής απασχόλησης, η συνεργασία με εθελοντές σε μια προσπάθεια οργάνωσης της εθελοντικής προσφοράς και η εφαρμογή προγραμμάτων αναδόχων οικογενειών»⁶⁷

Στην ίδια πηγή αναφέρεται ως βασική φιλοσοφία του Κέντρου η σταδιακή μετάβαση από το ασυλικού τύπου κλειστό ίδρυμα στις κατοικίες οικογενειακού τύπου οργάνωσης και λειτουργίας. Το πρόγραμμα «αποϊδρυματισμού» στοχεύει στη σταδιακή επανένταξη των ατόμων με αναπηρίες στην κοινωνικο-οικονομική ζωή και στην προώθησή τους στην αυτόνομη διαβίωση.

Στο χώρο του Κέντρου δραστηριοποιούνται εννέα εθελοντικοί φορείς με πολύαριθμα ενεργά και τυπικά μέλη· οι έξι από τους εννέα φορείς συνεργάζονται

---

⁶⁷ specialkids.gr/kaap-voulas, (πρόσβαση 22/05/2014)

αποκλειστικά με το συγκεκριμένο ίδρυμα, ενώ οι τρεις παρουσιάζουν δράσεις στο ευρύτερο πεδίο της κοινωνικής πρόνοιας.

Το προφίλ των εθελοντικών φορέων, όπως διαγράφεται μέσα από το έντυπο πληροφοριακό υλικό τους, τις ιστοσελίδες τους αλλά και τις πληροφορίες των μελών έχει ως εξής.

Ο σύλλογος *Φ. Πίκπα* αποτελεί τον πρώτο φορέα που δραστηριοποιήθηκε στο Κέντρο από το 1992. Σήμερα αποτελείται από διακόσια πενήντα (250) μέλη, εκ των οποίων η πλειοψηφία τους είναι τυπικά μέλη προσφέροντας υλική ενίσχυση για τη λειτουργία του Κέντρου. Οι ενεργοί εθελοντές είναι δεκαπέντε (15) άτομα, ηλικίας άνω των πενήντα (50) ετών.

Το σώμα του *Ε. Σ.* δραστηριοποιείται στο χώρο από τα τέλη της δεκαετίας του '90 με μια ομάδα είκοσι πέντε (25) ενεργών εθελοντών-ντριών, ηλικίας άνω των σαράντα (40) ετών.

Επόμενη εθελοντική ομάδα είναι η *Τ.*, που δραστηριοποιείται στο συγκεκριμένο χώρο από το 2007 με εξήντα (60) εγγεγραμμένα μέλη και τριάντα (30) ενεργά, τα οποία στην πλειοψηφία τους ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των δεκαοκτώ έως τριάντα πέντε (18-35) ετών.

Επόμενος φορέας είναι η ομάδα *Ε. Ε. «ναι, στην προσπάθεια»* που ξεκίνησε τη δράση της στο χώρο το 2000. Σήμερα έχει εκατόν πενήντα (150) εγγεγραμμένα μέλη, εκ των οποίων τα δέκα είναι ενεργά. Οι ηλικίες των μελών είναι μεταξύ των είκοσι με τριάντα οκτώ ετών (20 – 38).

Ακολουθεί η ομάδα των *Α.Ε. εθελοντών*, που αποτελεί στην ουσία μία ένωση φίλων κατοίκων της περιοχής με τρία τακτικά ιδρυτικά μέλη, το λοιπό αριθμητικό δυναμικό της υπολογίζεται περίπου στα δέκα μέλη. Οι ηλικιακές ομάδες που συνήθως συμμετέχουν στις δράσεις της είναι άνω των πενήντα (50) ετών.

Η *ενορία της περιοχής* δραστηριοποιείται στο Κέντρο με μια ομάδα δέκα μελών. Ο *Όμιλος Ν. Ο. Φ.* δραστηριοποιείται στο ίδρυμα από το 2001 με πέντε τακτικά μέλη από τα πενήντα (50) εγγεγραμμένα και απευθύνεται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες.

Τέλος, ο οργανισμός *Σ. Σ. Μ.* ξεκίνησε τη δράση του στο χώρο από το 2004 με μια ομάδα οκτώ εθελοντών.

Από τα 3 άτομα που επιλέχθηκαν, προέρχονται από την εθελοντική ομάδα T για τον λόγο ότι δεν υπήρχε η δυνατότητα πρόσβασης και στις άλλες εθελοντικές οργανώσεις. Στην συγκεκριμένη δομή είναι πολύ μεγάλη η δυσκολία πρόσβασης καθώς τα άτομα που απαρτίζουν το προσωπικό ασφαλείας είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικοί με τους εξωτερικούς επισκέπτες.

4.6. Περιορισμοί έρευνας και δυσκολίες

Τα αποτελέσματα της έρευνας δεν μπορούν να γενικευτούν διότι αποτελούν προϊόν μελέτης τριών ατόμων που δραστηριοποιούνται εθελοντικά σε ένα πλαίσιο πρόνοιας για την περιοχή της Αττικής. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, δεν υπήρχε δυνατότητα πρόσβασης προς τις υπόλοιπες εθελοντικές οργανώσεις για διεξαγωγή περαιτέρω συνεντεύξεων.

4.7. Παρουσίαση ευρημάτων έρευνας

A) Προφίλ εθελοντών

Στην έρευνα μας συμμετείχαν 3 εθελοντές που προέρχονταν από την ομάδα εθελοντών της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας «T». Η Κ.Κ., γυναίκα, 33 ετών, έχει μονογονεϊκή οικογένεια, επαγγελματικά απασχολείται ως υπάλληλος της Βουλής, κατέχει τίτλους σπουδών στην «Επικοινωνία και ΜΜΕ» και μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στις διεθνείς σχέσεις. Στο ΚΑΑΠΑΑ προσφέρει εθελοντική εργασία τα τελευταία 12 χρόνια. Στη συνέχεια έδωσε συνέντευξη η Π.Τ., γυναίκα, 35 ετών, άγαμη, απόφοιτη τμήματος «Φιλοσοφία – Παιδαγωγική- Ψυχολογία», καθηγήτρια φιλόλογος που απασχολείται με παράδοση μαθημάτων κατ' οίκον. Εκτός από τον βασικό τίτλο σπουδών διαθέτει 3 μεταπτυχιακούς τίτλους, έναν στην Ειδική Αγωγή, τον δεύτερο στην παιδική λογοτεχνία και τον τρίτο στην Κλινική ψυχολογία. Παράλληλα είναι υποψήφια διδάκτορας στο γνωστικό αντικείμενο της οικογενειακής φροντίδας ατόμων με αναπηρία. Παρέχει εθελοντική εργασία τα τελευταία 10 χρόνια στη συγκεκριμένη δομή. Τέλος η J.I., γυναίκα, από την Γερμανία, άγαμη, 31 ετών, απόφοιτη τμήματος Παιδαγωγικού και μεταπτυχιακές σπουδές στην Ειδική αγωγή. Προσφέρει εθελοντική εργασία στο ΚΑΑΠΑΑ Βούλας τα τελευταία δυο χρόνια.

Το τελευταίο εξάμηνο βρήκε αμειβόμενη απασχόληση στο ΚΑΑΠΑΑ Βούλας μερικής απασχόλησης. Και οι 3 εθελόντριες είχαν προσφέρει στο παρελθόν εθελοντική εργασία η Κ.Κ. ήταν μέλος της ομάδας εθελοντών στην Unicef, και οι άλλες δυο εθελόντριες ήταν μέλη σε πολλά ευρωπαϊκά προγράμματα εθελοντών. Όπως ανέφεραν η οικονομική τους κατάσταση είναι ικανοποιητική.

B) Εθελοντισμός – Προσδιορισμός, Κίνητρα

Όσον αφορά τον προσδιορισμό του εθελοντισμού, ζητήθηκε από τις εθελόντριες να περιγράψουν την έννοια όπως εκείνες την βιώνουν, να δώσουν έναν ορισμό από το δικό τους πρίσμα που συνιστά βίωμα τους.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να επισημανθεί ότι το προφίλ των εθελοντριών, τα χαρακτηριστικά τους, η επαγγελματική τους σταδιοδρομία, το μορφωτικό τους επίπεδο, η οικονομική τους κατάσταση, οι εκάστοτε συγκυρίες επηρεάζουν τον τρόπο που η καθεμία αντιλαμβάνεται το φαινόμενο του εθελοντισμού και τα κίνητρα διαφοροποιούνται.

Έτσι για την Κ.Κ. ο εθελοντισμός είναι ένα μέσο τόνωσης της κοινωνικής αλληλεγγύης και αποφάσισε να ασχοληθεί από την ευαισθητοποίηση προς τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Η Κ.Κ. εργάζεται με αμειβόμενη απασχόληση συστηματικά και ο εθελοντισμός είναι ένας τρόπος αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου της. Όπως ανέφερε: *«Θέλω να κάνω κάτι χρήσιμο στον ελεύθερο χρόνο μου, το να βοηθάω αυτά τα παιδιά είναι ό,τι καλύτερο μπορείς να κάνεις».*

Για την Π.Τ. ο εθελοντισμός εκλαμβάνεται ως τρόπος ζωής. Απασχολείται περιστασιακά με παράδοση μαθημάτων κατ' οίκον ωστόσο όπως ανέφερε ενδιαφέρεται περισσότερο να βρει μια απασχόληση που να της προσφέρει όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ευχαρίστηση.

«Η οικογένεια μου και γω λαμβάνουμε εισοδήματα από την εκμίσθωση ακινήτων οπότε μπορώ και καλύπτω τις ανάγκες μου. Είμαι τυχερή σε αυτό το κομμάτι διότι προς το παρόν δεν θα καταφύγω σε μια δουλειά που δεν με ευχαριστεί για βιοποριστικούς λόγους. Με ενδιαφέρει πρωτίστως να κάνω κάτι που να με γεμίζει, ο εθελοντισμός με ευχαριστεί πολύ».

Όσο για την J.I. πιστεύει πως μέσω του εθελοντισμού υπάρχει η δυνατότητα να βρεθεί μια αμειβόμενη απασχόληση. Η J.I. είχε ολοκληρώσει τις σπουδές της στην ειδική αγωγή και πριν ασχοληθεί με την δραστηριότητα αυτή βρισκόταν σε φάση αναζήτησης εργασίας.

«Έψαχνα να βρω δουλειά πάνω στο αντικείμενο σπουδών μου και έτσι αποφάσισα να ασχοληθώ με τον εθελοντισμό. Έπαιζαν τον ρόλο τους και άλλοι παράγοντες βέβαια που βρέθηκα στο ΚΑΑΠ Βούλας αλλά ο κύριος λόγος ήταν να ασχοληθώ με την ειδική αγωγή, μπορώ να πω ότι με ωφέλησε πολύ καθώς αυτή την στιγμή εργάζομαι εδώ».

Ωστόσο, κοινό σημείο αναφοράς της έννοιας του εθελοντισμού για τις 3 εθελόντριες είναι η παροχή βοήθειας προς κάποιους ανθρώπους που έχουν ανάγκη. Η Κ.Κ. αναφέρει: *«Ο εθελοντισμός για μένα είναι τρόπος ζωής και αποτελεί κάτι παραγωγικό, είσαι μέλος μιας μικρής κοινότητας που συνδράμεις στην βελτίωση των παιδιών αυτών».*

Παρόμοια άποψη είχε και η Π.Τ. *«Ο εθελοντισμός είναι η παροχή κάθε χρήσιμης βοήθειας προς τρίτους, προσφέρεις, κάνεις κάτι ωφέλιμο για την κοινότητα και τα παιδιά. Είναι όμως σημαντικό να μπορείς να το κάνεις συστηματικά»*

Όσον αφορά την J.I. : *« Δεν μπορείς να μένεις αμέτοχος, πρέπει να δράσεις, να κάνεις ενέργειες για το κοινό καλό, να μην ενδιαφέρεσαι μόνο για το εγώ σου. Εθελοντισμός είναι να συμμετέχεις στην αντιμετώπιση και επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων, ιδιαίτερα εδώ προσφέρεις πολύ αξιόλογο έργο». Ο εθελοντισμός προσλαμβάνεται και ως προσφορά στον ανθρωπισμό, με επίκεντρο την κοινωνική πρόοδο και ευημερία.*

Όσον αφορά τα αρχικά κίνητρα του εθελοντισμού, η Κ.Κ. αναφέρει ότι *«αποφάσισα να έρθω στο ΚΑΑΠΑΑ επειδή είμαι ευαισθητοποιημένη και έχω μια αγάπη προς αυτά τα παιδιά και θέλω να τα φροντίζω».*

Η Π.Τ., επεσήμανε ότι *«εγώ ήθελα να κάνω κάτι χρήσιμο και εποικοδομητικό. Ο χώρος εδώ ανταποκρίνεται πλήρως στις προσδοκίες μου, δεν έχει νόημα να κάθεται στο σπίτι σου και να μην κάνεις τίποτα».*

Η J.I. ανέφερε ότι όταν ξεκίνησε *«μόλις είχα τελειώσει τις μεταπτυχιακές μου σπουδές στην ειδική αγωγή και ήθελα να ασχοληθώ με κάτι παρεμφερές για την εμπειρία».*

Οι παράγοντες που συνέβαλαν και ενίσχυσαν στην προσφορά εθελοντικής εργασίας, όπως ανέφεραν ήταν η ευαισθητοποίηση, η εμπειρία που θα αποκτούσαν με

τα παιδιά στο ΚΑΑΠΑΑ Βούλας αλλά και ότι θα βοηθούσαν πραγματικά. Όπως χαρακτηριστικά είπε η Κ.Κ. *«εμένα αυτό που με παρότρυνε περισσότερο ήταν ότι με λίγη προσπάθεια προσφέρεις τόσα πολλά ώστε να μπορείς να αλλάξεις την ζωή αυτών των παιδιών».*

Η Π.Τ. είπε *«Όταν βλέπεις ότι αυτό που κάνεις είναι αποτελεσματικό δεν χρειάζεται τίποτα άλλο».*

Ωστόσο όπως επεσήμαναν δεν επέλεξαν σκόπιμα να προσφέρουν εθελοντική εργασία στο ΚΑΑΠ Βούλας. Σε αυτό έπαιξε σημαντικό ρόλο ο παράγοντας τύχη. Η Κ.Κ. μας είπε *«Ήταν ένα φιλανθρωπικό bazaar στην τηλεόραση και από περιέργεια αποφάσισα να πάω. Με πλησίασε ένα παιδί από την δομή και με ρώτησε αν μπορώ κάποια στιγμή να επισκεφτώ το πλαίσιο τους. Πήγα και αμέσως μετά ασχολήθηκα με τον εθελοντισμό στο πλαίσιο αυτό, Ήταν κάτι που θεώρησα ότι θα μπορούσα να το κάνω».*

Η Π.Τ. μας περιγράφει: *« Είδα μια αγγελία τυχαία που έψαχναν συνοδούς για κατασκήνωση. Ήταν κάτι που εκείνη την περίοδο ήθελα να το κάνω καθώς είχα ελεύθερο χρόνο. Αυτό ήταν. Μ άρεσε τόσο αυτό που έκανα ώσπου αποφάσισα να ενταχθώ στην ομάδα Tandem ως εθελόντρια»*

Όσον αφορά την J.I.: *«Ήθελα να ασχοληθώ με την Ειδική Αγωγή και να συνδυάσω τις διακοπές μου στην Ελλάδα με μικρό κόστος. Μέσω ενός προγράμματος εθελοντισμού από την Ευρωπαϊκή Ένωση που το οργανώνει μια ΜΚΟ επέλεξα κάποιες δομές και με έφεραν εδώ στο ΚΑΑΠ. Ασχολήθηκα με τον εθελοντισμό και μετά την λήξη του προγράμματος αυτού».*

Ο κύκλος (Φίλοι, συγγενικό και οικογενειακό περιβάλλον) είδαν θετικά την επιλογή των γυναικών να ενταχθούν στο ΚΑΑΠΑΑ Βούλας ως εθελόντριες και τις ενθάρρυναν. Ωστόσο στην περίπτωση της Π.Τ. είναι αντίθετοι που συνέχισε την εθελοντική εργασία για τόσα χρόνια. Όπως ανέφερε *«Πλέον δεν το βλέπουν θετικά που είμαι εθελόντρια διότι θεωρούν ότι με αποπροσανατολίζει από τις δικές μου ανάγκες και ασχολίες».*

Γ) Σχέδια ζωής.

Στην συνέχεια ζητήθηκε από τις εθελόντριες να μας περιγράψουν τους στόχους που έχουν θέσει στο άμεσο μέλλον. Αυτή η ερώτηση αποσκοπούσε στο αν αυτός ο προγραμματισμός θα επηρεάσει την εθελοντική τους δραστηριότητα. Αν δηλαδή τα σχέδια ζωής τους θα αποτελούν αιτία να διακόψουν τον εθελοντισμό.

Η Κ.Κ. μας είπε: *« Δεν έχω άλλους στόχους προς το παρόν. Έχω ήδη το παιδάκι μου που το φροντίζω και σπουδές δεν με ενδιαφέρει να κάνω άλλες». Έχει σκοπό να συνεχίσει την εθελοντική δραστηριότητα καθώς «είναι σκοπός ζωής μου αυτός. Αποτελεί μέρος της καθημερινότητάς μου. Έχω δεθεί με αυτά τα παιδιά, και κείνα με την σειρά τους έχουν δεθεί με μένα, δεν μπορώ να τα παρατήσω».*

Η Π.Τ. είναι υποψήφια διδάκτορας με γνωστικό αντικείμενο «Οικογενειακή φροντίδα ατόμων με αναπηρία» και όπως μας είπε *«Είναι απαιτητικό, θέλω να αφιερώσω όσο χρόνο χρειάζεται. Δεν θα σταματήσω τον εθελοντισμό στην συγκεκριμένη δομή απλά δεν θα αφιερώνω τόσες ώρες».*

Η J.I. θεωρεί πως θα συνεχίσει να εργάζεται και μελλοντικά όπως τώρα εκτός και αν προκύψει κάτι έκτακτο που μπορεί να αλλάξει την μορφή της εθελοντικής της δράσης. Κάποια σχέδια που μπορεί να την επηρεάσουν ως προς τον εθελοντισμό δεν έχει.

Δ) Εθελοντική δραστηριότητα

Και οι τρεις εθελόντριες ανήκουν στην αστική μη κερδοσκοπική ομάδα εθελοντών «Τ». Το έργο της οργάνωσης και οι στόχοι της, σύμφωνα με τα λεγόμενα των συμμετεχόντων της συνέντευξης αλλά και από το επίσημη ιστοσελίδα του οργανισμού είναι τα παρακάτω.⁶⁸

Η «Τ» συντονίζει εθελοντικές δραστηριότητες όπως:

- Εργαστήρια δημιουργικής απασχόλησης (μαγειρική, χειροτεχνίες, ζωγραφική, κόσμημα, κηπουρική θέατρο κλπ)

---

⁶⁸ www.tandemngo.gr (Πρόσβαση στις 09/07/2014)

- Εκπαιδευτικές δραστηριότητες (προγράμματα ενισχυτικής διδασκαλίας, διδασκαλία ξένων γλωσσών, βοήθεια στην σίτιση και προσωπική υγιεινή, μουσικοθεραπεία, παιγνιοθεραπεία, δραματοθεραπεία κλπ)
- Ψυχαγωγικές δραστηριότητες (προβολή ταινιών, διοργάνωση εκδηλώσεων)
- Αθλητικές δραστηριότητες (συμμετοχή στο πρόγραμμα special Olympics, πρόγραμμα στίβου για ΑΜΕΑ του Δήμου, παιχνίδια)

Επίσης συντονίζει συνοδείες παιδιών σε σχολεία, θεατρικές παραστάσεις, σινεμά, μουσεία, εκδρομές, ενώ κάθε καλοκαίρι διοργανώνει θαλάσσια μπάνια και εντατικό πρόγραμμα δραστηριοτήτων στην παραλία του Κ.Α.Α.Π.Α.Α.

Άλλες δραστηριότητες που συντονίζονται είναι η ομάδα ευαισθητοποίησης. Στόχος της ομάδας αυτής, είναι η όσο το δυνατόν πληροφόρηση και γνωριμία των ενηλίκων και παιδιών σε ό,τι αφορά την αναπηρία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την διαφορετικότητα. Όλα τα μέλη της ομάδας έχουν εκπαιδευτεί στην συνοδεία ατόμων με αναπηρία και έχουν καταρτιστεί στις αρχές της μη τυπικής μάθησης και διεξαγωγή παιχνιδιών. Αυτό τους βοηθάει στο έργο τους όταν διοργανώνουν «παιχνίδια ευαισθητοποίησης». Σε αυτά ακολουθούνται οι αρχές της μη τυπικής εκπαίδευσης ή διαφορετικά “learning by doing”, όπου χρησιμοποιείται ο βιωματικός τους χαρακτήρας και έτσι ο συμμετέχοντας μπαίνει στην θέση του ατόμου της εκάστοτε κοινωνικά ευπαθούς ομάδας. Στόχος αυτού του «παιχνιδιού» είναι να αποκτήσει το κάθε μέλος μια γενικότερη εικόνα ενός κόσμου διαφορετικού από αυτού που βιώνει, να προβληματιστεί και να εισαχθεί σε νέες απόψεις, συμπεριφορές και προβληματισμούς.

Επιπλέον μέσω της «Τ» λειτουργεί και η Ευρωπαϊκή Εθελοντική Υπηρεσία. Μέσω αυτής δίνεται η δυνατότητα σε νέους να πραγματοποιούν εθελοντική υπηρεσία για περίοδο έως και 12 μηνών σε χώρα άλλη από την χώρα διαμονής τους. Η μεγαλύτερη συμβολή των εθελοντών του προγράμματος αυτού εκτός από την βοήθεια σε καθημερινή φροντίδα και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου είναι μέσω της καλής τους διάθεσης, ενθουσιασμού τους, και νέων ιδεών να επηρεάζουν θετικά τους εργαζόμενους του κέντρου οι οποίοι αντιμετωπίζουν τα παιδιά υπό νέα οπτική γωνία σπάζοντας την ρουτίνα της καθημερινότητας.

Συμπληρωματικές δραστηριότητες με κυρίως εποχικό χαρακτήρα που πραγματοποιούνται είναι:

Ανταλλαγές νέων, κατασκηνώσεις, καλοκαιρινά προγράμματα, σεμινάρια, ημερίδες, μπαζάαρ κάθε Χριστούγεννα και Πάσχα, προπονητικά προγράμματα των Special Olympics.

Όλες οι παραπάνω δραστηριότητες στηρίζονται από το όραμα της οργάνωσης που είναι η δεδομένη αποδοχή της διαφορετικότητας και η αναπηρία να γίνεται αντιληπτή από τα εμπόδια που θέτει η κοινωνία στο άτομο με αναπηρία και όχι ως εγγενής αδυναμία του ατόμου.

Οι δραστηριότητες στοχεύουν στην αυτονομία του ατόμου, να μπορέσει να ανεξαρτητοποιηθεί μέσα από μια ευχάριστη διαδικασία με ψυχαγωγικό χαρακτήρα.

Οι δραστηριότητες των τριών εθελοντριών της έρευνας μας ποικίλουν.

Η Κ.Κ. έχει επιλέξει «να συνδράμει στην κοινωνική εκπαίδευση δυο παιδιών». «Βοηθάω να τα εκπαιδεύσω, δηλαδή ό,τι χρειάζεται για να μπορέσει να μείνει μόνο του. Δηλαδή να μάθει να τρώει, να κάνει μπάνιο, να πηγαίνει σουπερ μαρκετ, να μαγειρεύει κλπ» Επέλεξε την συγκεκριμένη δραστηριότητα διότι την θεώρησε την πιο χρήσιμη. «Αυτά τα παιδιά έχουν ανάγκη από κάποιον να τους υποδείξει κάποιες βασικές αρχές. Είναι πολύ πιο χρήσιμο και σημαντικό αυτό από το να τα πας βόλτα ή να τα συνοδεύσεις κάπου». Η συχνότητα που προσέρχεται είναι περίπου 3 φορές την εβδομάδα.

Η Π.Τ. είναι ένα από τα μέλη συντονισμού εθελοντών της ομάδας Tandem. Όπως ανέφερε, έχει να αναλάβει πολλά καθήκοντα και υποχρεώσεις. Ωστόσο επιλέγει τις δραστηριότητες εκείνες που είναι όσο το δυνατόν πιο ευχάριστες για εκείνη και το παιδί. « Η ψυχαγωγία και η ευχαρίστηση είναι κάτι που απουσιάζει εδώ. Όλες αυτές οι ενασχολήσεις και οι δραστηριότητες συμβάλλουν στην ομαλή ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού αλλά θα πρέπει να γίνονται με ευχάριστο τρόπο, με την μορφή ενός παιχνιδιού».

Η J.I. έχει αναλάβει το πρόγραμμα ενισχυτικής διδασκαλίας και εκμάθηση γερμανικής γλώσσας σε δυο παιδιά. « Το επέλεξα διότι νομίζω ότι είμαι καλή σε αυτό έχω κάνει σπουδές στην ειδική αγωγή και είμαι Γερμανίδα, επομένως γνωρίζω άπταιστα την γλώσσα». Οι εθελόντριες J.I. και η Π.Τ. προσφέρουν εθελοντική υπηρεσία σε καθημερινή βάση.

Η διαδικασία να γίνει κάποιος εθελοντής στην ομάδα «Τ» είναι να εκδηλώσει ενδιαφέρον στην ομάδα αυτή συμπληρώνοντας μια φόρμα συμμετοχής ηλεκτρονικά. Στη συνέχεια επιλέγει με ποιες δραστηριότητες επιθυμεί να ασχοληθεί καθώς και την

διαθεσιμότητα του. Κάθε εβδομάδα πραγματοποιούνται συνελεύσεις του διοικητικού συμβουλίου της ομάδας «Γ» και εκεί εκτιμώνται οι ανάγκες των παιδιών σε εθελοντική προσφορά, αξιολογούνται οι αιτήσεις και τα αιτήματα των εθελοντών και διεξάγονται οι αντίστοιχες ενέργειες.

Σύμφωνα με την Π.Τ. τα κατάλληλα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει ο εθελοντής στην συγκεκριμένη δομή για να μπορέσει να ανταποκριθεί είναι η συνέπεια, και να διακατέχεται από ένα πνεύμα ομαδικότητας και συνεργασίας. Επίσης δεν επιθυμούν να αντιμετωπίζουν τα παιδιά με οίκτο, θα πρέπει να είναι φιλικοί και προσιτοί. Όσον αφορά την συχνότητα των εθελοντών θα πρέπει να προσέρχονται τουλάχιστον 1 φορά το μήνα στο ΚΑΑΠΑΑ. Τα ενεργά μέλη εθελοντών προσέρχονται από 2-3 φορές την εβδομάδα ή και πιο συστηματικά.

Η εθελοντική δράση της ομάδας αυτής χρηματοδοτείται από δωρεές και χορηγίες μεγάλων εταιρειών. Ωστόσο όπως τόνισε η εθελόντρια Π.Τ. *«Οι χορηγίες και οι δωρεές επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό το έργο μας. Όταν δεν υπάρχουν χρήματα περιορίζουμε τις δραστηριότητες μας ή στοχεύουμε σε δραστηριότητες χωρίς κόστος»* Συνεργάζονται με όσους φορείς θεωρούν απαραίτητους για την παραγωγή έργου. Η Κ.Κ. αναφέρει: *« Συνεργαζόμαστε τόσο με το έμμισθο προσωπικό, με άλλα πλαίσια φροντίδας, με μη κυβερνητικές οργανώσεις, με δημόσιους οργανισμούς κλπ»*

Ε) Ανάγκες που καλύπτονται

Και οι τρεις εθελόντριες συμφώνησαν ότι το ΚΑΑΠΑΑ Βούλας δεν λειτουργεί ικανοποιητικά ως προς την παροχή υπηρεσιών και το έμμισθο προσωπικό.

Η Κ.Κ. αναφέρει: *«Σίγουρα υπάρχουν ελλείψεις σε μόνιμο προσωπικό-δηλαδή παλιότερα αντιστοιχούσε μια νοσηλεύτρια ανά 10 παιδιά τώρα αντιστοιχεί ανά 20 παιδιά- αλλά για μένα δεν είναι αυτό το μεγάλο πρόβλημα. Το πρόβλημα είναι ότι το προσωπικό δεν είναι άρτια καταρτισμένο και εξειδικευμένο ώστε να κατανοήσει τις ανάγκες των παιδιών αυτών και των ατόμων με αναπηρία. Δεν έχει γνώσεις τόσο στην ειδική αγωγή όσο και στην πρόνοια... Δεν είναι και ευαισθητοποιημένοι κιόλας, κάνουν μια δουλειά από αγγαρεία και διακρίνονται από έλλειψη ανθρωπιάς. Από την άλλη πλευρά αντιμετωπίζουν το άτομο με αναπηρία ως αδύναμο με μειωμένες προοπτικές και αυτό τους βολεύει. Έτσι, δεν προσπαθούν για κάτι περισσότερο».*

Η Π.Τ. παρομοίως μας είπε: «*Το προσωπικό είναι ανεπαρκές. Ακόμα δεν υπάρχει ίση κατανομή προσωπικού. Δηλαδή για παράδειγμα υπάρχουν αρκετοί νοσηλευτές αλλά πολύ λίγοι βρεφονηπιοκόμοι. Το αποτέλεσμα είναι ότι οι νοσηλευτές κάνουν την δουλειά των βρεφονηπιοκόμων. Πέρα από αυτό, για μένα δεν εργάζονται οι κατάλληλοι άνθρωποι. Υπάρχουν και καλοί επαγγελματίες αλλά στους περισσότερους διακρίνω μια ματαιώση και έλλειψη διάθεσης. Για παράδειγμα σε κάθε παιδί αντιστοιχεί μια θεραπεία φυσικοθεραπείας μια φορά την εβδομάδα ή μία φορά στις 2. Αυτό είναι μεγάλο διάστημα και όταν αργότερα αναλαμβάνουν την μετέπειτα θεραπεία ξεκινούν πάλι από την αρχή. Έτσι δεν υπάρχει καμιά βελτίωση στο παιδί και βλέπεις το προσωπικό να μην έχει διάθεση να προσφέρει. Πρέπει να γίνονται πιο συστηματικά οι θεραπείες αλλά ...»*

Η J.I. κατέθεσε την δική της άποψη στο θέμα αυτό: «*Είναι άτομα που βρίσκονται πολλά χρόνια σε αυτή τη δουλειά χωρίς ενδιαφέρον, κίνητρα και ένα περιβάλλον που δεν ανανεώνεται. Έτσι έχουν αποστασιοποιηθεί και περιμένουν να συνταξιοδοτηθούν και να φύγουν».*

Οι ανάγκες που καλύπτονται σύμφωνα με την Κ.Κ. είναι «*ουσιαστικές για την ομαλή ανάπτυξη του παιδιού, ανεξαρτησία και αυτονομία. Τα παιδιά αυτά δεν έχουν υποστηρικτικό περιβάλλον, είναι αποκομμένα από την κοινωνία και περνούν μεγάλο μέρος της ζωής τους σε αδράνεια. Καλύπτουμε τις συναισθηματικές ανάγκες του παιδιού και είμαστε αποτελεσματικοί. Το παιδί χάρη στο έργο των εθελοντών αναπτύσσει στο μέγιστο τις δυνατότητες του»* ενώ σύμφωνα με την Π.Τ. «*Το ΚΑΑΠΑΑ είναι μια δομή δημοσίου. Το κράτος προβλέπει να καλύψει τις πολύ βασικές ανάγκες των παιδιών δηλαδή στέγη, τροφή, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Όλα τα υπόλοιπα είναι πολυτέλεια. Εμείς καλούμαστε να συνεισφέρουμε σε όλες τις άλλες υπηρεσίες που είναι πολύ ωφέλιμες και εποικοδομητικές για το παιδί και τον ενήλικα. Συμβάλλουμε έτσι ώστε το πλαίσιο μας να ξεφύγει από τον σκληρό και άκαμπτο χαρακτήρα ιδρύματος και να αποκτήσει μια πιο ανθρώπινη και φιλική μορφή».*

Η J.I. αναφέρει: «*Εμείς λειτουργούμε συμπληρωματικά, οι υπηρεσίες που παρέχονται δεν επαρκούν εμείς αναβαθμίζουμε όλο το πλαίσιο και την παροχή φροντίδας προς αυτά τα παιδιά».*

Όσον αφορά την αξιολόγηση των υπηρεσιών που προσφέρουν οι εθελόντριες η Π.Τ. επεσήμανε ότι η οργάνωση «Τ» κάθε χρόνο αξιολογείται για το έργο της και πραγματοποιείται από αυτούς που αναλαμβάνουν την δράση. Εισπράττουν θετική

στάση από τους αποδέκτες. Όπως μας επεσήμανε: «*Το προσωπικό είτε μας αντιμετωπίζει ως αντίπαλους είτε ως συμμάχους. Όταν για παράδειγμα πιέζουμε για αναβάθμιση του σχολείου με πρόσληψη εκπαιδευτών ειδικής αγωγής ή για πρόσληψη ιατρών σε μόνιμη βάση είναι κάτι που επιφέρει δυσανασχέτηση. Ενώ όταν τους διευκολύνουμε αμέσως αλλάζει το κλίμα. Τα παιδιά όλα μας αγαπάνε και μας θέλουν κοντά τους. Αυτό το εισπράτουμε σε κάθε ευκαιρία*». Αυτό τόνισε και η εθελόντρια Κ.Κ. ότι «*Με ενδιαφέρει να βλέπω τα παιδιά να βελτιώνονται και να εξελίσσονται. Δεν με ενδιαφέρει να αναγνωρίζεται το έργο μου από το προσωπικό. Η φροντίδα που παρέχω είναι εστιασμένη στα παιδιά και μόνο. Χαίρομαι που μας δείχνουν με την συμπεριφορά τους ότι το έργο μας είναι πολύτιμο*».

Και οι τρεις εθελόντριες θα ήθελαν να προσφέρουν και άλλες δραστηριότητες όπως πιο συχνή οργάνωση εκδρομών αλλά όλα εξαρτώνται από την οικονομική δυναμική της οργάνωσης.

ΣΤ) Οφέλη εθελοντισμού στο άτομο

Και οι τρεις εθελόντριες αναγνώρισαν ότι ο εθελοντισμός τους παρέχει πολύ σημαντικά οφέλη.

Σύμφωνα με την Κ.Κ. «*Ο εθελοντισμός σε βοηθάει μέσα από την αλληλεπίδραση των ανθρώπων και την αγάπη που λαμβάνεις να διαχειριστείς τα δικά σου συναισθηματικά ελλείμματα ή ενδεχόμενες εμπλοκές. Αισθάνεσαι ενεργό μέλος μιας κοινότητας, ενός κοινωνικού συνόλου. Αυτό σου δίνει πολύ μεγάλη ενέργεια και ικανοποίηση*».

Η Π.Τ. αναφέρει: «*Ο εθελοντισμός με βοήθησε να γίνω πιο ανοιχτή στο θέμα της αναπηρίας και να δω την αναπηρία στην κοινωνική της διάσταση. Η εμπειρία του εθελοντισμού σε άτομα με ειδικές ανάγκες ήταν και η κύρια αιτία στο να προχωρήσω σε μεταπτυχιακές σπουδές στην ειδική αγωγή*».

Η J.I. τόνισε ότι ο εθελοντισμός την βοήθησε σημαντικά να βρει αμειβόμενη απασχόληση. «*Αν και δεν το επιδίωξα, ο εθελοντισμός μου προσέφερε μια εργασία συναφή με το αντικείμενο σπουδών μου που αμείβομαι*».

Όσον αφορά τα εμπόδια Η Κ.Κ. είπε ότι ο εθελοντισμός στη συγκεκριμένη δομή είναι δύσκολος διότι έρχεσαι αντιμέτωπος με την σκληρή πλευρά της ζωής ενώ η Π.Τ. «*πολλές φορές λόγω της καλής μου θέλησης αναγκάζομαι να αναλάβω καθήκοντα*

που δεν είναι ευχάριστα για μένα, όπως για παράδειγμα γραφειοκρατικά ή διεκπεραιωτικά αλλά δεν γίνεται και αλλιώς. Περιμένουν από σένα να προσφέρεις».

Το ίδιο βιώνει και η J.I. « Στο κομμάτι της αναδοχής στην ουσία εμείς καθοδηγούμε και παρέχουμε πληροφορίες διότι είναι δύσκολο και περίπλοκο κομμάτι και δεν υπάρχει και προσωπικό να το αναλάβει».

Τέλος οι τρεις εθελόντριες συμφώνησαν ότι θα πρότειναν σε κάποιον να ασχοληθεί με τον εθελοντισμό η Κ.Κ. επειδή «σου δίνει την δυνατότητα να διευρύνεις τους ορίζοντες σου, να συμμετέχεις στο κοινωνικό πλαίσιο που ζεις και να είσαι σε ένα πνεύμα αλληλοβοήθειας με τους ανθρώπους γύρω σου». Η Π.Τ. ανέφερε ότι σου «δίνεται η δυνατότητα να κάνεις κάτι παραγωγικό, δημιουργικό και αποτελεσματικό» ενώ η J.I. θεωρεί ότι έχει πολλαπλά οφέλη «μπορείς να κάνεις φιλίες, γνωριμίες, να αποκτήσεις δεξιότητες και εμπειρίες, να βοηθήσεις, να δεις την ζωή σου και τον εαυτό σου σε μια άλλη διάσταση διαφορετική από αυτή που είχες συνηθίσει»

4.8. Ανάλυση ευρημάτων έρευνας

Στην παρούσα έρευνα ο προσδιορισμός του εθελοντισμού ακολουθεί μια πορεία ποικίλων εννοιών. Πιο συγκεκριμένα για τις τρεις εθελόντριες ο εθελοντισμός αποτελεί μια οργανωμένη δράση προς τις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού που συντελούν στην αναβάθμιση των ήδη παρεχόμενων υπηρεσιών, είναι μια εκδήλωση ανθρωπισμού ή ένα μέσο τόνωσης της κοινωνικής αλληλεγγύης. Χαρακτηριστικά του μάλιστα αποτελούν η ελεύθερη επιλογή, η προσφορά χωρίς χρηματικές ή άλλες απολαβές, αλλά και η δέσμευση προς τους δέκτες δράσης.

Οι εθελόντριες της συνέντευξης ανήκουν σε μια αστική μη κερδοσκοπική οργάνωση που ονομάζεται «Τ» και λειτουργεί στο ΚΑΑΠΑΑ από το 2007. Αποτελείται από διοικητικό συμβούλιο, μέλη και έχει αναλάβει αρκετά προγράμματα εθελοντισμού στον χώρο.

Αυτό σημαίνει, ότι έχει καθιερωθεί η παροχή υπηρεσιών από τους εθελοντές στο ΚΑΑΠ Βούλας και αποτελεί έναν αναγνωρισμένο και εδραιωμένο θεσμό. Οι εθελοντές με την εργασία που προσφέρουν καλύπτουν ανάγκες των φιλοξενούμενων ατόμων της δομής που σε διαφορετική περίπτωση αυτό δεν θα ήταν εφικτό. Οι υπηρεσίες λειτουργούν συμπληρωματικά ως προς τις υπηρεσίες που προβλέπονται να

παρέχονται από το κράτος και σε πολλές περιπτώσεις συμβάλλουν στην αναβάθμιση της δομής.

Εκ προοιμίου οι δαπάνες του κράτους περιορίζονται στην κάλυψη των λειτουργικών εξόδων του ιδρύματος και των βασικών βιοποριστικών αναγκών των φιλοξενούμενων ατόμων. Δηλαδή παροχή στέγης, τροφής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Πυρήνας της εθελοντικής δράσης της ομάδας «Τ» αποτελεί η βελτίωση της ποιότητας των φιλοξενούμενων ατόμων της δομής και αυτό επιτυγχάνεται μέσα από δράσεις που στοχεύουν στην δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου (ψυχαγωγία, δημιουργική απασχόληση) στην όσο το πιο δυνατόν αξιοπρεπή διαβίωση των φιλοξενούμενων (υλική ενίσχυση) αλλά και στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των παιδιών. Όλες οι δράσεις των εθελοντών της ομάδας, είναι εποικοδομητικές για την κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωση των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Οι εθελόντριες το βιώνουν αυτό ως μια μορφή υποχρέωσης ως προς την δομή και βοήθεια ως προς τα παιδιά. Αυτό ενισχύεται από την ιδεολογική προσέγγιση που έχουν για την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής, την επένδυση στις ανθρώπινες σχέσεις, την ευαισθητοποίηση τους προς τα άτομα με ειδικές ανάγκες και στην διαφορετική αντίληψη που έχουν για το άτομο με αναπηρία. Σύμφωνα με αυτή, η αναπηρία γίνεται αντιληπτή από τις δυσκολίες που θέτει η κοινωνία στο άτομο και όχι ως η εκ γενετής αδυναμία του ατόμου. Έτσι, οι υπηρεσίες που προσφέρουν εμπλουτίζονται από προθυμία, ενθουσιασμό και ένα κλίμα θετικής διάθεσης. Επίσης οι εθελόντριες είναι άτομα που διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις και κατάρτιση όσον αφορά την ειδική αγωγή. Οι δυο εθελόντριες έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους σε συναφές αντικείμενο.

Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τον τρόπο που προσφέρει τις υπηρεσίες το έμμισθο προσωπικό του ΚΑΑΠ Βούλας. Οι προκαταλήψεις σχετικά με τα άτομα με ειδικές ανάγκες ότι είναι άτομα με περιορισμένη δυναμική και προοπτικές γενικότερα αντανακλάται και στην παροχή υπηρεσιών τους. Οι δράσεις στην δομή φαίνονται να είναι περιορισμένες με έλλειψη ενθουσιασμού, διάθεσης και καινοτομίας.

Με τον τρόπο αυτό, είναι δεδομένο ότι αν επέλθει αδράνεια στην εθελοντική εργασία τότε οι φιλοξενούμενοι της δομής θα είναι αποκομμένοι και αποστασιοποιημένοι από το κοινωνικό σύνολο.

Επιπλέον, αυτό που κατέστη σαφές, είναι ότι οι εθελόντριες προσφέρουν εργασία για μεγάλο χρονικό διάστημα ενώ η δέσμευση προς τους δέκτες είναι εμφανής. Και οι

τρεις εθελόντριες παρέχουν συστηματικά εθελοντική εργασία και η προσέλευση τους είναι τακτική. Επιπλέον όπως ανέφεραν, δεν έχουν σκοπό να εγκαταλείψουν αυτή την δραστηριότητα ανεξάρτητα από τις μελλοντικές τους υποχρεώσεις, κόστη ή πιθανά εμπόδια. Η μία εθελόντρια ανέφερε ότι θα προσπαθήσει να ελαττώσει τις ώρες που προσφέρει εργασία αλλά σε καμία περίπτωση δεν θα αποσυρθεί. Επομένως η εθελοντική εργασία είναι δομημένη και η παροχή βοήθειας οργανωμένη.

Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί πως στις αφηγήσεις των εθελοντών το κράτος περιγράφεται μεν προεξοφλημένα απών, ωστόσο δεν φαίνεται να προκύπτουν προβληματισμοί για την ίδια την απουσία του από τους τομείς κοινωνικής πρόνοιας, για τις αιτίες και τις συνέπειες αυτής. Απεναντίας, φαίνεται να εδραιώνεται ως δεδομένη η πεποίθηση της κρατικής απουσίας και το σενάριο της αντικατάστασής του από την ιδιωτική πρωτοβουλία μεταφράζεται ως προσοδοφόρο πεδίο δράσης του πολίτη για τη διαμόρφωση μιας νέας κοινωνικής πραγματικότητας στη βάση του ανθρωπισμού από την μία και στην προσφορά εθελοντικής εργασίας ως οικονομικού φαινομένου που λειτουργεί ως υποκατάστατο του κράτους Πρόνοιας παρέχοντας φθηνότερες λύσεις από την άλλη. Οι εθελόντριες στις συνεντεύξεις τους αναγνωρίζουν ότι το έργο τους συμβάλλει σημαντικά στην συμπλήρωση των κρατικών κενών, στην αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών αλλά και στην κάλυψη των θέσεων εργασίας. Επεσήμαναν ότι οι αποδέκτες των υπηρεσιών απευθύνονται σε εκείνες τις περισσότερες φορές για διεκπεραίωση υποθέσεων παρά στο έμμισθο προσωπικό. Όπως ανέφεραν χαρακτηριστικά σε πολλές περιπτώσεις αναγκάζονται να προσφέρουν εργασία που δεν ανήκει στα καθήκοντα τους (όπως γραφειοκρατικές εκκρεμότητες) ή δεν είναι ευχάριστη για εκείνες ή αφιερώνουν περισσότερες ώρες από όσες είχαν προβλεφθεί προκειμένου να εξυπηρετήσουν.

Έτσι η εργασία των μελών της εθελοντικής ομάδας «Τ» όχι μόνο δεν διαφοροποιείται ουσιαστικά από εκείνη του έμμισθου προσωπικού στο ΚΑΑΠ Βούλας αλλά φαίνεται να είναι πιο αποτελεσματική τόσο για το φιλοξενούμενο άτομο της δομής όσο και για το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται.

Σε αυτό το σημείο εγείρονται ερωτήματα σχετικά με τα οφέλη του εθελοντισμού στο άτομο αλλά και τα κίνητρα που συνδέονται με την εθελοντική δράση. Δηλαδή τους κύριους λόγους που ωθούν τους εθελοντές να προσφέρουν εργασία χωρίς την πρόβλεψη χρηματικής αμοιβής ή άλλων απολαβών.

Όπως διαπιστώθηκε και οι τρεις εθελόντριες αντλούν ικανοποίηση από αυτό που προσφέρουν δίνοντας έμφαση στο αποτέλεσμα του έργου τους.

Ο εθελοντισμός εστιάζει σε σημαντικό βαθμό στην ωφέλεια του άλλου αλλά από την άλλη, στην έρευνα μας, διαφαίνεται και η τάση της πρόσληψης του ως μέσο αυτοβοήθειας από τους ίδιους τους εθελοντές. Έτσι για κάποιους μπορεί ο εθελοντισμός να είναι τρόπος προσωπικής ενδυνάμωσης, μέσο για να επιλύσει τις δικές του συναισθηματικές εμπλοκές, ανάγκη και επιθυμία για υιοθέτηση ενεργών ρόλων. Σε άλλες περιπτώσεις είναι ένα μέσο για απόκτηση νέων δεξιοτήτων και εμπειριών που θα τους οδηγήσει στην αμειβόμενη απασχόληση. Εναλλακτικά, θα μπορούσε να προσφέρει στον εθελοντή νέους ορίζοντες που σχετίζονται με την επαγγελματική σταδιοδρομία του. Αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της μιας εθελόντριας στην έρευνα μας που μέσω της εθελοντικής δραστηριότητας της βρήκε αμειβόμενη απασχόληση. Σε άλλη περίπτωση μπορεί να είναι ένα μέσο για δημιουργία φιλικών σχέσεων με ανθρώπους που έχουν παρόμοια ενδιαφέροντα.

Όσον αφορά τα κίνητρα και τους λόγους εθελοντικής επιλογής, βρίσκονται σε άμεση συσχέτιση με την ιδεολογία του εθελοντή. Κάποια κίνητρα προκύπτουν από την στάση ευθύνης του ατόμου απέναντι στο κοινωνικό σύνολο, αλλά και την ανάγκη από συναισθηματική ενδυνάμωση και διέξοδο δυσλειτουργικών καταστάσεων ζωής. Άλλα κίνητρα απορρέουν από την ανάγκη για αναζήτηση επαγγελματικού προσανατολισμού, για εκμάθηση δεξιοτήτων και νέων εμπειριών καθώς και διεύρυνση κοινωνικών δικτύων.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονιστεί ότι σημαντικό ρόλο στην ένταξη του ατόμου στον εθελοντισμό παίζουν οι παράγοντες των εκάστοτε συγκυριών και των συνθηκών που τον επηρέασαν.

Όσον αφορά το προφίλ των εθελοντριών ήταν μέχρι 35 ετών, οι δυο άγαμες χωρίς οικογενειακές υποχρεώσεις. Αυτό που αξίζει να αναφερθεί είναι ότι και οι τρεις κατείχαν υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Όσον αφορά την οικονομική τους κατάσταση ήταν σε γενικές γραμμές καλή και μπορούσαν να αντεπεξέλθουν στις ανάγκες και υποχρεώσεις τους.

Και οι τρεις είχαν προηγούμενη εθελοντική εμπειρία σε διάφορους οργανισμούς και δομές, η μία εθελόντρια προσφέρει παράλληλα εθελοντική εργασία και σε άλλη δομή πάλι με παιδιά.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα εργασία χρησιμοποιήσαμε κάποιες βιβλιογραφικές αναφορές, πορίσματα άλλων ερευνών από διεθνή βιβλιογραφία και πραγματοποιήσαμε επιτόπια έρευνα σε μια δομή παροχής κοινωνικής πρόνοιας δημοσίου χαρακτήρα. Στόχος μας ήταν να προσεγγιστεί το φαινόμενο του εθελοντισμού από την σκοπιά της εργασίας και να αποτελέσει αφορμή για προβληματισμό σχετικά με την επίκαιρη συμβολή και το ρόλο του στην παροχή υπηρεσιών Πρόνοιας στον δημόσιο τομέα.

Αρχικά, διαπιστώσαμε ότι το φαινόμενο του εθελοντισμού βρίσκεται αντιμέτωπο με σύνθετα πλαίσια ερμηνειών του, με πολλούς παράγοντες να αλληλεπιδρούν σε θεωρητικό επίπεδο αλλά και επίπεδο πρακτικής εφαρμογής. Έτσι ο εθελοντισμός προκύπτει ως οργανωμένη δράση σε ευάλωτες ομάδες, ως μέσο προσωπικής ενδυνάμωσης, ως πεδίο δράσης του ενεργού πολίτη και σύμφωνα με τις πρόσφατες εξελίξεις ως νέα εν δυνάμει μορφή εργασίας.

Οι κοινοί άξονες στους οποίους κινείται ο εθελοντισμός είναι η ελεύθερη βούληση, η αμμισθί προσφορά, η οργανωμένη δράση προς όφελος τρίτων. Αυτά που διαπιστώσαμε και βοηθούν στην πληρέστερη κατανόηση εφαρμογής του φαινομένου είναι ότι οι εθελοντές βιώνουν τον εθελοντισμό ως μια μορφή δραστηριότητας με υποχρεωτικό χαρακτήρα που με την οργανωμένη παροχή υπηρεσιών λειτουργούν συμπληρωματικά αφενός προς τις ήδη προσφερόμενες υπηρεσίες του έμμισθου προσωπικού αφετέρου προς την κάλυψη κενών προσφέροντας σημαντικό έργο. Οι σύγχρονες εξελίξεις επιτρέπουν στον εθελοντισμό να λάβει διαστάσεις που ξεφεύγουν από τις παραδοσιακές μορφές του. Πλέον οι εθελοντές προσφέρουν εξειδικευμένη εθελοντική εργασία αφού γίνονται προσπάθειες να ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες των φιλοξενούμενων ατόμων της δομής, με δεσμευτικό χαρακτήρα και πιο συστηματικά. Δηλαδή ο εθελοντισμός δεν εστιάζει στην δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου αλλά στην παροχή εργασίας με ουσιαστική κάλυψη των αναγκών της δομής.

Αυτό διαφαίνεται από το γεγονός ότι οι εθελοντές προσφέρουν εργασία για πολλά έτη, δεν έχουν σκοπό να εγκαταλείψουν την εθελοντική δραστηριότητα παρά τα πιθανά εμπόδια ή κόστη, η εθελοντική οργάνωση έχει αναγνωρισθεί και καθιερωθεί ως θεσμός στην συγκεκριμένη δομή, επομένως οι εθελοντές καλύπτουν πάγιες και

διαρκείς ανάγκες. Από την άλλη πλευρά η εθελοντική δραστηριότητα ενώ κατέχει στοιχεία εργασίας δεν αναγνωρίζεται ως εργασία και αυτό διότι η εργασία νοείται ως η αμειβόμενη απασχόληση.

Το έργο των εθελοντών και η συμβολή του εθελοντισμού στη συγκεκριμένη δομή αξιολογείται από τους εμπλεκόμενους και τους αποδέκτες ως ζωτικής σημασίας τόσο για την ίδια λειτουργία του πλαισίου όσο και για την καθημερινότητα των παιδιών με ειδικές ανάγκες. Επιπλέον οι εθελοντές λόγω της ιδεολογικής προσέγγισης που τους διακατέχει σχετικά με το άτομο με ειδικές ανάγκες, της ευαισθητοποίησης τους και των γνώσεων για την ειδική αγωγή, τείνουν να θεωρούνται ως πιο κατάλληλοι για το ΚΑΑΠ Βούλας σε σχέση με το έμμισθο προσωπικό.

Η ιδεολογική τους προσέγγιση συσχετίζεται με την αντίληψη ότι η αναπηρία προσδιορίζεται από τα εμπόδια που βάζει η κοινωνία στο άτομο και όχι η εκ γενετής αδυναμία του. Αυτή η θετική αντίληψη αντανακλάται και στις προσφερόμενες υπηρεσίες τους που εμπλουτίζονται με έναν καινοτόμο χαρακτήρα και ανάληψη πρωτοβουλιών. Αυτό συμβάλλει στην αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρουν γενικότερα. Ως προς το ότι τείνουν να θεωρούνται οι πιο κατάλληλοι, διαφαίνεται από το γεγονός ότι οι εθελοντές κατά την διάρκεια της συνεντεύξεων επεσήμαναν ότι αναλαμβάνουν να διεκπεραιώσουν γραφειοκρατικές διαδικασίες ή καθήκοντα που δεν ανήκουν στις αρμοδιότητες της εθελοντικής οργάνωσης «Τ» καθώς οι εμπλεκόμενοι και οι αποδέκτες της δομής απευθύνονται σε εκείνους τις περισσότερες φορές.

Τα παραπάνω, έρχονται σε αντίφαση με την γενικότερη αντίληψη του έμμισθου προσωπικού του ΚΑΑΠ Βούλας που θεωρούν το άτομο με ειδικές ανάγκες ως άτομο με περιορισμένη δυναμική και προοπτικές. Έτσι οι υπηρεσίες που προσφέρει το έμμισθο προσωπικό, χαρακτηρίζονται από έλλειψη ενθουσιασμού, διάθεσης, καινοτομίας, κατάρτισης και ευαισθητοποίησης.

Με άλλα λόγια, ενώ το κράτος στον τομέα της Πρόνοιας και φροντίδας ατόμων με ειδικές ανάγκες περιορίζει τις υπηρεσίες του στην παροχή στέγης, τροφής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, οι εθελοντές δίνουν μια πιο ανθρώπινη υπόσταση συντελώντας στο να νιώθει το άτομο με ειδικές ανάγκες ισότιμο μέλος του κοινωνικού συνόλου. Αυτό βοηθάει στην κοινωνική του ένταξη, στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης του, στην εξέλιξη του, στο να αξιοποιήσει τις δυνατότητες του στο μέγιστο και να γίνει ανεξάρτητος πολίτης.

Οι χαμηλές προσδοκίες του κοινωνικοπολιτικού συστήματος, οι αντιφάσεις που δημιουργεί και η σταδιακή μετατόπιση της ευθύνης από τον δημόσιο στον μη κερδοσκοπικό τομέα εγείρει προβληματισμούς όπως την διάσταση που τείνει να λάβει ο εθελοντισμός ως φαινόμενο στον τομέα παροχής Πρόνοιας και φροντίδας. Είναι αξιοσημείωτο ότι στο ΚΑΑΠ Βούλας λειτουργούν επί συνεχόμενα έτη, εννέα εθελοντικές οργανώσεις με πολυάριθμα τυπικά και ενεργά μέλη.

Όσον αφορά τα οφέλη που αποκομίζουν οι εθελοντές και αυτό τους κινητοποιεί να προσφέρουν το έργο τους είναι το αίσθημα ικανοποίησης, ευχαρίστησης και πληρότητας. Οι θετικές συνέπειες του εθελοντισμού στους ίδιους τους εθελοντές σχετίζονται με τα συναισθηματικά, ψυχικά, πνευματικά, κοινωνικά και επαγγελματικά πλεονεκτήματα που μπορεί να τους προσφέρει.

Ως προς τα επαγγελματικά οφέλη, αυτό που διαπιστώθηκε είναι ότι οι εθελοντές είναι συνήθως άτομα με υψηλό μορφωτικό επίπεδο, άρτια καταρτισμένοι και με εξειδικευμένες γνώσεις. Έτσι μέσω του εθελοντισμού και του έργου που προσφέρουν θα μπορούσε να τους δοθεί η δυνατότητα να αποκτήσουν μια αμειβόμενη απασχόληση. Σε αυτό συντελούν σημαντικά η δικτύωση στο περιβάλλον του εθελοντισμού δηλαδή οι ευρύτερες κοινωνικές γνωριμίες που τείνουν να λειτουργούν ως χρήσιμες επαφές για κοινωνική και επαγγελματική δικτύωση.

Επιπλέον η εθελοντική δραστηριότητα τείνει να αξιολογείται θετικά τόσο στο επαγγελματικό όσο και ακαδημαϊκό περιβάλλον σύμφωνα με έρευνες Salamon&Sokolowski (2000) και Wilson & Musick (2003).⁶⁹ Απόδειξη αυτού είναι ότι η μία από τις εθελόντριες της οργάνωσης και της έρευνας μας κατάφερε μέσω της εθελοντικής παρουσίας της στο ΚΑΑΠ Βούλας να αποκτήσει αμειβόμενη εργασία στο αντικείμενο σπουδών της.

---

⁶⁹ Salamon, L. M., Sokolowski, S. W. (2000). *Volunteering in cross-national perspective: Evidence from 24 countries*. <http://www.jhu.edu/~ccss/Publications/pdf/cnpwp401.pdf>

Wilson, J., Musick, M., (2003). *Doing well by doing good: Volunteering and occupational achievement among american women*. *Sociological Quarterly*, 44: 433–450

Τέλος, αυτό που είναι βέβαιο είναι ότι το ατομικιστικό πνεύμα της εποχής και η κοινωνική αποξένωση φαίνεται να οδηγεί τους εθελοντές σε μια θεώρηση του εθελοντισμού ως πρόσφορο πεδίο αναβίωσης της κοινωνικής αλληλεγγύης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση:

1. Antony Giddens ,«Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία», εκδ. Gutenberg, 2000,
2. Α. Λυμπεράκη, Γ. Δενδρινός ,«Ευέλικτη εργασία: Νέες μορφές και ποιότητα απασχόλησης», Εκδ. Κέρκυρα, 2008
3. Ανθόπουλος Χ, «Εθελοντισμός: Αλληλεγγύη και Δημοκρατία», Αθήνα, εκδ Οξύ, 2000
4. Clauss Offe ,«Κοινωνία της Εργασίας», Εκδ. νήσος, 1993
5. Γεωργία Πετράκη ,«Οι νέες μορφές οργάνωσης εργασίας», εκδ. Gutenberg, 2007
6. Π. Ζάννης., Δημοκρατία και κοινωνική πολιτική σε μετάβαση «Ο τρίτος τομέας: Μια γενική θεωρία», Εκδ. Παπαζήση, 2013
7. ΙΝΕ «Εργασιακές σχέσεις, αφερεγγυότητα των επιχειρήσεων και απειλή της ανεργίας, κατά την περίοδο της ύφεσης και της κρίσης», Αθήνα, 2012
8. Jennifer Mason ,«Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας», , εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2010
9. Ιωσηφίδης ,«Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες εκδ. Κριτική, 2008
10. Ν. Κυριαζή ,«Η κοινωνιολογική έρευνα», εκδ. Ελλ. Γράμματα, 2006
11. Ξ. Πετρινώτη, «Αγορές εργασίας, Οικονομικές θεωρίες και έρευνες», , εκδ Παπαζήση, 2000
12. Πολυχρονίου, Χ., «Η ιδεολογία του εθελοντισμού: Μια κριτική», θέσεις , 2001
13. Τσαρλς και Κρις Τίλυ ,«Η εργασία στον καπιταλισμό», εκδ. Καστανιώτη, 2001
14. Tony Watson, «Κοινωνιολογία, Εργασία και Βιομηχανία», εκδ. Αλεξάνδρεια, 2001
15. Π. Σταθόπουλος «Οργάνωση και διοίκηση κοινωνικών υπηρεσιών», εκδ Παπαζήση, 2012
16. Στασινοπούλου,Ο., «Εννοιολόγηση και Οριοθέτηση του Εθελοντισμού στην Ιστορική του Εξέλιξη», Ειδική Συνοδική Επιτροπή Γυναικείων Θεμάτων της Εκκλησίας της Ελλάδος, (2011), Δ΄ Συνδιάσκεψη Γυναικών Εκπροσώπων Ι.Μ., Αθήνα
17. Στασινοπούλου Όλγα,: Αναδιάρθρωση των προσωπικών κοινωνικών υπηρεσιών . Η επικαιρότητα της ανεπίσημης φροντίδας και οι σύγχρονες διαπλοκές . Στο Γετίμης , Π./ Γράβαρης. _.(επιμ.)Κοινωνικό κράτος και κοινωνική πολιτική . Η σύγχρονή προβληματική. Αθήνα (1993)
18. Σταλίκας, Α., «Μέθοδοι έρευνας στην ψυχολογία», Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2005
19. Robson, C., «Η έρευνα του πραγματικού κόσμου», Αθήνα, Gutenberg, 2007
20. Τσέλλου Σοφία, Διπλωματική εργασία «Η εθελοντική εργασία στους τομείς παροχής υπηρεσιών υγείας: Η περίπτωση του Νοσοκομείου Μεταξά», Πάντειο Πανεπιστήμιο, ΠΜΣ Κοινωνικής Πολιτικής, Αθήνα 2008

21. Γ. Τσιώλης, «Η βιογραφική αφηγηματική προσέγγιση στην κοινωνιολογική έρευνα», Εισήγηση στο ΠΜΣ Κοινωνικής Πολιτικής, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 20 Μάη 2008

Ξενόγλωσση:

1. Pierre Bouvier, «Que sais –je pour le travail?», Presses Universitaires den France, 1991
2. Bryman, A , *Social Research Methods*, Oxford University Press, 2nd ed.,, 2004.
3. Pierre Concialdi, “Quand les statisticiens du travail definissent le travail”, Chronique international de l’ IRES-no 145- mars 2014
4. Hackl, F., Halla, M., Pruckner, G., Volunteering and income: The fallacy of the good samaritan? KYKLOS, 60, 2007
5. Handy, F., Mook, L., (2011). *Volunteering and volunteers: Benefit-cost analyses*. Research on Social Work Practice,
6. Handy, F., Cnaan, R. A., Brudney, J. L., Ascoli, U., Meijjs L. C., Ranade, S., *Public perception of “Who is a volunteer” : An examination of the net-cost approach from a cross-cultural perspective*. Voluntas, 2000
7. Omoto, A.M, Snyder, M.,. *Considarations of community: The context and process of volunteerism*. American Behavioral Scientist, 2002
8. Procoli, A., *Le travail "pur" des faiseuses d'adoption : étude d'un groupe de bénévoles d'une ONG française*. Anthropologie et Sociétés, 2000
9. Salamon, L. M., Sokolowski, S. W. *Volunteering in cross-national perspective: Evidence from 24 countries*. <http://www.jhu.edu/~ccss/Publications/pdf/cnpwp401.pdf>,(2000).
10. Wilson, J., Musick, M., *Doing well by doing good: Volunteering and occupational achievement among american women*. Sociological Quarterly, (2003).

ΠΗΓΕΣ:

1. “A summary of legal issues involving volunteers”, <http://www.volunteering.org.uk/component/gpb/overview>, volunteering England, 2014, (πρόσβαση 30/03/2014)
2. <http://www.macmillan.org.uk/aboutus/healthandsocialcareprofessionals/getting-support/involvingvolunteers.aspx>, Involving Volunteers-Health and social professionals-macmillan Cancer Support, 2014, (πρόσβαση 30/03/2014)
3. “Volunteer or Employee: Do you know the difference?”, <http://www.nonprofitrisk.org/library/articles/employment010208.shtml>, January/February 2008 Risk Management Essentials, (πρόσβαση 30/03/2014)
4. www.socialpolicy.gr, «Υποθέσεις εργασίας στην κοινωνική έρευνα», (Πρόσβαση στις 28/08/2014)
5. «Le benevolat, approche sociologique”, publie en Juillet 2008, dans Juris Association. No 384
6. King’s Fund, “Volunteering in health and care: Securing a sustainable future”, 2013

7. specialkids.gr/kaap-voulas.htm(πρόσβαση 22/05/2014)
8. www.tandemngo.gr (Πρόσβαση στις 09/07/2014)
9. Άρθρο «Για ασφαλή ζωή, μόνο στο σοσιαλισμό», David Kotz, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 19-20 Απριλίου 2014.
10. Άρθρο Δ. Μπουρίκος, «Κοινωνική αλληλεγγύη στην Ελλάδα της κρίσης: Νέο κύμα ανάδυσης των πολιτών ή εμπέδωση της κατακερματισμένης κοινωνικής ιδιότητας του πολίτη;», ΕΛΙΑΜΕΠ, Αθήνα, 2013

ABSTRACT

The meaning, the content, and the form of labor is formed and come along with the relevant economic, social and cultural context. Thus, in ancient times, working with the concept meeting basic needs considered as a degrading activity, to Christianity through the work of a new moral perception is perceived as a positive good, in the Middle Ages people were working hard as a means of survival without distinction between housework and the workplace. The lessee or paid work established the capitalist system of production.

Acquired value in use and was subjected to a predetermined mechanism and function with the typical existence dependency between employee and employer. The conflict of interests which in most cases results in favor of employers, technological changes, the pursuit of lower labor costs, the need to produce high- tech goods, the demand for domestic goods competing at international level, the entry of woman and immigrants in the labor market and a change value with respect to a new job brings reflection associated with the concept of work. Direct result of this is the restructuring and the entry of new forms of work.

Volunteering as a social phenomenon beyond the light of these developments and changes facing new challenges from the perspective of labor. So in the current era, raises concerns and questions, as to whether it has established itself as an institution that helps address social, economic and environmental problems and how it should address the gaps created by the weakness of the state and market mechanisms. This dissertation focused on the role to be gained by volunteering in local welfare and specifically in KAAP Voula.

Conducted social research in this specific place to volunteers in order to determine the concept of voluntary action combined with the sociopolitical and structural context in which they operate. What our research has shown is that the work of volunteers in KAAP Voula complementary to the services provided by the state, contribute significantly to combating the marginalization of vulnerable persons staying there by providing innovating services.

Keywords:

Work, paid work, restructuring work, volunteering, volunteering in Care.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Οδηγός συνέντευξης

Σας ευχαριστώ που επιθυμείτε να πάρετε μέρος σε μια συνέντευξη που είναι κομμάτι της έρευνας που διεξάγουμε. Πρώτα απ' όλα σας διαβεβαιώνουμε ότι θα παραμείνετε εντελώς ανώνυμος και δεν θα κρατηθούν αντίγραφα της συνέντευξης όπου θα αναγράφετε το όνομα σας.

1. Καταγραφή προσωπικών στοιχείων

Συνέντευξη Νο ...

- ✓ Ηλικία:.....
- ✓ Φύλο:.....
- ✓ Επάγγελμα:.....
- ✓ Μορφωτικό επίπεδο:.....
-τίτλοι σπουδών:.....
- ✓ Οικονομική κατάσταση (περιγραφικά):.....
- ✓ Εθνικότητα:.....
- ✓ Διάρκεια εθελοντισμού στο φορέα: .....
- ✓ Εθελοντικός φορέας στον οποίο ανήκει:.....
- ✓ Θέση στο συγκεκριμένο εθελοντικό φορέα: .....
- ✓ Σε περίπτωση προηγούμενης εθελοντικής δράσης:
  - Διάρκεια προηγούμενης εθελοντικής δράσης:.....
  - Τομέας προηγούμενης εθελοντικής δράσης:.....

2. Θεματικοί άξονες

A.1 Εθελοντισμός – προσδιορισμός

Πως έγινε εθελοντής σε αυτήν την ομάδα;

- Κίνητρα εθελοντισμού
- Τι τον παρότρυνε να ασχοληθεί με τον εθελοντισμό

- Τι είναι για εκείνον ο εθελοντισμός
- Παράγοντες που τον ευαισθητοποίησαν σχετικά με τον εθελοντισμό και την κοινωνική προσφορά

A.2. Κίνητρα

Ποια ήταν τα αρχικά κίνητρα να ασχοληθεί με τον εθελοντισμό

- Προσδοκίες σχετικά με τον εθελοντισμό
- Γιατί οδηγήθηκε σε αυτή την απόφαση
- Να ανακαλέσει την στιγμή που το αποφάσισε, σκέψεις συναισθήματα, χώρος, πρόσωπα
- Ο κύκλος του (Φίλοι, οικογενειακό περιβάλλον) πως βλέπει την επιλογή του

A.3. Σχέδια ζωής

Αν ο εθελοντισμός έχει ημερομηνία λήξης για τον εθελοντή.

- Ποια είναι τα σχέδια για το άμεσο μέλλον του
- Πιστεύει ότι διαφέρει η εθελοντική δραστηριότητα από ηλικία σε ηλικία; Θα αλλάξει κάτι στην εθελοντική δραστηριότητα που κάνει τώρα με το πέρασμα των χρόνων;
- Πως φαντάζεται τον εαυτό του μελλοντικά ως εθελοντή στην συγκεκριμένη δομή
- Στόχοι και σκοποί που έχει θέσει στο άμεσο μέλλον

A.3. Εθελοντική δραστηριότητα

Ποιο είναι το έργο του εθελοντή

- Ποιες είναι οι δραστηριότητες της ομάδας του
- Ποια είναι τα κυριότερα καθήκοντα και υποχρεώσεις
- Τι υπηρεσίες προσφέρονται στην δομή και στα φιλοξενούμενα άτομα
- Ποιοι είναι οι στόχοι αυτών των δραστηριοτήτων, σε τι αποβλέπουν οι υπηρεσίες που προσφέρει
- Τι εργασία προσφέρει ο εθελοντής μεμονωμένα στον συγκεκριμένο φορέα
- Τι χαρακτηριστικά πιστεύει ότι πρέπει να έχει ο εθελοντής ώστε να ανταπεξέλθει στο έργο της συγκεκριμένης δομής

A.4. Δομή ομάδας εθελοντισμού:

- Πώς και από ποιους καθορίζονται οι δραστηριότητες της ομάδας (με ποια διαδικασία)
- Με ποια διαδικασία εντάσσεται κάποιος ως εθελοντής στην ομάδα
- Με ποια συχνότητα επιλέγει να έρχεται στο συγκεκριμένο πλαίσιο

- Συμμετέχει σε όλες τις δραστηριότητες ή κάνει κάποια επιλογή
Αν ναι, Με ποια κριτήρια επιλέγει τις δραστηριότητες
- Με ποιους συνεργάζεται
- Ποιο είναι το πλαίσιο δράσης της ομάδας
- Πως χρηματοδοτείται η εθελοντική δράση της ομάδας αυτής

A.5. Ανάγκες που καλύπτονται:

- Η συγκεκριμένο δομή θεωρεί ότι λειτουργεί ικανοποιητικά; Ως προς την παροχή υπηρεσιών, ως προς την επάρκεια μόνιμου προσωπικού
Αν όχι, σε ποιους τομείς νομίζει ότι υπάρχουν ανάγκες και που εντοπίζονται αυτές οι ελλείψεις (Σχολιασμός λειτουργίας δομής)
- Τι ανάγκες καλύπτονται στη δομή από την εθελοντική δραστηριότητα της ομάδας του
- Πως αξιολογεί τις υπηρεσίες που προσφέρει η ομάδα του
(Ποια είναι η γνώμη των αποδεκτών του έργου του, Αν έχει δεχτεί κάποιο σχόλιο, κριτική)
- Εισπράττει την αντίστοιχη αναγνώριση από το έργο του
- Ποια είναι η μεγαλύτερη προσφορά του εθελοντισμού της ομάδας σου στο εν λόγω πλαίσιο
- Θα πρόσθετε άλλες δραστηριότητες(Αν ναι), πού θα στόχευε

A.6. Οφέλη εθελοντισμού στο άτομο

Λόγοι που ο ίδιος θα επιθυμούσε να συνεχίσει με τον εθελοντισμό

- Που τον ωφέλησε ο εθελοντισμός;
- Τι πλεονεκτήματα έχει για εκείνον η εθελοντική δραστηριότητα
- Πώς αισθάνεται μετά από μια δραστηριότητα;
- Ανταποκρίνεται η εθελοντική δραστηριότητα στα αρχικά του κίνητρα και προσδοκίες
- Έχει συναντήσει εμπόδια στον εθελοντισμό; Έχει αρνητικά;
- Θα γινόταν εθελοντής σε κάποιον άλλο τομέα; Αιτιολόγηση οποιασδήποτε απάντησης
- Ποια είναι η μεγαλύτερη προσφορά του εθελοντισμού σε κείνον μέχρι στιγμής
- Πιστεύει ωφελούνται οι συμμετέχοντες από τις δραστηριότητές της ομάδας
Πώς;
- Θα πρότεινε σε κάποιον να ασχοληθεί με τον εθελοντισμό; Αν ναι γιατί;

Σας ευχαριστώ πολύ που μας βοηθήσατε και μας αφιερώσατε τον χρόνο σας. Τέλος μπορώ να σας ρωτήσω αν υπάρχει κάποια πλευρά της εμπειρίας σας από την δραστηριότητα του εθελοντισμού την οποία δεν κάλυψε αυτή η συνέντευξη.

